

TAMPEREEN YLIOPISTO

Johtamiskorkeakoulu

Sanna Lähdeniemi

**OSINKOJEN LÄHDEVEROTUS – TÄYTTYVÄTKÖ
EU-OIKEUDEN VAATIMUKSET?**

Pro gradu -tutkielma

Vero-oikeus

TAMPERE 2012

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

LÄHDENIEMI, SANNA: Osinkojen lähdeverotus – Täyttyvätkö EU-oikeuden vaatimukset?

Pro gradu –tutkielma, 78 s.

Vero-oikeus

Huhtikuu 2012

Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 toi Suomen kansainväliseen vero-oikeuteen uuden osa-alueen, EU-vero-oikeuden. EU-oikeudella on etusija Suomen kansalliseen lainsäädäntöön nähden ja Suomen lainsäädännön tulee tämän vuoksi olla EU-oikeuden mukaista.

Tutkielman aiheena on rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotus ja merkittävimpänä tutkimusongelmana pohditaan, täyttääkö rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotus EU-oikeuden asettamat vaatimukset. Tutkielmassa selvitetään EU-oikeuden asettamat vaatimukset rajat yli maksettavien osinkojen lähdeverotukselle lähtien EU:n perustamissopimuksen perusvapauksista ja emo-tytäryhtiödirektiivin perusteella verovapaista osingoista. Olennaista EU-oikeuden vaatimusten täyttymisen tutkimisessa on unionin tuomioistuimen antamien tuomioiden muodostaman oikeuskäytännön vaikutus jäsenvaltioiden, erityisesti Suomen, kansalliseen lainsäädäntöön.

Osinkojen lähdeverotus on varsin ajankohtainen aihe ja se on herättänyt paljon keskustelua. Aihe on myös erittäin merkittävä, koska rajojen yli kulkevien pääomien ja erityisesti osinkojen määrä on Suomessa suuri, koska monilla suurilla yhtiöillä on omistusyhteisyhtiöitä ulkomailla. Lähdeverolaki on ollut muutosten kohteena ja muutoksia tulikin vuodesta 2009 alkaen, koska lähdeverolaki oli EU-oikeuden vastainen asettaessaan rajoitetusti verovelvollisen saamistaan osingoista ankaramman verotuksen kohteeksi kuin yleisesti verovelvollisen. Rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotusta käsiteltäessä käydään läpi tutkielman ja tutkimusongelmien ratkaisun kannalta merkittäviä käsitteitä, kuten osinko, yleinen verovelvollisuus ja yleisesti verovelvollisen saamat osingot sekä rajoitettu verovelvollisuus ja rajoitetusti verovelvollisen saamat osingot.

Rajoitetusti verovelvollisten saamien osinkojen lähdeverotuksen EU-oikeudenmukaisuutta määriteltäessä keskitytään erityisesti SICAV:lle ja ulkomaiselle sijoitusrahastolle sekä ulkomaiselle vakuutusyhtiölle ja ulkomaiselle eläkerahastolle maksettujen osinkojen lähdeverotukseen sekä siihen, onko näiden yhtiömuotojen lähdeverotus EU-oikeuden asettamien vaatimusten mukaista. Tutkielmassa keskitytään siihen, täyttyvätkö rajoitetusti verovelvolliselle maksetun osingon lähdeverotuksessa EU-oikeuden asettamat vaatimukset ja onko lähdeverolaki EU-oikeuden mukainen. Lisäksi pohditaan lyhyesti Suomesta maksettujen osinkojen lähdeverojärjestelmän tulevaisuutta.

LÄHTEET:.....	IV
LYHENTEET.....	X
1. JOHDANTO.....	1
1.1. Tutkimusaihe	1
1.2. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	2
1.3. Metodologinen lähestymistapa ja keskeiset lähteet	3
1.4. Tutkimuksen rakenne ja rajaus	4
2. EU-OIKEUDEN VAATIMUKSET OSINKOJEN LÄHDEVEROTUKSELLE	8
2.1. EU-oikeuden asettamat reunaehdot Suomen kansalliselle lainsäädännölle.....	8
2.2. EU-oikeuden verotukseen vaikuttavat normit	9
2.3. EU:n Perussopimuksen perusvapaudet ja sisämarkkinoiden periaatteet	10
2.3.1. <i>Sisämarkkinat</i>	10
2.3.2. <i>Pääomien vapaa liikkuvuus SEUT 63 artiklan mukaan</i>	13
2.3.3. <i>Sijoittautumisvapaus SEUT 49 artiklan mukaan</i>	14
2.3.4. <i>Kansalaisuuden perusteella tapahtuva syrjäntäkielto</i>	15
2.4. Emo-tytäryhtiödirektiivi	16
2.5. Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa ja unionin tuomioistuimen osinkojen lähdeverotusta koskevat tuomiot.....	18
2.5.1. <i>Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa jäsenvaltioissa</i>	18
2.5.2. <i>Unionin tuomioistuin</i>	20
2.5.3. <i>Unionin tuomioistuimen osinkojen lähdeverotusta koskevat tuomiot</i>	21
2.6. EU-oikeuden osinkojen lähdeverotukselle asettamat vaatimukset ja vaikutus osinkojen lähdeverotukseen	25
2.6.1. <i>Sovellettavat säädökset</i>	25
2.6.2. <i>Ei rajoituksia</i>	26
2.6.3. <i>Vertailukelpoisuus</i>	27
3. OSINKOJEN LÄHDEVEROTUS VOIMASSA OLEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN MUKAAN	30
3.1. Osingon käsite.....	30
3.2. Yleisesti verovelvollisen saamien osinkojen verotus	31
3.2.1. <i>Yleinen verovelvollisuus ja verotettava osinko</i>	31

3.2.2.	<i>Yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön Suomesta saamien osinkojen verotus</i>	32
3.2.3.	<i>Yleisesti verovelvollisen yhteisön Suomesta saamien osinkojen verotus</i>	33
3.3.	Rajoitettu verovelvollisuus ja pääsäännön mukaan lähdeverotettavat osingot	34
3.4.	Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa ja kansallisten tuomioistuimien osinkoverotusta koskeva ratkaisu – yhteisö	36
3.4.1.	<i>Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa yhteisö osingonsaajana</i>	36
3.4.2.	<i>Suomen kansallisten tuomioistuimien osinkojen lähdeverotusta koskeva ratkaisu - yhteisö</i>	37
3.5.	Rajoitetusti verovelvollisen yhteisön Suomesta saamien osinkotulojen lähdeverotus	38
3.6.	Emo-tytäryhtiödirektiivin kattamat verovapaat osingot	40
3.7.	Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa ja kansallisten tuomioistuimien osinkoverotusta koskeva ratkaisu – luonnollinen henkilö	42
3.7.1.	<i>Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa luonnollinen henkilö osingonsaajana</i>	42
3.7.2.	<i>Suomen kansallisten tuomioistuimien osinkojen lähdeverotusta koskevat ratkaisu – luonnollinen henkilö</i>	43
3.8.	Rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön Suomesta saamien osinkojen lähdeverotus	45
3.9.	Osingot kolmansiin maihin	48
3.9.1.	<i>Pääomien vapaa liikkuvuus SEUT 63 artiklan soveltuminen</i>	48
3.9.2.	<i>Kolmansiin maihin maksetut osingot</i>	49
3.10.	Verosopimusten vaikutus osinkojen lähdeverotukseen	51
4.	SICAV:LLE JA ULKOMAISELLE SIOITUSRAHASTOLLE MAKSETUN OSINGON LÄHDEVEROTUS	53
4.1.	Ongelmia SICAV:n saamien osinkojen lähdeverotuksessa	53
4.1.1.	<i>SICAV</i>	53
4.1.2.	<i>Ennen 1.1.2009 SICAV:lle maksettujen osinkojen lähdeverotus</i>	54
4.2.	Ongelmia muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotuksessa	54
4.3.	SICAV:n ja muiden sijoitusrahastojen lähdeverotukseen Suomessa vaikuttaneet oikeustapaukset	55
4.3.1.	<i>Unionin tuomioistuimen ratkaisun Aberdeen C-303/07 esittely</i>	55
4.3.2.	<i>KHO 2010:15 esittely</i>	57

4.3.3.	<i>KVL 21/2011 esittely</i>	58
4.4.	2009 jälkeen SICAV:lle ja muille sijoitusrahastoille maksettujen osinkojen lähdeverotus	59
4.5.	SICAV- yhtiöiden ja ulkomaisten sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotuksen EU-oikeudenmukaisuus	61
5.	ULKOMAISELLE VAKUUTUSYHTIÖLLE JA ELÄKERAHASTOLLE MAKSETUN OSINGON LÄHDEVEROTUS	63
5.1.	Ongelmia ulkomaisen vakuutusyhtiön ja ulkomaisen eläkerahaston saamien osinkojen verotuksessa	63
5.2.	Ongelmallisten tilanteiden käsittelyä tuomioistuimissa	64
5.2.1.	<i>KVL 19/2010 tapauksen esittely</i>	64
5.2.2.	<i>Komissio vs. Suomi C-342/10 tapauksen esittely</i>	66
5.3.	Ulkomaisen vakuutusyhtiön ja eläkerahaston saamien osinkojen lähdeverotuksen EU-oikeudenmukaisuus	67
5.4.	Lähdeverojen palautus	70
6.	LOPPUPÄÄTELMÄT	72
6.1.	EU-oikeuden asettamat vaatimukset rajoitetusti verovelvolliselle maksettavien osinkojen lähdeverotukselle	72
6.2.	Rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotus	73
6.3.	SICAV-yhtiöiden ja muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotus	74
6.4.	Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden ja eläkerahastojen saamien osinkojen lähdeverotus	75
6.5.	Lopuksi	78

LÄHTEET:

Aarnio 1978

Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Tammi 1978.

Boulogne - Geursen 2010

Boulogne, G. Frederik - Geursen, Wessel W.: Gaz de France: Dividends to Companies Not listed in the Parent-Subsidiary Directive Are Not Exempt. European Taxation, April 2010, s. 129 - 140.

Cordewener - Kofler - Schindler 2007

Cordewener, Axel - Kofler, Georg W - Schindler, Clemens Philipp: Free Movement of Capital, Third Country Relationships and National Tax Law: An Emerging Issue before the ECJ. European Taxation, March 2007, s. 107 - 119.

Deloitte 2010

Ajankohtaisteidote - Verotus 3/2010. Julkaistu 23.9.2010. www.deloitte.com. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Eerola - Mylly - Saarinen 2000

Eerola, Risto - Mylly, Tuomas - Saarinen, Päivi: EU-oikeuden perusteet. Tampereen yliopisto, Julkisoikeuden laitos 2000.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2011

Elinkeinoelämän keskusliitto. www.ek.fi. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Euroopan unionin tuomioistuimien 2011

Euroopan unionin tuomioistuimen verkkosivusto. <http://curia.europa.eu>. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Europa 2011

Europa, Euroopan unionin portaali. <http://europa.eu>. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Euroopan komissio 2011

Europa, Euroopan komissio. <http://ec.europa.eu>. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

European commission 2011

Europa, European Commission. <http://ec.europa.eu>. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Euroopan parlamentti 2011

<http://circa.europa.eu>. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Euroopan unioni 2010

Euroopan Unionin virallinen lehti C83. 53. vuosikerta. 30.3.2010. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:FULL:FI:PDF>. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

FK 2008

Finanssialan keskusliiton lausunto eduskunnan valtionvarainvaliokunnan verojaostolle HE 113/2008 vp laiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta. 1.10.2008.

Grüssner 2009

Grüssner, Kaj: Suomen lähdeverotus maksettaessa osinkoa SICAV- muotoiselle yhtiölle EY-oikeuden vastaista. KPMG tietoisut 12.8.2009. www.kpmg.fi. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

HE 113/2008

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta HE 113/2008.

Helminen 2008A

Helminen, Marjaana: EU-vero-oikeus Välitön verotus. Talentum 2008.

Helminen 2008B

Helminen, Marjaana: Onko rajat ylittävien osinkojen lähdeverotus tullut tien päähän? Verotus 4/2008, s. 397 - 405.

Helminen 2008C

Helminen, Marjaana: The Future of Source State Dividend Withholding Taxes in Finland and the European Union. European Taxation, July 2008, s. 354 - 360.

Helminen 2009

Helminen, Marjaana: Kansainvälinen tuloverotus. Edita 2009.

Helminen 2010

Helminen, Marjaana: The Finnish Dividend Withholding Tax System and the Principle of the Free Movement of Capital: A Never-Ending Story? European Taxation 2010, volume 5, No. 9.

Helminen 2011

Helminen, Marjaana: Onko verotus edelleen ristiriidassa EU-oikeuden kanssa? Vero-opintopäivät 2011, s. 101 - 116.

Helminen 2012

Helminen, Marjaana: Kansainvälinen verotus. WSOY Pro. Teoksen viimeisin päivitys on tehty 13.1.2012.

Husa 1998

Husa, Jaakko: Johdatus oikeusvertailuun, Kauppakaari Oyj 1998.

Juusela 2004

Juusela, Janne: Osinkojen ja osakeluovutusten verotus. Talentum 2004.

Järvinen - Leppänen 2011

Järvinen, Jussi - Leppänen, Antti: Ulkomaiset sijoitusrahastot oikeutettuja Suomessa perityn lähdeveron palautukseen? Julkaistu 5.5.2011 www.kpmg.fi. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Laaksonen - Romppainen 2011

Laaksonen, Sari - Romppainen, Leena: Keskusverolautakunta antoi merkittävän ratkaisun osinkotulojen lähdeverotuksesta. Julkaistu 23.5.2011 www.castren.fi. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Linnakangas 1997

Linnakangas, Esko: Kansainvälisen verotuksen uudet ongelmat. Pandecta Oy 1997.

Malmgrèn 2008

Malmgrèn, Marianne: Lähdeverolain muutokset. Vero-opintopäivät 2008.

Malmgrén 2009

Malmgrén, Marianne: Osinkotulojen lähdeverotuksen muutokset. Verotus 2/2009, s. 157 - 166.

Myrsky - Linnakangas 2009

Myrsky, Matti - Linnakangas, Esko: Kansainvälinen henkilö- ja yritysverotus. Telenum Helsinki 2009.

Nykänen 2006

Nykänen, Pekka: Rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön saamien osinkotulojen verotus EY-oikeuden näkökulmasta. Oikeus- ja vakuutustiedettä, Tampereen yliopisto 2006.

Panayi 2008

Panayi, Dr Christiana HJI: The Fundamental Freedoms and Third Countries: recent Perspectives. European Taxation, November 2008, s. 571 - 581.

Penttilä 2011

Penttilä, Seppo: EU-oikeuden soveltaminen ja Suomen yritysverotus. Suuri veropäivä 21.9.2011, s. 43 - 66.

Pörssisäätiö 2008

Pörssisäätiö sanasto. Keskiviikko, 20. helmikuuta, 2008. www.porssisaatio.fi. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Ranta-Lassila 2008

Ranta-Lassila, Hannele: Muuttuva verolainsäädäntö. Keskuskauppakamarin suuri veropäivä 2008.

Robert - Lauratet - Tredaniel - Reillac 2009

Robert, Yves - Lauratet, Severine - Tredaniel, Pauline - Reillac, Antoine: Dividend Withholding Tax Levied on Investment Funds: Aberdeen and its Implication in France. European Taxation December 2009 s. 606 - 610.

Tikka - Nykänen - Juusela - Viitala 2012

Tikka, Kari S – Nykänen, Olli - Juusela, Janne - Viitala, Toni: Yritysverotus I-II. WSOY pro. Teoksen viimeisin päivitys on tehty 31.1.2012.

Viitala 2010

Viitala, Tomi: KHO: SICAV-ratkaisut. Verotus 3/2010, s. 285 - 291.

VM 2008

Valtionvarainministeriön lausunto 9.10.2008. Lausunto HE 113/2008 vp:n jäljempänä lakiesitys, kuulemistilaisuuksissa annetuista lausunnoista.

VH 2010A

Verohallinnon ohje Dnro 665/37/2010: KHO 2010:15 päätöksen vaikutukset Euroopan talousalueella asuvan rajoitetusti verovelvollisen osinkotulon lähdeverotukseen (SICAV -yhtiö).

VH 2010B

Verohallinnon tiedote suomalaiselle suorituksen maksajalle, 1.1.2010: Rajoitetusti verovelvollisen osingot, korot ja rojaltit.

VH 2011A

Verohallinnon ohje Dnro 404/37/2011, 30.5.2011: KHO 2010:15 ja KVL 21/2011 päätösten vaikutukset Euroopan talousalueella asuvan rajoitetusti verovelvollisen osinkotulon lähdeverotukseen - Ulkomaisia rahastoja koskevaa oikeuskäytäntöä.

VH 2011B

Verohallinnon ohje Dnro 570/345/2011, 25.8.2011: Osinkotulojen verotus.

Wahlroos - Koivisto 2008

Wahlroos, Heikki - Koivisto, Eija: Euroopan yhteisöjen oikeus asettaa muutospaineita lähdeverotukseen. Tilintarkastus-Revision 2/2008, s. 60 - 66.

Äimä 2003

Äimä, Kristiina: EY-oikeuden vaikutukset välittömään verotukseen, Talentum 2003.

Äimä 2011

Äimä, Kristiina: Saksan osinkojen lähdeverotus EU-oikeuden vastainen (2.11.2011). KPMG Ajankohtaista. www.kpmg.fi. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

Äimä ja Salo 2012

Äimä, Kristiina - Salo, Pirta: Ruotsi palauttaa lähdeveroa ulkomaisille sijoitusrahastoille. Julkaistu 24.2.2012. www.kpmg.fi. Osoite tarkastettu toimivaksi 4.4.2012.

LYHENTEET:

ETA	Euroopan talousalue
EU	Euroopan unioni
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta, 24.6.1968/360
EY	Euroopan yhteisö
FK	Finanssialojen keskusliitto
HE	hallituksen esitys
KHO	korkein hallinto-oikeus
KVL	keskusverolautakunta
lähdeverolaki	laki rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta, 11.8.1978/627
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
TVL	tuloverolaki, 30.12.1992/1535
VH	Verohallinto
VM	Valtiovarainministeriö
VML	laki verotusmenettelystä, 18.12.1995/1558

1. JOHDANTO

1.1. *Tutkimusaihe*

Tutkielman aiheena on rajoitetusti verovelvolliselle Suomesta maksettujen osinkojen lähdeverotus. Näiden rajoitetusti verovelvolliselle maksettujen osinkojen lähdeverotusta tarkastellaan erityisesti EU-oikeuden näkökulmasta. Keskeisin tutkielman tutkimusongelma on seuraava: täyttääkö Suomesta rajoitetusti verovelvolliselle maksettujen osinkojen lähdeverotus EU-oikeuden asettamat vaatimukset?

Aiheena rajoitetusti verovelvolliselle maksettujen osinkojen lähdeverotus ja EU-oikeuden vaatimusten täytyminen on merkittävä, koska muutospaineita Suomen osinkoverojärjestelmää kohtaan on ollut paljon unionin tuomioistuimen tuomioiden sekä kansallisten tuomioistuinten antamien ratkaisujen suunnalta. Vuoden 2009 alusta tapahtuneiden lähdeverolain ja lähdeverotuskäytännön muutoksista huolimatta osinkojen lähdeverotus on edelleen keskustelun aiheena. Aihe on merkittävä myös sen vuoksi, että edelleen epäselvien tilanteiden joukkoon mahtuu tapauksia, jotka koskettavat varsinkin isoja yrityksiä. Isoilla kotimaisilla yrityksillä, varsinkin pörssiyrityksillä, on usein tytäryhtiöitä tai muita omistusyhteisyhtiöitä ulkomailla. Tämän vuoksi rajat yli maksettavien osinkojen määrä voi olla vuosittain suurikin.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, vastaako Suomesta rajoitetusti verovelvolliselle maksettujen osinkojen lähdeverotus Euroopan unionin asettamia vaatimuksia. Tutkimusongelmaa käsitellään laajemmin selvittämällä millainen oli osinkojen lähdeverotusta säätelevä lainsäädäntö ennen lakimuutosta 1.1.2009, mitä muutoksia lakiin rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta vuoden 2009 alusta tuli, sekä selvittää, millainen Suomen osinkojen lähdeverotusjärjestelmä on tällä hetkellä. Erityiseen tarkasteluun tutkielmassa otetaan lähdeverotuksen alueella olevia ongelmallisia ja epäselviä tilanteita, kuten SICAV-yhtiöiden ja muiden ulkomaisten sijoitusrahastojen Suomesta saamat osingot ja niiden lähdeverotus, sekä ulkomaisten vakuutusyhtiöiden ja ulkomaisten eläkerahastojen Suomesta saamien osinkojen lähdeverotus. Edellä kuvatun selvitystyön pohjalta tutkielmassa tullaan pohtimaan, täyttääkö rajoitetusti verovelvollisen Suomesta

saamien osinkojen lähdeverotus EU-oikeuden asettamat vaatimukset. Lisäksi johtopäätöksenä pohditaan Suomesta maksettavien osinkojen verotusjärjestelmän tulevaisuutta.

1.2. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen taustalla vaikuttavat Euroopan unionin asettamat vaatimukset. Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 toi Suomen kansainväliseen vero-oikeuteen uuden osa-alueen, EU-vero-oikeuden¹. Suomen kansallisen lainsäädännön tulisi olla EU-oikeuden mukaista. Suomessa aikaisemmin voimassa olleen lainsäädännön ja EU-oikeuden ja unionin tuomioistuimen ratkaisuiden perusteella muotoutuneen oikeuskäytännön välillä oli olemassa ristiriitoja rajoitetusti verovelvolliselle maksettujen osinkojen lähdeverotusta koskevien säännösten ja verotuskäytännön kohdalla. Ristiriitoja syntyi, koska Suomessa perittiin lähdeveroa tietyissä rajat ylittävissä tilanteissa ja vastaavaa veroa ei peritty vastaavissa kansallisissa tilanteissa.² Ristiriidat EU-oikeuden ja kansallisen lainsäädännön välillä johtivat lähdeverolain muuttamiseen 2009 vuoden alusta.

Tutkimuskysymykset, joihin tutkielmassa pyritään vastaamaan, ovat seuraavat:

- Mitä vaatimuksia EU-oikeus asettaa rajoitetusti verovelvolliselle maksettavien osinkojen lähdeverotukselle?
- Mitä muutoksia lähdeverolakiin tuli 1.1.2009 alkaen ja miksi? / Millainen on Suomen rajoitetusti verovelvolliselle maksettavien osinkojen lähdeverotusjärjestelmä tällä hetkellä?
- Miten SICAV-yhtiöiden ja muiden ulkomaisten sijoitusrahastojen Suomesta saamia osinkojen verotetaan, onko verotus ristiriidassa EU-oikeuden kanssa ja täyttääkö verotus EU-oikeuden asettamat vaatimukset?
- Miten ulkomaisten vakuutusyhtiöiden ja ulkomaisten eläkerahastojen Suomesta saamia osinkoja verotetaan, onko verotus ristiriidassa EU-oikeuden kanssa ja täyttääkö verotus EU-oikeuden asettamat vaatimukset?

¹ Helminen 2008A, s. 23.

² Helminen 2008A, s. 505 ja HE 113/2008, s. 7.

- Mikä on Suomesta rajoitetusti verovelvolliselle maksettaviin osinkoihin kohdistuvan lähdeverojärjestelmän tulevaisuus?

1.3. Metodologinen lähestymistapa ja keskeiset lähteet

Tutkielmassa lähestytään tutkimusongelmaa, lähdeverolakia ja sen EU-oikeudenmukaisuutta ainakin yhden tutkimusmenetelmän avulla. Päättökäsitteiden tutkimusmenetelmä tutkielmassa tulee olemaan oikeusdogmaattinen metodi. Oikeusdogmatiikan eli lainopin katsotaan muodostuvan oikeussäännösten systematisoinnista sekä säännösten sisällön selvittämisestä tulkinnan avulla³. Oikeusdogmatiikka eli lainoppi tutkii asetettua kysymystä voimassa olevien oikeussääntöjen kautta. Tutkielmassa tutkitaan asetettuja kysymyksiä kansallisen lainsäädännön, erityisesti lähdeverolain, kautta ja tulkintatapana tullaan käyttämään unionin tuomioistuimen tuomioiden muodostamaa oikeuskäytäntöä sekä kansallisten tuomioistuimien antamia ratkaisuja.

Toisena tutkimusmenetelmänä käytetään mahdollisesti vertailevaa oikeustiedettä. Oikeusvertailussa on kyse erilaisten oikeusjärjestelmien asettamisesta rinnakkain tarkastelun kohteeksi⁴. Vertailevan oikeustieteen kautta tarkoitus on yrittää tuoda tutkielmaan lisää syvyyttä ja pyrkiä paremmin jäsentämään EU-oikeuden ja jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön välistä suhdetta.

Tutkielmassa keskeisintä lähdeaineistoa ovat osinkojen lähdeverotusta koskeva lainsäädäntö eli laki rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta sekä hallituksen esitys laiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta (HE 113/2008). Lisäksi lähteenä tullaan käyttämään kansainvälistä verotusta ja osinkojen lähdeverotusta koskevaa oikeuskirjallisuutta sekä verojärjestelmiä käsitteleviä perusteoksia. Kirjallisuudesta voidaan nostaa esille Marjaana Helmisen Kansainvälinen verotus ja Kristiina Äimän EY-oikeuden vaikutukset välittömään verotukseen. Muutospaineita osinkojen lähdeverotukseen ja mahdollista kritisointia lähdeverolakia kohtaan käsitel-

³ Aarnio 1978, s. 52.

⁴ Husa 1998, s. 13.

lään erilaisten Verotus -lehdessä ilmestyneiden artikkeleiden kautta, kuten Marjaana Helmisen ”Onko rajat ylittävien osinkojen lähdeverotus tullut tien päähän?” ja Marianne Malmgrénin ”Osinkotulojen lähdeverotuksen muutokset”. SICAV-yhtiöiden saamien osinkojen lähdeverotuksen EU-oikeudenmukaisuutta pohdittaessa oleelliseksi lähteeksi sopii Tomi Viitalan artikkeli: ”SICAV-ratkaisut”. Osinkojen lähdeverotuksen EU-oikeudenmukaisuutta pohdittaessa lähteenä on käytetty ulkomaisissa alan lehdissä ilmestyneitä artikkeleita, kuten Marjaana Helmisen ”The Finnish dividend withholding tax system and the principle of the free movement of capital: a never ending story?”.

Unionin tuomioistuimen antamilla tuomioilla on tärkeä asema EU-oikeuden tulkinnassa, koska tuomiot käytännössä määrittelevät, mikä merkitys EU-oikeuden säännöksillä on Suomen kansallisessa verotuksessa⁵. Jäsenvaltioiden oikeus kantaa lähdeveroa ja lähdeverotukseen liittyvät kysymykset ovatkin joutuneet kyseenalaistuksen kohteeksi viimeaikaisen unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön vuoksi⁶. Unionin tuomioistuimen ratkaistavana on ollut useita osinkojen lähdeverotuksen EU-sopimuksen mukaisuutta koskevia tapauksia. Varsinainen pohdinta lähdeverolain ja EU-oikeuden välillä tullaan tekemään tutkimalla unionin tuomioistuimen antamia päätöksiä, sekä kansallisten tuomioistuinten tekemien ratkaisujen avulla. Keskeisiä oikeustapauksia ovat mm. unionin tuomioistuimen antamat tuomiot Denkavit (C-170/05, annettu 14.12.2006) ja Amurta SGPS (C-379/05, annettu 8.11.2007), korkeimman hallinto-oikeuden päätös KHO 2008:23 ja keskusverolautakunnan antama ennakkoratkaisu KVL 27/008. Uudempia ajankohtaisia tuomioita, joita tutkielmassa tullaan käsittelemään, ovat mm. Aberdeen C-303/07, KHO 2007:42, KHO 2010:15 ja KVL 19/2010.

1.4. Tutkimuksen rakenne ja raja

Tutkielma tulee etenemään ajallisesti kronologisessa järjestyksessä, jolloin sitä on lukijan helpompi jäsentää. Tutkielmassa tutkimuskysymyksiä käsitellään aiemmin vallinneesta tilanteesta muutosten kautta nykyhetkeen.

⁵ Helminen 2008A, s. 290 - 291.

⁶ Wahlroos - Koivisto, s. 60.

Tutkielman toinen luku määrittää koko tutkielman kehykset ja antaa varsinaiset työkalut tutkimusongelmien ratkaisemiseen. Luvussa 2. *EU-oikeuden vaatimukset osinkojen lähdeverotukselle* käsitellään Euroopan unionin ja Suomen lainsäädännön välistä suhdetta, joka synnyttää koko tutkimusongelman; EU-oikeudella on etusija Suomen kansalliseen lainsäädäntöön nähden ja Suomen lainsäädännön tulee tämän vuoksi olla EU-oikeuden mukaista. Luvussa selvitetään, mitkä ovat EU-oikeuden asettamat vaatimukset nimenomaan rajat yli maksettavien osinkojen verotukselle lähtien perustamissopimuksen perusvapauksista ja emo-tytäryhtiödirektiivin piiriin kuuluvista verovapaista osingoista. Luvussa tullaan myös esittelemään unionin tuomioistuin sekä sen antamien tuomioiden muodostaman oikeuskäytännön vaikutus jäsenvaltioiden, erityisesti Suomen, kansalliseen lainsäädäntöön. EU-oikeuden asettamat vaatimukset osinkojen lähdeverotukselle tulevat konkreettisesti esille unionin antamissa tuomioissa, joista merkittävimpiä on valittu mukaan tutkielmaan. Luvun tärkeimmät havainnot tulevat olemaan selvitys siitä, mitä vaatimuksia EU-oikeus asettaa Suomesta rajat yli maksettavien osinkojen lähdeverotukselle.

Tutkielman kolmannessa luvussa määritellään osinkojen lähdeverotusta sääntelevä lainsäädäntö. Luvussa 3. *Osinkojen lähdeverotus voimassa olevan lainsäädännön mukaan* käydään läpi tutkielman ja tutkimusongelmien ratkaisun kannalta merkittäviä käsitteitä, kuten osinko, yleinen verovelvollisuus ja yleisesti verovelvollisen saamat osingot sekä rajoitettu verovelvollisuus ja rajoitetusti verovelvollisen saamat osingot. Luvussa keskitytään rajoitetusti verovelvollisen yhteisön ja rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön saamien osinkojen lähdeverotuskäytäntöön. Tutkielma etenee kronologisessa järjestyksessä. Lähdeverolakiin tuli muutoksia vuoden 2009 alkaen, koska se oli EU-oikeuden vastainen asettaessaan rajoitetusti verovelvollisen saamistaan osingoista ankaramman verotuksen kohteeksi kuin yleisesti verovelvollisen. Tämän vuoksi tutkielman kolmannessa luvussa käsitellään lyhyesti osinkojen lähdeverotus ennen vuotta 2009 ja lakimuutoksiin johtaneita ristiriitoja EU-oikeuden ja Suomen kansallisen lainsäädännön välillä. Painopiste tutkielmassa on vahvasti rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen verotuksessa ja yleisesti verovelvollisen osinkoverotus on mukana lyhyesti vain ver-

tailun vuoksi. Ristiriitojen esille tuomiseksi luvussa esitellään lähdeverolain muutoksien taustalla olevia kansallisten tuomioistuimien oikeuskäytäntöä.

Tutkielman neljännessä luvussa keskitytään SICAV-yhtiöiden ja muiden ulkomaisten sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotukseen. Luku 4. *SICAV:lle ja ulkomaiselle sijoitusrahastolle maksetun osingon lähdeverotus* keskittyy kyseisten yhtiömuotojen osinkojen lähdeverotukseen ja siihen, onko lähdeverotus EU-oikeuden asettamien vaatimusten mukaista. Luvussa lähdetään liikkeelle ristiriidoista, joita Suomen kansallisen lainsäädännön ja EU-oikeuden välille syntyi ennen lähdeverolain muutoksia vuonna 2009. Tämän lisäksi pureudutaan SICAV-yhtiöiden ja muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotuskäytäntöön ja lähdeverotusta säätelevän lainsäädännön ja EU-oikeuden perusteella muodostetaan käsitys yhtiöiden saamien osinkojen lähdeverotuksesta ja siitä, vastaako verotus EU-oikeuden vaatimuksia. Luvussa käydään myös läpi SICAV-yhtiöiden ja muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen verotukseen vaikuttanutta oikeuskäytäntöä.

Tutkielman viidennessä luvussa keskitytään ulkomaisen vakuutusyhtiön ja ulkomaisen eläkerahaston saamien osinkojen lähdeverotukseen. Luku 5. *Ulkomaiselle vakuutusyhtiölle ja eläkerahastolle maksetun osingon lähdeverotus* keskittyy kyseisten yhtiömuotojen osinkojen lähdeverotukseen ja siihen, onko lähdeverotus EU-oikeuden asettamien vaatimusten mukaista. Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden ja eläkerahastojen saamien osinkojen lähdeverotukseen liittyy vielä avoimia kysymyksiä ja ongelmallisia tilanteita EU-oikeuden näkökulmasta. Luvussa esitellään myös oikeuskäytäntöä, joka on muuttanut yhtiöiden saamien osinkojen verotuskäytäntöä ja johtanut mm. lähdeverojen palautuksiin. Ulkomaisten eläkerahastojen saamien osinkojen lähdeverosta ja siihen liittyviä ongelmia käydään läpi konkreettisesti komission Suomea vastaan nostaman kanteen kautta.

Tutkielman viimeinen luku koostuu johtopäätöksistä. Luvussa 6. *Loppupäätelmät* tul-
laan kokoamaan yhteen vastauksen tutkimuskysymyksiin ja pohtimaan täyttyvätkö rajoitetusti verovelvolliselle maksetun osingon lähdeverotuksessa EU-oikeuden asettamat

vaatimukset. Lopuksi pohditaan vielä lyhyesti Suomen rajoitetusti verovelvolliselle maksettujen osinkojen lähdeverojärjestelmän tulevaisuutta.

Tutkielma on rajattu keskittymään pääasiassa rajoitetusti verovelvolliselle maksettavien osinkojen verotuskäsittelyyn. Tutkielmassa kuitenkin sivutaan myös yleisesti verovelvolliselle maksettujen osinkojen verotusta, koska keskeinen osa EU-oikeuden vaatimusten täyttymistä on yleisesti verovelvolliseen ja rajoitetusti verovelvolliseen kohdistuvan verotuksen ja verorasituksen vertailu toisiinsa.

Tutkielma on viimeistelty huhtikuussa 2012 ja mukaan on pyritty ottamaan kaikki siihen mennessä ilmestynyt merkittävä kirjallisuus ja oikeuskäytäntö. Rajoitetusti verovelvolliselle maksettujen osinkojen lähdeverotuksen ja EU-oikeuden saralla lähdeaineistoa on tarjolla erittäin paljon, ja mukaan on valittu oikeustapauksista vain keskeisimmät ja eniten Suomen lähdeverojärjestelmän kannalta merkitystä aiheuttaneet tapaukset ja oikeuskirjallisuuden osalta keskeisimpiä teoksia.

2. EU-OIKEUDEN VAATIMUKSET OSINKOJEN LÄHDEVEROTUKSELLE

2.1. *EU-oikeuden asettamat reunaehdot Suomen kansalliselle lainsäädännölle*

Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 toi Suomen lainsäädäntöön mukaan EU-vero-oikeuden⁷. Vaikka EU-vero-oikeuden normit koskevatkin Suomea, on Suomi onnistunut EU-jäsenyydestä huolimatta säilyttämään muiden jäsenvaltioiden tavoin laajan itsemääräämisoikeuden välittömistä veroista päätettäessä⁸. Tämä tarkoittaa, että Suomi ja muut jäsenvaltiot toteuttavat omaa verotusvaltaansa omilla kansallisilla verolaeillaan ja EU-oikeus käytännössä rajoittaa ja ohjaa kunkin jäsenvaltion kansallista verolainsäädäntöä vain siinä määrin, kuin se sisämarkkinoiden toimimisen kannalta on välttämätöntä⁹.

EU-oikeudella tarkoitetaan Euroopan unionin primaari- ja sekundaarioikeutta, unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä sekä Euroopan unionin solmimia kansainvälisiä sopimuksia¹⁰. Ensisijaiseen oikeuteen eli Euroopan unionin primaarioikeuteen kuuluvat ja EU-oikeuden perustan muodostavat Euroopan unionin perustamissopimukset¹¹. Sekundaarioikeuteen eli ns. johdettuun oikeuteen kuuluvat erilaiset normit eli asetukset ja direktiivit, joita EU:n toimielimet ovat antaneet EU:n perustamissopimuksen perusteella. Direktiivit ovat jäsenvaltioita sitovia lainsäädäntöohjeita, joiden mukaiseksi jokaisen jäsenvaltion on saatettava kansallinen lainsäädäntönsä. Direktiivit ovat tietyn ajan kuluessa implementoitava kansallisella lainsäädännöllä siten, että direktiivissä asetetut vaatimukset toteutuvat.¹²

⁷ Helminen 2009, s. 10 - 11.

⁸ Helminen 2009, s. 11.

⁹ Helminen 2009, s. 11 - 12.

¹⁰ Äimä 2003, s. 13.

¹¹ Helminen 2009, s. 12.

¹² Helminen 2009, 1. 13 - 14.

2.2. EU-oikeuden verotukseen vaikuttavat normit

Taloudellinen yhdentymisen on ollut keskeisessä asemassa Euroopan unionin perustamisesta lähtien. Tavoitteena on ollut luoda taloudellinen yhtenäinen alue, jonka taloudelliset olosuhteet vastaisivat yksittäisen jäsenmaan sisäistä tilannetta.¹³ Nimenomaan verotusta koskeva oikeus muodostuu perustamissopimuksen määräyksistä¹⁴. Mm. seuraavilla EU-sopimuksen yleisillä säännöksillä on merkitystä verotuksen kannalta: kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltävä SEUT 18 artikla (aikaisemmin EY-sopimuksen 12 artikla), vapaan sijoittautumisoikeuden takaava SEUT 49 artikla (aikaisemmin EY-sopimuksen 43 artikla) ja pääomien ja maksujen vapaan liikkuvuuden takaava SEUT 63 artikla (aikaisemmin EY-sopimuksen 56 artikla)¹⁵. EU:n perustamissopimuksen vapauksista lähinnä sijoittautumisvapaus ja pääomien vapaa liikkuvuus ovat unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vaikuttaneet osinkotulojen lähdeverotukseen¹⁶.

Euroopan unionin veropolitiikka jakautuu kahteen osa-alueeseen: välittömään ja välilliseen verotukseen. Välittömän verotuksen alue kuuluu jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan ja välillinen verotus vaikuttaa tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen ja palvelujen tarjoamisen vapauteen. Välittömän verotuksen yhteydessä jäsenvaltiot pyrkivät erilaisin lainsäädännöllisin keinoin estämään kaksinkertaisen verotuksen ja verojen kiertämisen. Välillisessä verotuksessa veropolitiikalla pyritään varmistamaan, etteivät verokantojen ja verojärjestelmien erot väärinä jäsenvaltioiden keskeistä kilpailua sisämarkkinoilla. Lisäksi jäsenvaltiot pyrkivät erilaisin toimenpitein ehkäisemään verokilpailun haittoja.¹⁷

Välillisen verotuksen puolella lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä on varsin paljon. Välittömään verotukseen ei Euroopan unionissa ole kiinnitetty yhtä paljon huomiota, eikä

¹³ Eerola - Mylly - Saarinen 2000, s. 214.

¹⁴ Äimä 2003, s. 78.

¹⁵ Helminen 2008A, s. 32, Euroopan unioni 2010, C83 - 56, C83 - 67 ja C83 - 71 (SEUT artiklojen ajantasaiset numeroinnit).

¹⁶ HE 113/2008, s. 4.

¹⁷ Europa 2011, Lainsäädäntö ja perussopimukset - Tiivistelmät EU:n lainsäädännöstä - Verotus.

välittömän verotuksen alueella yhtenäistävää lainsäädäntöä ole paljon, ja se koostuu pääasiassa EU:n perustamissopimuksen vapauksien tulkinnasta ja oikeuskäytännöstä.¹⁸

2.3. EU:n Perussopimuksen perusvapaudet ja sisämarkkinoiden periaatteet

2.3.1. Sisämarkkinat

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 26 artiklan mukaan unioni hyväksyy perussopimusten asiaa koskevien määräysten mukaisesti toimenpiteet, joiden tarkoituksena on toteuttaa sisämarkkinat tai varmistaa niiden toiminta. Samassa artiklassa on määritelty sisämarkkinoiden käsite: sisämarkkinat käsittävät alueen, jolla ei ole sisäisiä rajoja ja jolla tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus taataan perussopimusten määräysten mukaisesti.¹⁹

Sisämarkkinoiden syntyminen vuonna 1993 voidaan sanoa olevan yksi Euroopan unionin suurimmista saavutuksista. Euroopan unionin sisämarkkinoiden toteutumiseksi unionin toimielimet ovat laatineet ja jäsenvaltiot hyväksyneet satoja direktiivejä. Direktiivejä on tarvittu vapauttamaan kauppaa ja liikkuvuutta sekä sisämarkkinoiden toimintaa haitanneiden teknisten, lainsäädännöllisten, oikeudellisten ja kulttuuristen esteiden poistamiseksi. Jäsenvaltiot ovat kansallisen lainsäädännön lähentämisen ja harmonisoinnin avulla alkaneet yhdenmukaistaa Euroopan unionissa sovellettavia normeja ja standardeja.²⁰ Ajatus Euroopan unionin yhteisistä sisämarkkinoista on lähtöisin jo Rooman sopimuksen ajalta. Jo Rooman sopimuksessa oli tavoitteena kaupan vapauttaminen jäsenvaltioiden välillä. Lisäksi vuodelta 1986 peräisin oleva Euroopan yhtenäisasiakirja sisältää ajatuksen sisärajojen poistamista.²¹

Sisämarkkinoiden tavoite käy ilmi jo Rooman sopimuksesta vuodelta 1958. Rooman sopimuksella perustetuilla Euroopan unionin yhteismarkkinoilla oli tarkoitus vapauttaa

¹⁸ Linnakangas 1997, s. 276.

¹⁹ Euroopan unioni 2010, C83/59.

²⁰ Euroopan parlamentti 2011, Sisämarkkinat.

²¹ Euroopan parlamentti 2011, Sisämarkkinoiden periaatteet ja yleinen toteutuminen.

jäsenvaltioiden välinen kauppa. Sopimuksen päämääränä oli lisätä taloudellista hyvinvointia ja myötävaikuttaa sopimuksen tavoitteeseen ”Euroopan kansojen yhä läheisemmästä liitosta”. Vuonna 1985 solmitun Euroopan yhtenäisasiakirjan myötä Euroopan unionin perustamissopimukseen sisällytettiin virallinen sisämarkkinoiden tavoite. Sisämarkkinoiden on määritelty olevan alue, jolla ei ole sisäisiä rajoja ja jonka jäsenvaltioiden kesken taataan tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääoman vapaa liikkuvuus.²² Tämä samainen periaate sisältyy SEUT 26 artiklaan. Nykyinen käytössä oleva sisämarkkinalainsäädäntö kohdistuu kyseisen lainsäädännön kattamia aloja koskevan EU:n sääntelyn tehokkuuteen ja vaikutukseen. Lainsäädäntö vaatii keskittymistä aiheisiin, kuten sisämarkkinasääntöjen täydelliseen saattamiseen osaksi jäsenvaltion kansallista lainsäädäntöä.²³

Sisämarkkinoiden toimivuus on haluttu varmistaa neljän perusvapauden avulla. Perusvapaudet on lueteltu Euroopan unionin toimintaa koskevassa sopimuksessa:

- Tavaroiden vapaa liikkuvuus (SEUT 28 artikla; entinen EY-sopimuksen 23 artikla): Unioniin sisältyy tulliliitto, joka käsittää kaiken tavaroiden kaupan ja merkitsee, että vienti- ja tuontitullit sekä kaikki vaikutukseltaan vastaavat maksut ovat kiellettyjä jäsenvaltioiden välillä ja että toteutetaan yhteinen tullitariffi suhteessa kolmansiiin maihin. Tavaroiden vapaa liikkuvuus taataan tullien ja määrällisten rajoitusten poistamisella sekä kieltämällä tulleja ja määrällisiä rajoituksia vaikutuksiltaan vastaavien toimenpiteet. Myös vastavuoroisen tunnustamisen periaate, fyysisten ja teknisten esteiden poistaminen ja standardointi edistävät sisämarkkinoiden toteutumista.²⁴
- Työntekijöiden vapaa liikkuvuus (SEUT 45 artikla; entinen EY-sopimuksen 39 artikla): Turvataan työntekijöiden vapaa liikkuvuus unionissa. Tämä merkitsee, että kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työ-sopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan. Euroopan unionin kansalaisten vapauksiin kuuluva työntekijöiden vapaa liikku-

²² Euroopan parlamentti 2011, Sisämarkkinoiden periaatteet ja yleinen toteutuminen.

²³ Euroopan Parlamentti 2011, Sisämarkkinat.

²⁴ Euroopan parlamentti 2011, Sisämarkkinat - Sisämarkkinoiden perusvapaudet - Tavaroiden vapaa liikkuvuus.

vuus käsittää työntekijöiden oikeuden liikkumiseen ja asumiseen, työntekijöiden perheenjäsenten oikeuden maahantuloon ja asumiseen ja oikeuden työskennellä toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Näissä oikeuksissa on kuitenkin vielä rajoituksia, jotka liittyvät varsinkin maahantulo- ja oleskeluoikeuksiin ja oikeuteen osallistua julkisen palvelun töihin sekä eräissä maissa uusiin jäsenvaltioihin.²⁵

- Sijoittautumisvapaus ja palvelujen tarjoamisen vapaus (SEUT 49 artikla; entinen EY-sopimuksen 43 artikla): Määräysten mukaisesti kielletään rajoitukset, jotka koskevat jäsenvaltion kansalaisen vapautta sijoittautua toisen jäsenvaltion alueelle. Myös kielletään rajoitukset, jotka estävät jäsenvaltion alueelle sijoittautuneita jäsenvaltion kansalaisia perustamasta kauppaedustajan liikkeitä, sivuliikkeitä ja tytäryhtiöitä.
- Pääomien vapaa liikkuvuus (SEUT 63 artikla; ennen EY-sopimuksen 56 artikla): kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääomanliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Määräysten mukaisesti kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat maksuja jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Vuodesta 1960 lähtien ja jo ennen yhtenäismarkkinoiden luomista Euroopan jäsenvaltiot ryhtyivät toimiin, joilla edistettiin pääomien vapaata liikkuvuutta. Vuoden 1988 direktiivi 88/361/ETY johti EU:n pääomanliikkeiden yleiseen vapauttamiseen jäsenvaltioiden välillä. Talous- ja rahaliitto jatkoivat pääomanliikkeiden vapauttamista poistamalla suojalausekkeen euroalueelta.²⁶

Osinkojen lähdeverotusta ja sen EU-oikeudenmukaisuutta tarkasteltaessa ovat keskeisiä perusvapauksia pääomien vapaa liikkuvuus ja sijoittautumisvapaus. Nämä pe-

²⁵ Euroopan parlamentti 2011, Sisämarkkinat - Sisämarkkinoiden perusvapaudet - Työntekijöiden vapaa liikkuvuus.

²⁶ Euroopan Parlamentti 2011, Sisämarkkinat - Sisämarkkinoiden perusvapaudet - Pääomien vapaa liikkuvuus.

rusvapaudet ovat olleet esillä useassa unionin tuomioistuimen tuomiossa, joita käsitelään gradussa vielä myöhemmin²⁷.

2.3.2. Pääomien vapaa liikkuvuus SEUT 63 artiklan mukaan

SEUT 63 artiklan mukaisesti kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääoman liikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Kiellettyjä ovat myös kaikki rajoitukset, jotka koskevat maksuja jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä.

Pääomien vapaan liikkuvuuden takaavan artiklan tavoitteena on kaikkien pääoman liikkeiden rajoitusten poistaminen ensin jäsenvaltioiden ja sen jälkeen jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliltä. Vapauttamisen tulee vahvistaa sisämarkkinoita edistämällä muita vapauksia (henkilöiden, tavaroiden ja palvelujen vapaudet). Pääomien vapaan liikkuvuuden tulee myös edistää taloudellista kehitystä pääoman mahdollisimman tehokkaan kohdentamisen avulla.²⁸ SEUT 63 artiklan mukaisella pääomien vapaalla liikkuvuudella on välitön oikeusvaikutus. Tämä tarkoittaa, että EU-kansalaisten lisäksi myös kolmansien valtioiden kansalaisilla on oikeus vedota 63 artiklan määräyksiin suoraan jäsenvaltioiden tuomioistuimissa. Muut perusvapaudet kuin pääomien vapaa liikkuvuus eivät koske kolmansia valtioita tai niiden kansalaisia.²⁹ Pääomanliikkeillä tarkoitetaan artiklassa rajat ylittävissä tapauksissa mm. seuraavia: ulkomaiset suorat sijoitukset, kiinteistösijoitukset, lainanannot ja -annot. Pääomanliikkeet vapautettiin, jotta eurooppalaiset pienet ja suuret yritykset sekä sijoittajat voisivat investoida ja omistaa kaikissa EU-maissa sijaitsevilla yhtiöissä ja ottaa aktiivisesti osaa yhtiöiden hallintoon samojen sääntöjen mukaan.³⁰

²⁷ ks. esim. C-170/05, Denkavit II ja C-379/05, Amurta.

²⁸ Euroopan Parlamentti 2011, Sisämarkkinat - Sisämarkkinoiden perusvapaudet - Pääomien vapaa liikkuvuus.

²⁹ Äimä 2003, s. 188.

³⁰ European commission 2011, European Commission - Internal market - Free movement of capital. Elinkeinoelämän keskusliitto 2011, Yritysten kansainvälinen toiminta - EU:n sisämarkkinat - Pääomien vapaa liikkuvuus.

2.3.3. Sijoittautumisvapaus SEUT 49 artiklan mukaan

Sijoittautumisvapautta koskeva SEUT 49 artikla kieltää rajoitukset, jotka koskevat jäsenvaltion kansalaisen vapautta sijoittautua toisen jäsenvaltion alueelle. Artiklassa kiellään rajoitukset, jotka estävät jäsenvaltion alueelle sijoittautuneita jäsenvaltion kansalaisia perustamasta kauppaedustajan liikkeitä, sivuliikkeitä ja tytäryhtiöitä. Jollei pääomia koskevan luvun määräyksistä muuta johdu, sijoittautumisvapauteen kuuluu oikeus ryhtyä harjoittamaan ja harjoittaa itsenäistä ammattia sekä oikeus perustaa ja johtaa yrityksiä, niillä edellytyksillä, jotka sijoittautumisvaltion lainsäädännön mukaan koskevat sen kansalaisia.

Sijoittautumisvapaus antaa mahdollisuuden taloudellisen toimijan (yrityksen tai luonnollisen henkilön) harjoittaa liiketaloudellista toimintaa vakaasti ja samalla tavalla kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Sijoittautumisvapaudella on suora oikeusvaikutus. Tämä tarkoittaa, että jokaisen jäsenvaltion tulee implementoida direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä tai muokata lainsäädäntö vastaamaan artiklan vaatimusta. Jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä voi olla sijoittautumisvapautta koskevia rajoituksia vain tiettyjen oikeuttamisperusteiden vallitessa.³¹

Sijoittautumisvapauden mukaan jäsenvaltion alueelle sijoittautuneet itsenäisen ammatillisen toiminnan harjoittajat voivat harjoittaa taloudellista toimintaa kaikissa jäsenvaltioissa kahdella tavalla. Sijoittautumisvapauteen kuuluu oikeus käynnistää ja jatkaa itsenäistä ammatillista toimintaa sekä perustaa ja hoitaa yrityksiä, joiden toiminta on luonteeltaan pysyvää, vakaata ja jatkuvaa, samoin ehdoin, jotka sen valtion lainsäädäntö, johon toiminta tai yritys sijoitetaan, asettaa maan omille kansalaisille.³²

Sijoittautumisvapautta koskevat säännökset kieltävät jäsenvaltiota rajoittamasta kansalaisten sijoittautumista toisen jäsenvaltion alueelle. Sijoittautumisvapauden tarkoitus on

³¹ European Commission 2011, Internal market - Living and working in the single market - Freedom of establishment.

³² Euroopan parlamentti 2011, Sisämarkkinat - Sisämarkkinoiden perusvapaudet - Sijoittautumisvapaus ja palvelujen tarjoamisen vapaus.

varmistaa, että sijoittautumisvaltio kohtelee toisen jäsenvaltion kansalaisia samalla tavalla kuin omia kansalaisiaan. Sijoittautumisvapautteen kuuluu olennaisesti myös jäsenvaltion kansalaisen oikeus harjoittaa itsenäistä ammattia sekä perustaa yritys toisen valtion alueelle samoilla edellytyksillä kuin sijoittautumisvaltion kansalaiset.³³ Sijoittautumisvapautta koskevat artiklat kieltävät sekä suoran että epäsuoran kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän. Osinkoverotuksen näkökulmasta sijoittautumisvapaus tarkoittaa käytännössä sitä, että on EU-sopimuksen vastaista verottaa kahta samanlaisessa asemassa olevaa eri EU-valtion kansalaista eri tavalla tai kohdella samalla tavalla kahta erilaisessa asemassa olevaa eri EU-valtion kansalaista sillä seurauksella, että toinen joutuu epäedullisempaan asemaan.³⁴

2.3.4. Kansalaisuuden perusteella tapahtuva syrjintäkielto

SEUT 18 artiklan mukaan kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä perussopimusten soveltamisalalla, sanotun kuitenkin rajoittamatta perussopimusten erityismääräysten soveltamista. Perustamissopimuksessa määrätty yleinen syrjimättömyysperiaate esitetään konkreettisesti muodossa perustamissopimuksen muissa määräyksissä: työntekijöiden vapaa liikkuvuus (SEUT 45 artikla), sijoittautumisvapaus (SEUT 50 artikla), palveluiden vapaa liikkuvuus (SEUT 56 artikla) ja pääomien ja maksujen vapaa liikkuvuus (SEUT 63 artikla).

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on sallittu yleisesti verovelvollisen ja rajoitetusti verovelvollisen erilainen verotus tietyissä tilanteissa. Unionin tuomioistuin on tuomioissaan katsonut, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja aiempien perussopimusten vastaista syrjintää on verotus, jossa samanlaisia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai kun erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla. Unionin tuomioistuimen mukaan rajoitetusti verovelvollisen ja yleisesti verovelvollisen verotus on syrjivä silloin, kun tilanteiden välillä ei ole havaittavissa objektiivista eroa.³⁵

³³ Äimä 2003, s. 150 - 151.

³⁴ Helminen 2008A, s. 79.

³⁵ HE 113/2008, s. 4.

Kun tarkastellaan syrjintäkieltoa osinkoverotuksen näkökulmasta, se tarkoittaa sitä, että eri maiden kansalaisia ei samanlaisessa tilanteessa saa verottaa eri tavalla saamistaan osingoista. Vielä tarkennettuna syrjintäkielto tarkoittaa, että rajoitetusti verovelvollista osingonsaajaa ei saa samanlaisessa tilanteessa verottaa yleisesti verovelvollista osingonsaajaa ankarammin.

2.4. Emo-tytäryhtiödirektiivi

EU-sopimuksen valtuutuksen perusteella on annettu neljä välitöntä verotusta koskevaa direktiiviä: osinkojen verotusta koskeva emo-tytäryhtiödirektiivi³⁶, korko- ja rojaltdirektiivi³⁷, yritysjärjestelydirektiivi³⁸ ja säästödirektiivi^{39, 40}.

- Emo- ja tytäryhtiöiden verotusta koskeva EU-direktiivi 90/435/ETY. Direktiivin tarkoituksena on varmistaa, ettei eri EU-maissa sijaitsevien saman ryhmän yhtiöiden sisäisiä rajan yli maksettavia osinkoja veroteta kahteen kertaan.
- Valtioiden rajat ylittävien korko- ja rojaltimaksujen verotus EU:ssa 2003/49/ETY. Direktiivin tarkoituksena on lakkauttaa eri jäsenvaltioissa sijaitsevien lähiyhtiöiden välisten korko- ja rojaltimaksujen verottaminen kahteen kertaan luopumalla niiden verotuksesta lähtömaassa.
- EU:n yritysjärjestelydirektiivi 90/434/ETY. Direktiivin tarkoituksena on lieventää EU:n sisäisestä valtioiden rajat ylittävästä yrityksen rakennemuutoksesta aiheutuvia kielteisiä veroseuraamuksia.
- Säästödirektiivi 2003/48/ETY. Direktiivi koskee säästöjen tuottamien korkotulojen verotusta.⁴¹

³⁶ 90/435/ETY.

³⁷ 2003/49/ETY.

³⁸ 90/434/ETY.

³⁹ 2003/48/ETY.

⁴⁰ Helminen 2009, s. 14.

⁴¹ 90/435/ETY emo- tytäryhtiödirektiivin tarkoitus ilmenee direktiivin johdannosta: jäsenvaltioiden nykyiset eri jäsenvaltioissa sijaitsevien emo- ja tytäryhtiöiden välisiä suhteita sääntelevät verosäännökset eroavat toisistaan huomattavasti ja ovat yleisesti ottaen vähemmän edullisia kuin samassa jäsenvaltiossa sijaitsevien emo- ja tytäryhtiöiden välisiin suhteisiin sovellettavat säännökset; eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden välinen yhteistyö saatetaan tällä tavoin epäedullisempaan asemaan kuin samassa jäsenvaltiossa sijaitsevien yhtiöiden välinen

Näistä direktiiveistä osinkojen lähdeverotusta tarkasteltaessa emo- ja tytäryhtiödirektiivi on kaikkein keskeisin, koska se määrittelee rajan yli maksettavien osinkojen veronalaisuutta ja verovapautta.

Vuonna 1990 annettu direktiivi EU-valtioissa asuvien tytär- ja emoyhtiöiden välisestä voitonjaosta⁴² tuli Suomea sitovaksi Euroopan unioniin liittymisen myötä vuonna 1995. Emo-tytäryhtiödirektiivi antaa mahdollisuuden EU-valtioissa asuvien tytär- ja emoyhtiöiden väliseen voitonjakoon täysin ilman veroseuraamuksia. Direktiivin tarkoitus on estää jäsenvaltioiden toimet, joilla eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden välinen yhteistyö joutuisi epäedullisempaan asemaan kuin samassa jäsenvaltioissa sijaitsevien. Kunkin EU-valtion on sovellettava direktiiviä kyseisessä valtiossa sijaitsevien tytäryhtiöiden muissa jäsenvaltioissa sijaitseville emoyhtiöilleen jakamiin voittoihin.⁴³ Suomen tulee siis soveltaa direktiiviä Suomesta toiseen jäsenvaltioon maksettaviin osinkoihin.

yhteistyö; tämä epäedullisuus olisi poistettava ottamalla käyttöön yhteinen järjestelmä ja helpottamalla näin yhtiöiden ryhmittymistä yhteisössä.

2003/49/ETY korko- ja rojaltidirektiivin tarkoitus ilmenee johdannosta: Tarkoituksenmukaisin tapa poistaa edellä mainitut muodollisuudet ja ongelmat ja varmistaa kansallisten ja rajojen ylitse tapahtuvien liiketoimien tasa-arvoinen verokohtelu on lakkauttaa korko- ja rojalTIMaksujen verotus siinä jäsenvaltiossa, mistä ne ovat lähtöisin, riippumatta siitä, kannetaanko vero lähdeverona vai verotusmenettelyllä. On erityisen tarpeellista lakkauttaa nämä verot tällaisilta maksuilta eri jäsenvaltioista olevien lähiyhtiöiden samoin kuin tällaisten yhtiöiden kiinteiden toimipaikkojen välillä.

90/434/ETY yritysjärjestelydirektiivin tarkoitus ilmenee direktiivin johdannosta: Direktiivin tavoitteena on, että yritys rakenteiden uudelleenjärjestelyihin liittyvien tulojen, voittojen ja pääomavoittojen verotusta olisi lykättävä ja jäsenvaltioiden verotusoikeudet turvattava. Tavoitteena on poistaa sisämarkkinoiden toimintaa haittaavia tekijöitä, kuten kaksinkertaista verotusta. Siltä osin kuin tätä ei täysin saavuteta kyseisen direktiivin säännösten perusteella, jäsenvaltioiden olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi.

2003/48/ETY säästädirektiivin tarkoitus ilmenee direktiivin johdannosta: Direktiivin tavoitteena on mahdollistaa säästöistä kertyvien, jossakin jäsenvaltiossa tosiasiallisille edunsaajille, jotka ovat toisessa jäsenvaltiossa asuvia luonnollisia henkilöitä, maksettujen korkotulojen tosiasiallinen verotus viimeksi mainitun jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Tavoite voidaan parhaiten saavuttaa siten, että direktiivin kohteeksi otetaan korot, joita jäsenvaltioihin sijoittautuneet taloudelliset toimijat maksavat tosiasiallisille edunsaajille, jotka ovat toisessa jäsenvaltiossa asuvia luonnollisia henkilöitä, tai joiden maksamisesta he huolehtivat viimeksi mainittujen hyväksi.

⁴² Voitonjaolla katsotaan tarkoitettavan emo-tytäryhtiödirektiivin yhteydessä avointa osingonjakoa, mutta myös esimerkiksi peiteltyä osinkoa.

⁴³ Helminen 2008A, s. 119 - 120.

Emo-tytäryhtiödirektiivin 5 artiklassa edellytetään, että tytäryhtiön asuinvaltio vapauttaa tytäryhtiön emoyhtiölleen jakaman voiton lähdeverosta. Osinko on artiklan perusteella nimenomaan vapautettava verosta, sitä ei saa ensin verottaa ja myöhemmin hyvittää.⁴⁴ Emo- ja tytäryhtiödirektiivissä mainitulle yhtiölle maksetusta osingosta ei ole suoritettava lähdeveroa, jos osingonsaajana oleva yhtiö omistaa välittömästi vähintään määrätyn prosenttiosuuden osingon maksavan yhtiön pääomasta⁴⁵. Neuvoston direktiivin 2003/123/EY mukaan vähimmäisomistusosuusvaatimus on 10 % 1. tammikuuta 2009 alkaen.

2.5. Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa ja unionin tuomioistuinten osinkojen lähdeverotusta koskevat tuomiot

2.5.1. Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa jäsenvaltioissa

Useassa EU:n jäsenvaltiossa on ollut ristiriitoja ja ongelmia rajojen yli maksettavien osinkojen tapauksissa. Tällaisia ongelmia on ollut mm. Ranskassa, kun Ranskassa asuva yhtiö jakoi osinkoa Alankomaissa asuvalle yhtiölle emoyhtiöille ja näistä osingoista perittiin Ranskassa lähdeveroa⁴⁶. Kuten edellä kohdassa 2.3.3. käsiteltiin, sijoittautumisvapauden takaava SEUT 49 artikla kieltää jäsenvaltiota rajoittamasta kansalaisten sijoittautumista toisen jäsenvaltion alueelle. Artiklan tarkoitus on varmistaa, että sijoittautumisvaltio kohtelee toisen jäsenvaltion kansalaisia samalla tavalla kuin omia kansalaisiaan.⁴⁷ Ranskasta alankomaihin maksettavien osinkojen tapauksessa sijoittautumisvapaus tarkoittaa sitä, että on EU-sopimuksen vastaista verottaa kahta samanlaisessa asemassa olevaa eri EU-valtion (Ranska ja Alankomaat) kansalaista eri tavalla sillä seurauksella, että toinen joutuu epäedullisempaan asemaan.⁴⁸ Koska Ranskan lähdeverojärjestelmä asetti Alankomaissa asuvan osingonsaajan lähdeveroa perittäessä epäedullisempaan asemaan kuin Ranskassa asuvan osingonsaajan, muodosti tämä ristiriidan EU-oikeuden

⁴⁴ Helminen 2008A, s. 133.

⁴⁵ HE 113/2008, s. 5.

⁴⁶ Denkavit II C-170/05.

⁴⁷ Äimä 2003, s. 150 - 151.

⁴⁸ Helminen 2008A, s. 79.

vaatimusten kanssa. Ranska haki asiassa ennakkoratkaisun unionin tuomioistuimelta ja tuomio käsitellään tutkielmassa kohdassa 2.6.2.

Osinkojen lähdeverotukseen liittyviä ongelmia oli myös Alankomaissa. Alankomaalainen yhtiö maksoi osinkoa ulkomaiselle yhtiölle Portugaliin. Kuten edellä kohdassa 2.3.2. käsiteltiin, SEUT 63 artiklan mukaisesti kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääoman liikkeitä jäsenvaltioiden välillä. Kuitenkin Alankomaista Portugaliin ulkomaiselle yhtiölle maksetusta osingosta perittiin Alankomaissa lähdevero, vaikka vastaavaa veroa ei olisi peritty kotimaiselta yhtiöltä⁴⁹. Koska näin ollen Alankomaiden lähdeverojärjestelmä rajoitti pääomien (osingon) vapaata liikkuvuutta Ranskaan, muodosti tämä ristiriidan EU-oikeuden vaatimusten kanssa. Alankomaat haki asiassa ennakkoratkaisun unionin tuomioistuimelta ja tuomio käsitellään kohdassa 2.6.2.

Vaikka edellä jo kahdessa valtiossa lähdeveron periminen ulkomaille maksetusta osingosta oli EU-oikeuden vastaista, ei se suoraan tarkoita, että rajojen yli maksettavista osingoista ei koskaan saisi periä lähdeveroa. Isossa-Britanniassa taloudellinen kahdenkertainen verotus poistettiin Isossa-Britanniassa asuvien osingonsaajien osalta myöntämällä näille hyvitys osinkoa jakaneen yhtiön maksamasta yhtiöverosta. Myönnetty hyvitys ei kuitenkaan ulottunut koskemaan ulkomailla asuvia osingonsaajia, ellei hyvityksestä ollut erikseen sovittu osingonsaajan asuinvaltion kanssa solmitussa verosopimuksessa. Isossa-Britanniassa asuvat saattoivat näin päätyä kevyemmän verotuksen kohteeksi ja tämä ei EU:n perusvapauksien (sijoittautumisvapaus SEUT 49) näkökulmasta ole sallittua ilman erityisiä oikeuttamisperusteita. Koska Iso-Britannian järjestelmä asetti valtiossa asuvan ja ulkomailla asuvan erilaiseen tilanteeseen, saattoi tämä muodostaa ristiriidan EU-oikeuden vaatimusten kanssa. Iso-Britannia haki asiassa ennakkoratkaisun unionin tuomioistuimelta ja tuomio käsitellään kohdassa 2.6.2.

⁴⁹ Helminen 2008B, s. 398 ja Malmgrén 2009, s. 159.

2.5.2. Unionin tuomioistuin

Unionin tuomioistuimen antamilla tuomioilla on tärkeä asema EU-oikeuden tulkinnassa, koska tuomiot käytännössä määrittelevät, mikä merkitys EU-oikeuden säännöksillä on Suomen kansallisessa verotuksessa⁵⁰. Jäsenvaltioiden oikeus kantaa lähdeveroa ja lähdeverotukseen liittyvät kysymykset ovatkin joutuneet kyseenalaistuksen kohteeksi unionin tuomioistuimen viimeaikaisen ratkaisukäytännön vuoksi⁵¹. Unionin tuomioistuimen ratkaistavana on ollut useita osinkojen lähdeverotuksen EU-sopimuksen mukaisuutta koskevia tapauksia⁵².

Euroopan unionin tuomioistuin⁵³ on perustettu vuonna 1952. Euroopan unionin tuomioistuimen perustamisesta lähtien sen tehtävänä on ollut varmistaa, että perussopimuksia tulkittaessa ja sovellettaessa noudatetaan lakia. Euroopan unionin tuomioistuin valvoo unionin toimielinten toimien lainmukaisuutta, varmistaa, että jäsenvaltiot noudattavat perussopimusten mukaisia velvoitteitaan, ja tulkitsee unionin oikeutta kansallisten tuomioistuinten pyynnöstä. Euroopan unionin tuomioistuin toimii unionin lainkäyttöelimenä ja huolehtii yhdessä jäsenvaltioiden kansallisten tuomioistuinten kanssa siitä, että unionin oikeutta sovelletaan ja tulkitaan yhtenäisesti.⁵⁴ Myös yksityishenkilöt, yritykset ja muut organisaatiot voivat viedä asioita tuomioistuimeen, jos ne katsovat jonkin EU-toimielimen rikkoneen heidän oikeuksiaan.⁵⁵ Keskeistä osinkojen lähdeverotusta tarkasteltaessa on unionin tuomioistuimen antamat tuomiot ja ennakkoratkaisut.

Unionin tuomioistuimella on tiiviit yhteistyösuhteet jäsenvaltioiden tuomioistuimiin. Unionin tuomioistuin antaa tuomioita sen käsiteltäväksi saatetuissa asioissa. Asiatyyppejä ovat mm. ennakkoratkaisupyyntö, jolloin jäsenvaltioiden kansalliset tuomioistuimet voivat pyytää ja ovat tietyissä tapauksissa velvollisia pyytämään unionin tuomiois-

⁵⁰ Helminen 2008A, s. 290 - 291.

⁵¹ Wahlroos - Koivisto, s. 60.

⁵² Helminen 2008B, s. 398, Nykänen 2006, s. 546.

⁵³ Luxemburgissa toimiva Euroopan unionin tuomioistuin muodostuu kolmesta eri tuomioistuimesta: unionin tuomioistuimesta, unionin yleisestä tuomioistuimesta (perustettu 1988) ja virkamiestuomioistuimesta (perustettu 2004). Yhteensä ne ovat antaneet tähän mennessä noin 15 000 tuomiota.

⁵⁴ Euroopan unionin tuomioistuin 2011, Toimielin - Yleisesittely.

⁵⁵ Europa 2011, Tietoa EU:n toiminnasta - Toimielimet ja muut elimet - Euroopan unionin tuomioistuin.

tuimelta unionin oikeuden tulkintaa esimerkiksi tarkistaakseen, onko kansallinen lainsäädäntö unionin oikeuden mukainen. Näin taataan unionin oikeuden tehokas ja yhdenmukainen soveltaminen sekä vältetään erilaiset tulkinnat. Unionin tuomioistuin antaa tuomion tai perustellun määräyksen. Tulkintaratkaisu sitoo kansallista tuomioistuinta sen ratkaistessa vireillä olevaa asiaa. Unionin tuomioistuimen tuomio sitoo samaan asiaan liittyen myös muiden jäsenmaiden kansallisia tuomioistuimia. Muita asiatyyppejä ovat jäsenyysvelvoitteen noudattamatta jättämistä koskeva kanne, jolloin kantaja katsoo, että jokin EU-maa ei noudata EU:n lainsäädäntöä. Lisäksi on olemassa kumoamiskanne, jolloin kantaja katsoo jonkin EU:n säädöksen olevan EU:n perussopimusten tai perusoikeuksien vastainen. Laiminlyöntikanteessa kantaja katsoo, ettei EU:n toimielin ole tehnyt siltä edellytetyjä päätöksiä. Suora kanne on yksityishenkilön, yrityksen tai muun organisaation nostama kanne EU:n päätöksiä tai toimia vastaan.⁵⁶

Unionin tuomioistuimen ratkaisulla on ollut merkittävä vaikutus Suomen osinkojen lähdeverotukseen. Suomen kansalliset tuomioistuimet ovat itse pyytäneet unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisuja osinkojen lähdeverotusta koskevissa asioissa. Lisäksi Suomea vastaan on nostettu kanne rajat yli maksettavien osinkojen kohdalla. Näitä Suomenkin lähdeverotukseen vaikuttaneita merkittäviä unionin tuomioistuimen ratkaisuja käsitellään seuraavaksi.

2.5.3. Unionin tuomioistuimen osinkojen lähdeverotusta koskevat tuomiot

Denkavit II C-170/05 tapaus koski suorasijoitusosinkojen lähdeverotusta aikana, jolloin emo-tytäryhtiödirektiivi ei ollut vielä voimassa ja sitä ei voitu soveltaa. Tapauksessa Ranskassa asuva yhtiö jakoi osinkoa Alankomaissa asuvalle yhtiölle ja Ranskassa perittiin Alankomaissa asuville emoyhtiöille maksetuista osingoista lähdeveroa. Alankomaihin maksetusta osingosta perittiin Ranskassa lähdevero, vaikka Ranskassa asuvien emoyhtiöiden saamista osingoista oli 95 % verovapaita. Näin ollen taloudellinen kahdenkertainen verotus poistettiin lähes kokonaan (95 %) kotimaisten (ranskalaisten) osingonsaa-

⁵⁶ Euroopan unionin tuomioistuin 2011, unionin tuomioistuin. Europa 2011, Tietoa EU:n toiminnasta - Toimielimet ja muut elimet - Euroopan unionin tuomioistuin.

jien osalta, mutta samaa ei tehty ulkomailla (Alankomaissa) asuvien kohdalla. Näin olen ulkomailla asuvia emoyhtiöitä verotettiin ankarammin kuin kotimaisia emoyhtiöitä.⁵⁷

Denkavit II C-170/05: Tapauksessa oli kyseessä EY 43 artiklan tulkinta (nykyinen SEUT 49 artikla). Emoyhtiölle, jonka asuinpaikka on toisessa jäsenvaltiossa, jaettavien osinkojen lähdeverotus ja emoyhtiölle, jonka asuinpaikka on kyseessä olevan valtion alueella, jaettavien osinkojen vapauttaminen verosta. Verosopimus, jossa määrätään mahdollisuudesta vähentää vero toisessa jäsenvaltiossa suoritettavan veron määrästä.

Tuomiolauselma: EY 43 (nykyinen SEUT 49 artikla) ja EY 48 artiklan kanssa ristiriidassa on kansallinen lainsäädäntö, joka muodostaa sijoittautumisvapauden syrjivän rajoituksen sikäli kuin sillä asetetaan ulkomailla asuvan emoyhtiön vastattavaksi osinkojen verotuksesta aiheutuva rasitus mutta vapautetaan lähes täysin tästä rasituksesta maassa asuvat emoyhtiöt.

EY 43 (nykyinen SEUT 49 artikla) ja EY 48 artiklan kanssa ristiriidassa on kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään ainoastaan ulkomailla asuvien emoyhtiöiden osalta maassa asuvien tytäryhtiöiden maksamiin osinkoihin kohdistuvasta lähdeveron muodossa kannettavasta verotuksesta, vaikka kyseisen jäsenvaltion ja jonkin toisen jäsenvaltion välisessä verosopimuksessa, jossa tämä lähdeverotus sallitaan, määrätään mahdollisuudesta vähentää mainitussa toisessa jäsenvaltiossa maksettavasta verosta kyseisen kansallisen lainsäädännön johdosta syntynyt verorasitus, jos emoyhtiön on mainitussa toisessa jäsenvaltiossa mahdotonta suorittaa verosopimuksessa määrättyä vähennystä.

Unionin tuomioistuin katsoi tuomiossaan, että Ranskan lähdeverojärjestelmän mukainen verotus, jossa ulkomaista emoyhtiötä verotettiin ankarammin kuin kotimaista, oli EU-sopimuksen vastaista⁵⁸. Unionin tuomioistuin katsoi, että Ranskan ja Alankomaiden välinen verosopimus ei poistanut lähdeverotuksen syrjivää vaikutusta ja ristiriitaa EU-sopimuksen vapaan sijoittautumisoikeuden kanssa, koska osinko oli verovapaa Alankomaissa eikä Ranskassa perittyä lähdeveroa voitu tosiasiallisesti hyvittää Alankomaissa.⁵⁹

⁵⁷ Helminen 2008B, s. 398, Malmgrén 2009, s. 159.

⁵⁸ Verotus on EU-sopimuksen vastaista, koska rajoitetusti verovelvollista verotettiin saamastaan osingosta samanlaisessa tilanteessa yleisesti verovelvollista ankarammin.

⁵⁹ Helminen 2008B, s. 398, Malmgrén 2009, s. 159.

Toinen unionin tuomioistuimen antaman merkittävä osinkojen lähdeverotusta koskeva tapaus on Amurta C-379/05. Amurta C-379/05 tapaus koski vastaavanlaista portfolio-osinkotilannetta kuin Denkvit II. Tapauksessa kotimainen yhtiö maksoi osinkoa Alankomaista ulkomaiselle yhtiölle Portugaliin. Koska kyseessä oli portfolio-osinko, sovellettiin tapaukseen EU-sopimuksen pääomien vapaata liikkuvuutta koskevaa 56 artiklaa (nykyinen SEUT 63 artikla). Portugaliin ulkomaiselle yhtiölle maksetusta osingosta perittiin Alankomaissa lähdevero, vaikka vastaavaa veroa ei olisi peritty kotimaiselta yhtiöltä.⁶⁰

Amurta C-379/05: Tuomiolauselman 1) EY 56 (nykyinen SEUT 63 artikla) ja EY 58 artikla ovat esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jolla tilanteessa, jossa eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä 23.7.1990 annetun neuvoston direktiivin 90/435/ETY 5 artiklan 1 kohdalla käyttöön otettu emoyhtiön osuutta tytäryhtiöstä koskeva vähimmäisarvo ei täyty, säädetään lähdeverosta, joka pidätetään tähän jäsenvaltioon sijoittautuneen yhtiön toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneelle tuottoon oikeutetulle yhtiölle jakamista osingoista, vaikka tästä verosta vapautetaan osingot, jotka maksetaan tuottoon oikeutetulle yhtiölle, joka on yhtiöveron kannalta verovelvollinen jäsenvaltiossa, josta osinkoa maksetaan, tai jolla on tässä jäsenvaltiossa kiinteä toimipaikka, jolle osuudet osinkoa jakavasta yhtiöstä kuuluvat.

2) Jäsenvaltio ei voi vedota täyteen verohyvitykseen, jonka toinen jäsenvaltio myöntää yksipuolisesti tähän toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneelle tuottoon oikeutetulle yhtiölle, voidakseen välttää veloitteen ehkäistä osinkojen taloudellinen kaksinkertainen verotus, joka johtuu sen verotusvallan käytöstä, tilanteessa, jossa tämä jäsenvaltio ehkäisee osinkojen taloudellisen kaksinkertaisen verotuksen alueelleen sijoittautuneiden tuottoon oikeutettujen yhtiöiden osalta. Silloin, kun jäsenvaltio vetoaa toisen jäsenvaltion kanssa tehtyyn sopimukseen, jonka tarkoituksena on kaksinkertaisen verotuksen ehkäiseminen, kansallisen tuomioistuimen on selvítettävä, onko tämä sopimus otettava huomioon pääasiassa, ja tarvittaessa tarkastettava, mahdollistetaanko sillä pääomien vapaan liikkuvuuden rajoituksen vaikutusten kumoaminen.

⁶⁰ Helminen 2008B, s. 398, Malmgrén 2009, s. 159.

Unionin tuomioistuin katsoi, että Alankomaissa perittävä osinkojen lähdevero oli ristiriidassa pääomien vapaan liikkuvuuden kanssa ja se oli EU-oikeuden vastaista. Lisäksi tuomioistuin katsoi, että Alankomaiden kansallisille säännöksille ei katsottu olevan oikeuttamisperustetta. Tapauksessa osinko oli Portugalissa verovapaa, joten Portugalissa ei myönnetty lähdeveron hyvitystä Alankomaiden ja Portugalin välisen verosopimuksen perusteella.⁶¹

Kolmas merkittävä osinkojen lähdeverotusta käsittelevä tapaus on ACT Group Litigation C-375/04. ACT Group Litigation C-375/04 tapaus käsitteli Ison-Britannian yhtiöveron hyvitysjärjestelmää, jota sovellettiin vuoteen 1999 asti. Kyseisessä järjestelmässä taloudellinen kahdenkertainen verotus poistettiin Isossa-Britanniassa asuvien osingonsaajien osalta myöntämällä näille hyvitys osinkoa jakaneen yhtiön maksamasta yhtiöverosta. Tämä myönnetty hyvitys ei kuitenkaan ulottunut koskemaan ulkomailla asuvia osingonsaajia, ellei hyvityksestä ollut erikseen sovittu osingonsaajan asuinvaltion kanssa solmitussa verosopimuksessa.⁶²

ACT Group Litigation C-375/04: Tuomiolauselman: EY 43 ja EY 56 artiklan kanssa ei ole ristiriidassa se, että kun jäsenvaltiossa asuva yhtiö jakaa osinkoa, mainittu valtio myöntää osinkoa saaville yhtiöille, jotka myös asuvat tässä valtiossa, yhtiöveron hyvityksen, joka vastaa osinkoa jakavan yhtiön jaetusta voitosta maksaman veron osuutta, mutta ei myönnä kyseistä yhtiöveron hyvitystä toisessa jäsenvaltiossa asuville saajayhtiöille, jotka eivät ole velvollisia maksamaan veroa kyseisestä osingosta tässä ensimmäisessä valtiossa.

EY 43 ja EY 56 artiklan kanssa ei ole ristiriidassa se, että jäsenvaltio ei ulota sellaista oikeutta yhtiöveron hyvitykseen, josta määrätään toisen jäsenvaltion kanssa tehdyssä kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskevassa sopimuksessa ja joka on tässä toisessa valtiossa asuvilla yhtiöillä, jotka saavat osinkoa ensimmäisessä valtiossa asuvalta yhtiöltä, yhtiöihin, jotka asuvat jossain muussa jäsenvaltiossa, jonka kanssa se on tehnyt kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskevan sopimuksen, jossa ei määrätä tällaisesta kyseisessä muussa valtiossa asuvilla yhtiöillä olevasta oikeudesta.

⁶¹ Helminen 2008B, s. 398 - 399, Malmgrén 2009, s. 159.

⁶² Helminen 2008B, s. 399.

Unionin tuomioistuin katsoi, että kyseinen käytäntö ei ollut EU-sopimuksen vastaista, jos ulkomaille maksettuja osinkoja ei verotettu Isossa-Britanniassa. Tapauksen perusteella voidaan päätellä, että osinkojen lähdevaltiolla (tässä tapauksessa Isolla-Britannialla) on oikeus valita se menetelmä, jolla taloudellinen kahdenkertainen verotus poistetaan. Tapauksen perusteella voidaan todeta, että eri menetelmää voidaan soveltaa valtiossa asuvien eli kotimaisten ja ulkomailla asuvien osingonsaajien verotukseen, edellyttäen että ulkomailla asuvien verotus ei ole ankarampaa kuin valtiossa asuvien verotus. Tapauksen perusteella näyttäisi myös olevan sallittua, että ulkomailla asuviin osingonsaajiin sovelletaan eri menetelmää.⁶³

2.6. EU-oikeuden osinkojen lähdeverotukselle asettamat vaatimukset ja vaikutus osinkojen lähdeverotukseen

2.6.1. Sovellettavat säädökset

Edellä läpi käydyn EU:n perustamissopimuksen perusvapauksien, sisämarkkinoiden periaatteiden ja osinkojen lähdeverotukseen vaikuttavan emo-tytäryhtiödirektiivin sekä unionin tuomioistuimen tuomioiden perusteella voidaan todeta tietyt vaatimukset Suomen kansalliselle lainsäädännölle rajat yli maksettavien osinkojen lähdeverotuksessa. Nämä vaatimukset muodostuvat ensinnäkin osinkojen lähdeverotukseen sovellettavista säädöksistä, jotka tulee ottaa huomioon osinkojen lähdeverotusta pohdittaessa. Kun olennaiset säädökset ovat selvillä, voidaan säädösten perusteella muodostaa kehykset, joiden puitteissa osinkojen lähdeverotus tulee toteuttaa.

Unionin tuomioistuimen tuomioissa SEUT 43 artiklan sijoittautumisvapaus ja SEUT 63 artiklan pääoman vapaa liikkuvuus ovat vaikuttaneet osinkotulojen verotukseen rajat ylittävissä tilanteissa⁶⁴. Sijoittautumisvapautta voidaan soveltaa vain luonnollisiin henkilöihin ja yhteisöihin, joilla on perustamissopimuksessa tarkoitettu kotipaikka jossakin

⁶³ Helminen 2008B, s. 399.

⁶⁴ Malmgrén 2009, s. 158, HE 113/2008, s. 3.

Euroopan talousalueen valtiossa. Näin ollen sijoittautumisvapauteen voivat vedota vain jäsenmaiden kansalaiset ja jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan perustetut yhteisöt.⁶⁵

Unionin tuomioistuin on yleensä soveltanut sijoittautumisvapautta ensisijaisena silloin, kun se on katsonut, että esimerkiksi toisessa jäsenvaltiossa olevalla yhteisöllä tai henkilöllä on määräysvalta toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevaan yhteisöön. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kun sijoittautumisvapautta on pidetty ensisijaisena, asiaa ei välttämättä ole tutkittu EU:n perustamissopimuksen muiden perusvapauksien kannalta eikä pääoman vapaata liikkuvuutta ole sovellettu lainkaan.⁶⁶

Unionin tuomioistuimen totesi tuomiossaan C-157/05, Holböck, että Sveitsistä Itävaltaan maksetun osingon verotusta tarkasteltiin Itävallassa pääoman vapaan liikkuvuuden näkökulmasta, vaikka Itävallassa asuva luonnollinen henkilö omisti kaksi kolmasosaa sveitsiläisen yhtiön osakepääomasta. Unionin tuomioistuin tarkasteli osingon verotusta pääoman vapaan liikkuvuuden kannalta. Näin ollen osinkojen verotuksen on katsottu kuuluvan erityisesti pääoman vapaan liikkuvuuden piiriin. Pääoman vapaata liikkuvuutta voidaan soveltaa myös Euroopan talousalueen ulkopuolisiin eli niin sanottuihin kolmansiiin valtioihin.⁶⁷

2.6.2. Ei rajoituksia

EU:n perustamissopimuksen perusvapauksien, sisämarkkinoiden periaatteiden sekä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta tietyt vaatimukset Suomen kansalliselle lainsäädännölle rajat yli maksettavien osinkojen lähdeverotusta koskevissa tapauksissa. Edellä mainitun mukaisesti EU:n perustamissopimus luo kaikille kansalaisilleen tietyt perusvapaudet. Jäsenvaltioiden on säädettävä lainsäädäntönsä sen mukaiseksi, että se ei rajoita EU:n perustamissopimuksen suomia perusvapauksia.

⁶⁵ Malmgrén 2009, s. 158 ja HE 113/2008, s. 3.

⁶⁶ Malmgrén 2009, s. 159 ja HE 113/2008, s. 3.

⁶⁷ HE 113/2008, s. 3.

Osinkojen lähdeverokseen liittyvät kiinteästi tietyt EU:n perusvapaudet. SEUT 49 artiklan ja SEUT 63 artiklan perusteella EU:n jäsenvaltiot eivät saa verottaa ankarammin rajoitetusti verovelvollisille toisiin EU-valtioihin maksettuja osinkoja kuin yleisesti verovelvolliselle maksettuja osinkoja. Kielto edellyttää, että kyseessä olevat tapaukset ovat vertailukelpoisia toisiinsa nähden⁶⁸. Lisäksi osinkoa jakavan yhtiön asuinvaltion verotus ei saisi tehdä ulkomailla asuvien osakkaiden sijoittautumisesta tähän kyseiseen valtioon hankalammaksi kuin kotimaisten osakkaiden sijoittautuminen on. Lähdevaltion verotus ei saa rajoittaa muissa EU-valtioissa asuvien pääomansijoituksia kyseiseen valtioon eikä kyseisestä valtiosta suoritettuja maksuja muihin EU-valtioihin.⁶⁹

2.6.3. Vertailukelpoisuus

EU:n perustamissopimuksen perusvapauksien, sisämarkkinoiden periaatteiden ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella voidaan tehdä päätelmiä rajoitetusti verovelvollisen ja yleisesti verovelvollisen saamien osinkojen verotuksesta. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä yleisesti ja rajoitetusti verovelvollisen erilainen verotus on tietyissä tilanteissa sallittu. Rajoitetusti ja yleisesti verovelvollisen erilaiseen verotukseen vaikuttaa arvio tilanteiden samanlaisuudesta. Unionin tuomioistuin on tuomioissaan katsonut, että EU:n perustamissopimuksen vastaista syrjintää on, kun samanlaisia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla. Tämä tarkoittaa, että yleisesti ja rajoitetusti verovelvollista tulee verottaa samalla tavalla, kun verovelvollisten tilanne on objektiivisesti tarkasteltuna samanlainen.⁷⁰

Rajoitetusti ja yleisesti verovelvollisten ei katsota aina olevan samanlaisessa tilanteessa, jolloin verotuskin voi olla erilainen. Rajoitetusti ja yleisesti verovelvollisen erilainen verotus on syrjivää, jos tilanteiden välillä ei ole objektiivista eroa, jolla erilainen verotus voitaisiin perustella. Perustamissopimuksen vastaista syrjintää ja rajoitetusti verovel-

⁶⁸ Helminen 2008B, s. 399, Helminen 2008C, s. 355.

⁶⁹ Helminen 2008B, s. 399, Helminen 2008C, s. 355.

⁷⁰ Malmgrén 2009, s. 158, HE 113/2008, s. 3 - 4.

vollisen syrjivää verotusta ei sallita, jos syrjintää ei voida perustella oikeuttamisperusteella.⁷¹

Osinkojen lähdeverotusta koskevien ja jo edelläkin esiteltyjen tuomioiden perusteella oli selvää, että Suomen lainsäädännössä olevien osingosta perittävää lähdeveroa koskevien säännösten voitiin katsoa olevan selvästi ristiriidassa Euroopan unionin oikeuden ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa. Ristiriita EU-oikeuden ja Suomen kansallisen lainsäädännön välille syntyi, koska Suomessa perittiin ennen 1.1.2009 voimassa olleen lähdeverolain perusteella lähdevero tietyissä rajat ylittävissä tilanteissa, vaikka vastaavaa veroa ei peritä samanlaisissa kansallisissa tilanteissa.⁷² Ristiriidat EU-oikeuden ja kansallisen lainsäädännön välillä johtivat lähdeverolain muutoksiin 1.1.2009 alkaen. Tätä asiaa tarkastellaan tarkemmin tutkielman seuraavassa luvussa.

Johdannossa muodostettuun tutkimuskysymykseen ”Mitä vaatimuksia EU-oikeus asettaa Suomesta rajojen yli maksettavien osinkojen lähdeverotukselle?” on edellä esitetyn perusteella saatu muodostettua vastaus. EU:n perustamissopimuksen perusvapauksien, sisämarkkinoiden periaatteiden ja osinkojen lähdeverotukseen vaikuttavan direktiivin sekä Unionin tuomioistuimen ja Suomen kansallisen oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta olevan tiettyjä vaatimuksia Suomen kansalliselle lainsäädännölle rajat yli maksettavien osinkojen lähdeverotusta koskevissa tapauksissa.

Suomesta rajojen yli maksettavien osinkojen lähdeverotukselle EU:n perustamissopimus asettaa tietyt rajoitukset, kun perustamissopimus takaa pääomien vapaan liikkuvuuden ja sijoittautumisvapauden. Näin ollen Suomen kansallinen lainsäädäntö ei saa rajoittaa pääomien, eli tarkastelussa olevien osinkojen, liikkuvuutta. Perustamissopimus turvaa myös sijoittautumisvapauden, eli Suomen kansallinen lainsäädäntö ei saa tehdä valtioon sijoittautumista epäsuotuisaksi ulkomaiselle yhteisölle kotimaiseen yhteisöön verrattuna.

⁷¹ Malmgrén 2009, s. 158, HE 113/2008, s. 3 - 4.

⁷² HE 113/2008, s 6.

Lisäksi edellä esitetyn oikeuskäytännön valossa voidaan todeta, että osinkoja maksettaessa yleisesti ja rajoitetusti verovelvollista tulee kohdella ja verottaa saamastaan osingosta samalla tavalla, kun verovelvollisten tilanne on objektiivisesti tarkasteltuna samanlainen.

Edellä esitetyn perusteella voidaan myös todeta, että useiden jäsenmaiden ja Suomen osinkojen lähdeverotuksessa on ollut ja saattaa olla edelleen ongelmia ja ristiriitoja EU-oikeuden vaatimusten kanssa. Tutkielmassa tullaan keskittymään Suomen lähdeverotuksen EU-oikeudenmukaisuuteen ja sen arviointiin. Suomen rajoitetusti verovelvolliselle maksettavan osingon verotusta säätelevä lainsäädäntö ja ristiriidat EU-oikeuden vaatimusten kanssa tullaan käymään läpi tutkielman seuraavassa luvussa.

3. OSINKOJEN LÄHDEVEROTUS VOIMASSA OLEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN MUKAAN

3.1. *Osingon käsite*

Suomen sisäinen lainsäädäntö ei sisällä osinkotulon määritelmää. Varsinainen osinkokäsite on Suomessa ymmärretty suppeasti. Osinko -käsitteen ei katsota kattavan esim. peiteltyä osingonjakoa. Lähtökohta osingon käsitteen määrittelyssä on se, että osinkona pidetään vain yhtiöoikeudellisesti voitonjakona jaettuja eriä. Yhtiöoikeudessa osingolla tarkoitetaan yhtiökokouksen päätökseen perustuvaa voitonjakokelpoisten varojen puitteissa tapahtuvaa osakeyhtiön voitonjakoa. Osingonjaolle on ominaista voitonjaon jakautuminen osakkeiden antamien osinko-oikeuksien suhteessa.⁷³

Tulo, joka on osinkoa sisäisen lainsäädännön mukaan, ei välttämättä ole osinkoa verosopimuksia tai EU:n emo-tytäryhtiödirektiiviä sovellettaessa. Tuloa, joka on Suomen sisäisen lainsäädännön mukaan osinkoa, verotetaan Suomessa osinkona, ja tuloa, joka on Suomen sisäisen lainsäädännön mukaan jotakin muuta tuloa, verotetaan Suomessa kyseisenä muuna tulona. Näin toimitaan siitä riippumatta, minä tulona kyseistä tuloa pidetään verosopimuksia ja emo-tytäryhtiödirektiiviä sovellettaessa. Verosopimusten ja emo-tytäryhtiödirektiivin tulo -käsitteet vaikuttavat ainoastaan siihen, missä laajuudessa Suomella on oikeus verottaa jotakin tiettyä tuloa.⁷⁴

Koska Suomen sisäinen lainsäädäntö ei sisällä osinkotulon määritelmää, on määritelmää etsittävä muista lähteistä. Rajat ylittävissä tilanteissa osinkotulon määritelmää voidaan yrittää ratkaista esimerkiksi verosopimusten osinkomääritelmien avulla. Verosopimusten osinkomääritelmät muodostuvat OECD:n malliverosopimuksen osinkomääritelmän tavoin kolmesta osasta. OECD:n malliverosopimuksen mukaan osinko on:

- tuloa, joka on saatu osakkeista, osuustodistuksista tai muista samankaltaisista voitto-osuuteen oikeuttavista todistuksista, kaivososakkeista tai perustajaosuuksista

⁷³Tikka - Nykänen - Juusela - Viitala 2012, luku 17. Osingot, Helminen 2012, luku 9. Vieraan ja oman pääoman tuotto.

⁷⁴ Helminen 2012, luku 9. Vieraan ja oman pääoman tuotto.

- tuloa muista voitto-osuuteen oikeuttavista oikeuksista, jotka eivät ole saamia
- tuloa, joka on saatu muista yhtiöosuuksista ja jota voittoa jakavan yhtiön asuinvaltion lainsäädännön mukaan kohdellaan verotuksellisesti samalla tavalla kuin osakkeista saatua tuloa.⁷⁵

Verosopimusten lisäksi rajat yli maksettavien osinkojen verotusta säätelee emo-tytäryhtiödirektiivi. Emo-tytäryhtiödirektiivi rajoittaa osinkojen verotusta, kun kyseessä on voitonjako yhdessä EU:n jäsenvaltiossa asuvalta direktiivissä erikseen mainitun muotoiselta yhteisöltä toisessa jäsenvaltiossa asuvalle direktiivissä mainitulle yhteisölle. Suomen osalta direktiivi koskee osakeyhtiöitä, osuuskuntia, säästöpankkeja ja vakuutusyhtiöitä. Lisäksi direktiivin mukaan voitonjaon saajayhteisön tulee omistaa vähintään 10 % voittoa jakavan yhteisön pääomasta, tai äänimäärästä. Emo-tytäryhtiödirektiivi koskee siten ainoastaan suorasijoitusosinkoja.⁷⁶

3.2. Yleisesti verovelvollisen saamien osinkojen verotus

3.2.1. Yleinen verovelvollisuus ja verotettava osinko

Vaikka tutkielma käsittelee rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotusta ja sitä, toteuttaako Suomen nykyinen rajoitetusti verovelvolliselle maksettujen osinkojen lähdeverojärjestelmä EU-oikeuden asettamat vaatimukset, on yleisesti verovelvollisen saamien osinkotulojen verotus tarpeellista esitellä lyhyesti, jotta myöhemmin tehtävä vertailu on selkeämmin ymmärrettävissä. Vertailua tutkielmassa tullaan tekemään, kun pohditaan, onko yleisesti verovelvollisen saamien osinkojen verotus ja rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotus samanlaista toisiaan vastaavissa tilanteissa ja näin ollen EU-oikeuden mukaista.

Tuloverolain 9 §:n mukaan Suomessa yleisesti verovelvollinen on verovuonna Suomessa asunut luonnollinen henkilö, yhteisö, yhteisetuus ja kuolinpesä. Yleisesti verovelvollinen on velvollinen suorittamaan veroa Suomesta ja muualta saamastaan tulosta.

⁷⁵ Helminen 2012, luku 9. Vieraan ja oman pääoman tuotto.

⁷⁶ Helminen 2012, luku 9. Vieraan ja oman pääoman tuotto.

TVL 10 § 6 momentin mukaan Suomesta saatua tuloa on osinko, osuuspääoman korko, ja muu niihin rinnastettava tulo, joka on saatu suomalaiselta osakeyhtiöltä, osuuskunnalta tai muulta yhteisöltä.

3.2.2. Yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön Suomesta saamien osinkojen verotus

Suomessa yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön julkisesti noteeratusta yhtiöstä saamasta osinkotulosta on TVL 33 a §:n mukaan 70 % veronalaista pääomatuloa ja 30 % verovapaata tuloa.⁷⁷ TVL 124 §:n mukaan pääomatulosta suoritetaan tuloveroa 30 %. Siltä osin kuin verovelvollisen verotettavan pääomatulon määrä ylittää 50 000 euroa, pääomatulosta suoritetaan veroa 32 %.

TVL 33 b §:n mukaan luonnollisen henkilön muusta kuin julkisesti noteeratusta yhtiöstä saama osinkotulo on joko verovapaata tai veronalaista pääoma- tai ansiotuloa. Muusta kuin julkisesti noteeratusta yhtiöstä saatu osinko on TVL 33 b §:n mukaan verovapaata tuloa siihen määrään asti, joka vastaa osakkeiden matemaattiselle arvolle laskettua 9 %:n vuotuista tuottoa. Osingosta verovapaata on osuus, joka vastaa yhdeksän prosentin vuotuista tuottoa osakkeiden matemaattisesta arvosta, kuitenkin vain 90 000 euroon asti. Osingon ylittäessä 90 000 euron määrän, mutta ei yhdeksän prosentin vuotuista tuottoa, on ylittävistä osuudesta 70 % veronalaista pääomatuloa ja 30 % verovapaata tuloa. 90 000 euron raja on osingonsaajakohtainen. Rajaa laskettaessa huomioidaan kaikki muiltakin julkisesti noteeratuilta yhtiöiltä saadut pääomatulo-osingot. TVL 124 § määrittelee pääomatulona verotettavan tulon veroprosentin: Pääomatulosta suoritetaan tuloveroa 30 %. Siltä osin kuin verovelvollisen verotettavan pääomatulon määrä ylittää 50 000 euroa, pääomatulosta suoritetaan veroa 32 %. Vuotuisen 9 %:n tuoton ylittävältä osalta osingosta 70 % on ansiotuloa ja 30 % verovapaata tuloa. Ansiotulo-osingon veroprosentti määräytyy progressiivisen veroasteikon mukaan.⁷⁸

⁷⁷ Yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön saaman osingon verotuksesta mm. Myrsky ja Linnakangas 2009, s. 128 ss.

⁷⁸ Yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön saaman osingon verotuksesta mm. Myrsky ja Linnakangas 2009, s. 128 ss.

3.2.3. Yleisesti verovelvollisen yhteisön Suomesta saamien osinkojen verotus

Suomessa yleisesti verovelvollisen yhteisön saamat osingot ovat suurilta osin verovapaata EVL 6 a §:n mukaan. Yleisesti verovelvolliselle yhteisölle osingonsaajana verovapaata tuloa ovat listaamattoman yhtiön jakamat osingot sekä listatun⁷⁹ yhtiön toiselle listatulle yhtiölle jakamat osingot. Lisäksi listaamattoman yhtiön listatusta yhtiöstä saama osinkotulo on verovapaata tuloa, silloin kun listaamaton yhtiö omistaa osinkoa jakavan listatun yhtiön osakepääomasta vähintään 10 %. Jos laissa mainittu omistusehto ei täyty, on listaamattoman yhtiön listatusta yhtiöstä saamasta osingosta 75 % veronalaista tuloa ja 25 % verovapaata tuloa.⁸⁰

EVL 11 §:ssä tarkoitettuun sijoitusomaisuuteen kuuluvista osakkeista saatu osinko on kuitenkin aina 75 prosenttisesti veronalaista ja 25 prosenttisesti verovapaata tuloa. (EVL 6a §). EVL 11 §:n mukaan sijoitusomaisuudella tarkoitetaan raha-, vakuutus- ja eläkelaitosten varojen sijoittamiseksi hankkimia arvopapereita. Ulkomaiselta emo- ja tytäryhtiödirektiivissä⁸¹ mainitulta yhtiöltä saatu osinko voi olla verovapaa, jos osingonsaajana oleva yhteisö omistaa välittömästi vähintään 10 % osinkoa jakavan yhtiön osakepääomasta.⁸²

Suomessa elinkeinotulon verotus on ns. nettoverotusta eli verovelvollinen saa elinkeinotoiminnan tuloa laskettaessa EVL 7 §:n mukaan vähentää elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. EVL 8 § 10 kohdan mukaan vähennyskelpoista on mm. *vakuutusyhtiöiden, vakuutusyhdistysten, vakuutus-kassojen ja muiden niihin rinnastettavien vakuutuslaitosten lakisääteiset siirrot korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen sekä eläkesätiöiden ja muiden niihin rinnastettavien*

⁷⁹ Listatuilla yhtiöillä tarkoitetaan yhtiöitä, joiden osakkeilla käydään arvopaperimarkkinain 1 luvun 3 §:n mukaisesti julkisesti kauppaa osingonjaosta päätettäessä Helsingin Pörssin (NASDAQ OMX Helsinki) Pohjoismaisella listalla, Pre -listalla, First North -listalla tai ML-markkinalla tai vastaavalla säännellyllä ja viranomaisen valvonnassa olevalla markkinalla Suomessa tai ulkomailla.

⁸⁰ VH 2011B, Yleisesti verovelvollisen yhteisön saaman osingon verotuksesta mm. Juusela 2004, s. 87 ss.

⁸¹ Neuvoston direktiivi 90/435/ETY, eli ns. emo- tytäryhtiödirektiivi.

⁸² VH 2011B, Yleisesti verovelvollisen yhteisön saaman osingon verotuksesta mm. Juusela 2004, s. 87 ss.

eläkelaitosten eläke sitoumuksista ja muista sellaisista sitoumuksista johtuvan vastuun peittämiseen tarvittavat vakuutusteknisten perusteiden mukaan lasketut määrät. Tämä vähennysoikeus on vain yleisesti verovelvollisella ja EVL 7 § 10 kohdassa mainituilla yhteisöillä.

Yleisesti verovelvollisen yhteisön saamien osinkojen verotustilanteet on tärkeä käydä läpi tutkielman tässä vaiheessa. Yleisesti verovelvollisen saamien osinkotulojen verotustilanteisiin tullaan tekemään vertailua myöhemmin, kun pohditaan, kohdellaanko yleisesti verovelvollista ja rajoitetusti verovelvollista samanlaisessa tilanteessa eri tavalla, ja tapahtuuko EU-oikeuden perusvapauksien vastaisia rajoituksia tai syrjintää.

3.3. Rajoitettu verovelvollisuus ja pääsäännön mukaan lähdeverotettavat osingot

Tutkielma käsittelee nimenomaan rajoitetusti verovelvollisen osinkoverotusta tutkielman laatimisen hetkellä. Myös lopullinen pohdinta siitä, onko Suomen osinkojen lähdeverojärjestelmä EU-oikeuden vaatimusten mukainen, tullaan tekemään tutkielman laadintahetkellä voimassa olevan osinkojen lähdeverojärjestelmän osalta. Osinkojen lähdeverotus on kuitenkin ollut lähivuosina merkittävien muutosten kohteena ja siksi tutkielmassa käsitellään myös vuonna 2009 osinkojen lähdeverotukseen voimaan tulleita muutoksia ja tähän lakimuutokseen johtaneita seikkoja ja ristiriitoja EU-oikeuden ja ennen vuotta 2009 voimassa olleen lähdeverolain välillä.

Tuloverolain 9 § määrittää verovelvollisuuden; luonnollista henkilöä pidetään Suomessa rajoitetusti verovelvollisena, jos hänen ei katsota asuvan Suomessa eli hän ei ole Suomessa yleisesti verovelvollinen. Yhteisö on Suomessa yleisesti verovelvollinen, jos se on kotimainen ja rajoitetusti verovelvollinen, jos se on ulkomainen. Yhteisön katsotaan olevan ulkomainen, jos se on rekisteröity ulkomailla⁸³. TVL 9 §:n mukaan rajoitetusti verovelvollinen luonnollinen henkilö ja yhteisö ovat verovelvollisia vain Suomesta saamastaan tulosta. Rajoitetusti verovelvolliset maksavat saamastaan osingosta veroa

⁸³ Helminen 2009, s. 87 - 88.

Suomeen vain, jos osinko on saatu Suomesta tai jos se liittyy Suomessa olevaan kiinteään toimipaikkaan⁸⁴. Suomesta saadut tulot on lueteltu TVL 10 §:ssä. Luettelo on tyhjentävä siinä mainittujen tulojen osalta. TVL 10 § 6 momentin mukaan Suomesta saatua tuloa on osinko, osuuspääoman korko ja muu niihin rinnastettava tulo, joka on saatu suomalaiselta osakeyhtiöltä, osuuskunnalta tai muulta yhteisöltä.

Rajoitetusti verovelvollisen Suomesta saamien ja veronalaiseksi katsottujen osinkojen vero toimitetaan pääsääntöisesti lähdeverolain mukaan lähdeverotuksena eli osingosta ei tällöin tarvitse antaa erikseen veroilmoitusta. Vero peritään joko lähdeverona lähdeverolain mukaan tai määrätään verotusmenettelylain mukaisessa järjestyksessä. Tulot, joista maksaja perii lähdeveron, on lueteltu tyhjentävästi lähdeverolain 3 §:ssä. Lähdeverotus on ns. bruttoverotusta, eli osingon hankkimisesta aiheutuneita kuluja ei ole oikeutta vähentää. Osinkojen verotus toimitetaan Suomessa lopullisena lähdeverotuksena, jolloin osingoista ei tarvitse antaa veroilmoitusta.⁸⁵

Lähdeverolain 3 §:n mukaan lähdevero suoritetaan koko osingon määrästä. Tämä tarkoittaa, että rajoitetusti verovelvollisen saama osinko on kokonaan veronalaista, kun taas yleisesti verovelvollisen saama osinko voi olla kokonaan tai osittain verovapaata edellä esitetyn mukaisesti. Lähdeverolain 7 §:n mukaan rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle ja luonnolliselle henkilölle maksetusta osingosta peritään 24,5 % tai 18,38 % suuruinen lähdevero.

Ennen vuotta 2009 rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle maksetusta osingosta ei peritty lähdeveroa tiettyjen ehtojen täytyessä. Osingonsaajana olevan yhteisön tuli olla emotytäryhtiödirektiivissä tarkoitettu yhteisö, joka maksoi direktiivissä tarkoitettua veroa ja joka ei ollut vapautettu verosta. Osingonsaajana olevan yhteisön oli lisäksi omistettava osinkoa maksavan yhtiön pääomasta välittömästi vähintään 15 %.⁸⁶

Rajojen yli maksettavien osinkojen verotukseen vaikuttaa merkittävästi, onko kyseessä suorasijoitus- vai portfolio-osinko. Suorasijoitusosinkoja ovat yhtiöiden väliset osingot

⁸⁴ Helminen 2009, s. 163.

⁸⁵ Helminen 2009, s. 263.

⁸⁶ Malmgrèn 2008, s. 65.

kun yhtiöiden välillä vallitsee vähintään tietyn tasoinen omistussuhde. Kaikki muut, kuten luonnollisten henkilöiden saamat osingot ja yhtiöiden saamat osingot kun omistussuhde ei täytä suorasijoitusomistuksen vaatimuksia, ovat portfolio-osinkoja.⁸⁷ Osinkojen lähdeverotus koskee pääsääntöisesti vain portfolio-osinkoja, koska suorasijoitusosingot ovat yleensä verovapaita verosopimusten tai emo- ja tytäryhtiödirektiivin perusteella.

Yhteenvedona rajoitetusti verovelvollisen osinkoverotusta voidaan kuvailla seuraavasti. Kun rajoitetusti verovelvollinen saa Suomesta osinkoa, maksaja perii tulosta 24,5 %:n tai 18,38 % suuruisen lopullisen lähdeveron suorituksen yhteydessä, ellei verosopimus edellytä pienempää veroprosenttia tai ellei tuloa ole muulla tavoin vapautettu lähdeverosta⁸⁸.

3.4. Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa ja kansallisten tuomioistuimien osinkoverotusta koskeva ratkaisu – yhteisö

3.4.1. Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa yhteisö osingonsaajana

Suomessa osinkojen lähdeverotukseen on liittynyt paljon ongelmallisia tilanteita. Ennen vuoden 2009 lakimuutoksia Suomen lainsäädännön mukaan ulkomaille maksettavia osinkoja verotettiin pääsääntöisesti 28 % lähdeverolla. Vastaavassa tilanteessa osinko saattoi kuitenkin tilanteesta riippuen olla Suomessa asuvalle verovapaata. Kuten edellä kohdassa 2.3.2. käsiteltiin SEUT 63 artiklan mukaisesti kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääoman liikkeitä jäsenvaltioiden välillä. Kun ulkomaille maksettavia osinkoja Suomessa kuitenkin verotettiin, syntyi selvä ristiriita Suomen lainsäädännön ja EU-vaatimusten välille.

Ongelmallinen tilanne syntyi esimerkiksi silloin, kun Suomalainen julkisesti noteeraamaton yhtiö jakoi osinkoa ruotsalaiselle yhtiölle. Verosopimuksen määräysten mukaan osinkoa voitiin verottaa Suomessa ja siihen kohdistui 15 % suuruisen lähdevero. Kuitenkin SEUT 63 artiklassa todetaan, kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat

⁸⁷ Helminen 2009, s. 261.

⁸⁸ VH 2010B.

pääomanliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Näin ollen Suomesta osinkotuloa saavaa rajoitetusti verovelvollista osingonsaajaa ei saa verottaa ankarammin kuin vastaavassa tilanteessa olevaa Suomessa yleisesti verovelvollista osingonsaajaa. Kun ruotsalaiselle yhtiölle maksetusta osingosta perittiin lähdevero, voitiin tämän katsoa aiheuttavan selvän ristiriidan EU-oikeuden vaatimuksen kanssa. Suomessa tällaista ristiriitatilannetta on ratkottu kansallisissa tuomioistuimissa ja seuraavaksi käsitellään merkittävä tuomio.

3.4.2. Suomen kansallisten tuomioistuinten osinkojen lähdeverotusta koskeva ratkaisu - yhteisö

Suomessa vielä vuoden 2008 loppuun asti voimassa olleen käytännön ja lähdeverolain mukaan, ulkomaisen osingonsaajan olisi pitänyt maksaa lähdeveroa koko osingon määrästä 28 %. Ennen vuotta 2009 voimassa olleen lähdeverolain säännöksiä pidettiin keskusverolautakunnan päätöksessä EU:n perustamissopimuksen pääoman vapaan liikkuvuuden säännöksen vastaisena⁸⁹.

Keskusverolautakunta on antanut ennakkoratkaisun, jolla oli merkittävä vaikutus Suomesta rajoitetusti verovelvolliselle maksettavien osinkojen lähdeverotukseen ja lähdeverolain uudistamiseen. Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu 27/2008 käsittelee osinkojen verovapautta suomalaisen julkisesti noteeraamattoman yhtiön ja ruotsalaisen yhtiön välillä.

KVL:2008/27: Suomalainen julkisesti noteeraamaton yhtiö A Oy aikoi jakaa osinkoa ruotsalaiselle yhtiölle X AB:lle. X AB omisti noin 9 prosenttia A Oy:n osakekannasta. Verosopimuksen määräysten mukaan osinkoa voitiin verottaa Suomessa ja siihen kohdistui 15 prosentin suuruinen lähdevero. Hakemuksen olosuhteissa X AB:n saama osinko oli Ruotsissa verovapaata tuloa.

EY-oikeuden selvät, täsmälliset ja ehdottomat normit ovat välittömästi sovellettavaa oikeutta ja jäsenvaltioiden viranomaisten on jätettävä soveltamatta sellaisia sisäisen lain-

⁸⁹ HE 113/2008, s. 5.

säädännön säännöksiä, jotka ovat tällaisten normien vastaisia. Perustamissopimuksen 56 artiklan mukaan kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääomanliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Näiden periaatteiden on katsottava merkitsevän muun muassa sitä, että Suomesta osinkotuloa saava rajoitetusti verovelvollista osingonsaajaa ei saa verottaa ankarammin kuin vastaavassa tilanteessa olevaa Suomessa yleisesti verovelvollista osingonsaajaa.

Veron perimisen X AB:n saamasta osinkotulosta katsottiin merkitsevän rajoitetusti verovelvollisen osingonsaajan ankarampaa verotusta verrattuna vastaavassa tilanteessa olevaan Suomessa yleisesti verovelvolliseen. Kun otettiin lisäksi huomioon, että X AB:llä ei ollut mahdollisuutta saada lähdeveron hyvitystä Ruotsissa, ei osingosta, joka maksettiin ruotsalaiselle X AB:lle, ollut perittävä lähdeveroa Suomessa. Ennakkoratkaisu vuodelle 2008.

Mainittakoon, että keskusverolautakunnan antama ennakkoratkaisu KVL 27/008 oli pohjana lähdeverolakiin tulleille muutoksille, jotka astuivat voimaan 1.1.2009.

3.5. Rajoitetusti verovelvollisen yhteisön Suomesta saamien osinkotulojen lähdeverotus

Vuodesta 2009 alkaen lähdeverolain mukaan suomalaisen yhteisön rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle maksamasta osingosta ei tiettyjen edellytysten täytyessä peritä Suomessa lähdeveroa, jos vastaavien kotimaisten yhteisöjen välillä maksettu osinko olisi verovapaa⁹⁰. Rajoitetusti verovelvollisen yhteisön suomalaiselta yhteisöltä saama osinko on verovapaa edellyttäen, että kaikki seuraavat edellytyksistä täytyvät:

- Osingonsaajana oleva yhteisö vastaa TVL 33 d §:n 4 momentissa tai EVL 6 a §:ssä tarkoitettua kotimaista yhteisöä,
- Osinko olisi verovapaata kotimaiselle yhteisölle,
- Osingonsaajana olevan yhteisön kotipaikka on Euroopan talousalueella,
- Suomen ja osingonsaajan välillä sovelletaan sopimusta virka-avusta ja tietojenvaihdosta veroasioissa,

⁹⁰ Helminen 2009, s. 267.

- Osingonsaajan selvityksen mukaan lähdeveroa ei voida tosiasiasa kokonaisuudessaan hyvittää osingonsaajan kotivaltiossa.⁹¹

Lähdeverolain muutosta sovelletaan osinkotulon lisäksi yhteisön saamaan osuuskunnan osuuspääomaan, sijoitusosuuden ja lisäosuuden korkoon, kotimaisen säästöpankin kantarahasto-osuudelle ja lisärahasto-osuudelle maksamaan voitto-osuuteen ja korkoon sekä keskinäisen vakuutusyhtiön ja vakuutusyhdistyksen maksamaan takuupääoman korkoon.⁹²

Vuoden 2009 alusta lähtien lähdeverolain 7 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan osingosta on perittävä 18,38 % lähdevero tiettyjen edellytysten täytyessä. Jotta lähdevero peritään, on seuraavien edellytysten täytyttävä:

- osingonsaajan oltava Euroopan talousalueella oleva yhteisö,
- osinkoa jakavan kotimaisen yhtiön osakkeiden on kuuluttava osingonsaajan sijoitusomaisuuteen eikä lähdeverosta voida vapauttaa emo-tytäryhtiödirektiivin perusteella,
- osingonjakajan tulee olla julkisesti noteerattu yhtiö, jonka osakepääomasta osingonsaaja ei omista välittömästi vähintään kymmentä prosenttia.⁹³

Uuden säännöksen tarkoitus on verottaa ulkomaista yhteisöä kuten vastaavaa kotimaista yhteisöä. Lähdeverolakiin perustuva 18,38 % lähdevero vastaa 24,5 % yhteisöverokannalla laskettua veroa osingosta, josta 75 % on veronalaista⁹⁴. Näin vero vastaa vastaavassa tilanteessa olevan yleisesti verovelvollisen yhteisön verotusta. Seuraava esimerkki näyttää kuinka veron määrä on sama molemmissa tilanteissa.

Esimerkki 1. Julkisesti noteerattu yhtiö jakaa osinkoa 50.000 euroa sekä suomalaiselle yleisesti verovelvolliselle yhteisölle että ulkomaiselle rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle. Suomalaiselle yhtiölle osingosta on veronalaista 75 % ja yhteisöverokannalla (24,5 %) veroa tulee maksettavaksi 9187,5 euroa. Ulkomainen yhteisölle vastaavasta osingosta tulee lähdeverolain mukaan maksettavaksi 18,38 % lähdevero eli 9190 euroa.

⁹¹ Malmgrèn 2008, s. 68, Ranta-Lassila 2008, s. 22.

⁹² Malmgrèn 2008, s. 68.

⁹³ Malmgrèn 2008, s. 68, Helminen 2009, s. 269.

⁹⁴ Malmgrèn 2008, s. 69, Helminen 2009, s. 270.

Rajoitetusti verovelvollisen yhteisön verotukseen tulleen muutoksen, 18,38 % lähdeverotiettyjen edellytysten täytyessä, tarkoitus on verottaa ulkomaista yhteisöä samalla tavalla kuin vastaavaa kotimaista yhteisöä. Tarkastelun ja *esimerkki 1* perusteella säännös vaikuttaa oikeudenmukaiselta ja EU-oikeuden mukaiselta, koska veron määrä ulkomaiselle rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle ja kotimaiselle yleisesti verovelvolliselle yhteisölle on vastaavassa tilanteessa sama.

Lähdeverolain valmisteluvaiheessa valiokuntakäsittelyssä keskustelua herättivät eräät lakiin ehdotetut seikat. Huomiota kiinnitettiin esimerkiksi juuri lähdeverolakiin tulleen 7 §:n 1 momentin 3 kohtaan, jonka mukaan lähdevero on 18,38 % osingosta, jos osinkoa jakavan yhteisön osakkeet kuuluvat osingonsaajan sijoitusomaisuuteen.⁹⁵ Elinkeinoverolain 11 §:n mukaan sijoitusomaisuutta ovat raha-, vakuutus- ja eläkelaitosten varojen sijoittamiseksi tai sijoitusten turvaamiseksi hankkimat arvopaperit, kiinteistöt ja muu sellainen omaisuus, saamia lukuun ottamatta. Sijoitusomaisuus on käsitteenä puhtaasti kansallinen, eikä suoraa vastinetta muiden valtioiden verolainsäädännöstä löytyne. Näin ollen, kun osinkoa maksetaan Euroopan yhteisöjen alueella olevalle sijoittajalle, on kai käytännössä mahdotonta saada selvitystä, mihin omaisuuslajiin sijoituksen kohteena olevat osakkeet sijoittajalla kuuluvat.⁹⁶ 2009 alusta lähdeverolakia on tarkoitettu sovellettavaksi rajoitetusti verovelvollisten vastaavien laitosten vastaavista arvopapereista saamiin osinkoihin.⁹⁷ Lainsäätäjän käsityksen mukaan sijoitusomaisuuden käsite on Suomen lainsäädännön käsite, jonka soveltaminen rajat ylittävissä tilanteissa ei pitäisi tuottaa mainittuja tulkintaongelmia.⁹⁸

3.6. *Emo-tytäryhtiödirektiivin kattamat verovapaat osingot*

Pääsäännöistä poiketen Suomi ei verota suomalaisen yhteisön toisessa EU-valtiossa asuvalle yhtiölle maksamia EU:n emo-tytäryhtiödirektiivin soveltamisalaan kuuluvia

⁹⁵ FK 2008, s. 1.

⁹⁶ FK 2008, s. 1.

⁹⁷ VM 2008, s. 3.

⁹⁸ VM 2008, s. 3.

suorasijoitusosinkoja. Emo-tytäryhtiödirektiivin vaatimuksen on pantu täytäntöön lähdeverolain 3.6 §:ään.⁹⁹ Lähdeverolain 3 § 6 kohdan mukaan lähdeveroa ei ole suoritettava eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verotusjärjestelmästä annetun neuvoston direktiivin 90/435/ETY, jäljempänä emo- ja tytäryhtiödirektiivi, 2 artiklassa tarkoitetulle yhtiölle maksettavasta osingosta, jos yhtiö omistaa välittömästi vähintään 10 % osingon maksavan yhtiön pääomasta.

Lähdeverovapauden edellytyksenä on lisäksi, että osingonsaajan on oltava yhtiömuodoltaan emo-tytäryhtiödirektiivin liitteessä mainittu yhteisö. Tällaisia liitteessä mainittuja yhteisöjä ovat mm. eurooppayhtiöt sekä eri EU-valtioiden julkiset ja yksityiset osakeyhtiöt. Osingonsaajayhteisön verotuksellinen kotipaikka on oltava jonkin EU-valtion verolainsäädännön mukaan kyseisessä valtiossa. Lisäksi osingonsaajan tulee olla velvollinen maksamaan saamastaan osingosta jonkin EU-valtion yhteisöveroa ilman mahdollisuutta verovapaaseen kohteluun.¹⁰⁰

Vuoden 2009 alusta vähimmäisomistusosuusvaatimus alennettiin 15 %:sta 10 %:iin. Muutos tarkoittaa käytännössä, että rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle maksettusta osingosta ei peritä lähdeveroa tämän ollessa emo- ja tytäryhtiödirektiivissä oleva yhteisö ja välittömän omistusosuuden ollessa välittömästi vähintään 10 %.¹⁰¹ Ulkomaiselle yhteisölle maksettavan osingon ja verovapauden vähimmäisomistusosuusvaatimuksen muutos 15:sta %:sta 10 %:iin astui voimaan neuvoston direktiivillä 2003/123/EY 1 päivästä tammikuuta 2009 alkaen. Muutettu laki on tältä osin neuvoston direktiivin mukainen, eikä tässä kohtaa enää synny ristiriitaa EU-oikeuden vaatimuksiin.

⁹⁹ Helminen 2009, s 264 - 265.

¹⁰⁰ Helminen 2009, s. 265 - 267.

¹⁰¹ Malmgrèn 2008, s. 64, Ranta-Lassila 2008, s. 22 - 23.

3.7. Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa ja kansallisten tuomioistuimien osinkoverotusta koskeva ratkaisu – luonnollinen henkilö

3.7.1. Ongelmia osinkojen lähdeverotuksessa luonnollinen henkilö osingonsaajana

Suomessa osinkojen lähdeverotukseen on liittynyt ongelmallisia tilanteita sekä yhteisön että luonnollisen henkilön saamien osinkojen verotusta pohdittaessa. Ennen vuoden 2009 lakimuutoksia Suomen lainsäädännön mukaan ulkomaille luonnolliselle henkilölle maksettavia osinkoja verotettiin pääsääntöisesti 28 % lähdeverolla. Samassa tilanteessa osinko saattoi kuitenkin tilanteesta riippuen olla Suomessa asuvalle luonnolliselle henkilölle kokonaan tai osittain verovapaata. Kuten edellä kohdassa 2.3.2. käsiteltiin SEUT 63 artiklan mukaisesti kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääoman liikkeitä jäsenvaltioiden välillä. Kun ulkomaille rajoitetusti verovelvolliselle maksettavia osinkoja Suomessa verotettiin vastaavien osinkojen ollessa yleisesti verovelvolliselle verovapaita, syntyi ristiriita Suomen lainsäädännön ja EU-vaatimusten välille.

Ongelmallinen tilanne syntyi esimerkiksi silloin, kun Suomalainen yksityinen osakeyhtiö jakoi osinkoa Isossa-Britanniassa asuvalle luonnolliselle henkilölle. Osinko verotettiin pääsäännön mukaan 28 % mukaan. Ongelmaksi muodostui tilanne, jossa saman osingon saanut Suomessa asuva henkilö olisi saanut osingon osittain verovapaana Suomen kansallisen lainsäädännön mukaan verotettuna¹⁰².

SEUT 63 artiklassa todetaan, että kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääomanliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Näin ollen Suomesta osinkotuloa saavaa rajoitetusti verovelvollista luonnollista henkilöä ei saa verottaa ankarammin kuin vastaavassa tilanteessa olevaa Suomessa yleisesti verovelvollista luonnollista henkilöä. Kun Isossa-Britanniassa asuvalle luonnolliselle henkilölle maksetusta osingosta perittiin lähdevero, voitiin tämän katsoa aiheuttavan selvän ristiriidan EU-oikeuden vaatimuksen kanssa. Suomessa tällaista ristiriitatilannet-

¹⁰² Helminen 2008B, s. 404.

ta on ratkottu kansallisissa tuomioistuimissa ja seuraavaksi käsitellään merkittävä tuomio.

3.7.2. Suomen kansallisten tuomioistuinten osinkojen lähdeverotusta koskevat ratkaisut – luonnollinen henkilö

EU-sopimuksen asettamat reunaehdot osinkojen lähdeverotuksen osalta ovat olleet myös Suomessa kansallisten tuomioistuinten käsittelyssä. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös KHO 2008:23 käsittelee Suomessa rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön saamia osinkoja julkisesti noteeraamattomasta yhtiöstä. Tapauksessa korkein hallinto-oikeus sai tehtäväkseen ottaa kantaa Suomen osinkolähdeverojärjestelmän EU-sopimuksen mukaisuuteen. Korkein hallinto-oikeus ei nähnyt tarpeelliseksi hakea asiasta unionin tuomioistuimen kannanottoa¹⁰³.

Kysymyksessä oli tilanne, jossa Isossa-Britanniassa asuva luonnollinen henkilö sai osinkoa Suomesta yksityiseltä osakeyhtiöltä, josta henkilö itse omisti 35 %. Koska osinko jätettiin Suomessa olevalle pankkitilille, osinkoa ei verotettu Isossa-Britanniassa, ja osinkoa olisi tullut lähdeverottaa Suomessa 28 % verokannan mukaan. Ongelmaksi muodostui tilanne, jossa saman osingon saanut Suomessa asuva henkilö olisi saanut osingon osittain verovapaana Suomen kansallisen lainsäädännön mukaan verotettuna.¹⁰⁴

KHO 2008:23: Iso-Britanniassa asuva, Suomessa rajoitetusti verovelvollinen henkilö A omisti noin 35 prosenttia Suomessa asuvan julkisesti noteeraamattoman S Oy:n osakkeista. A:n S Oy:ltä saama osinko maksettiin hänen pankkitililleen Suomessa, eikä sitä siirretty asuinvaltioon Iso-Britanniaan. Osinko verotettiin Suomen ja Iso-Britannian välisen verosopimuksen mukaan Suomessa ja siihen sovellettiin lähdeverolain säännöksiä. Keskusverolautakunta lausui ennakkoratkaisuna, että kun S Oy:n A:lle maksaman osingon määrä vastasi enintään 9 prosentin vuotuista tuottoa laskettuna osakkeen matemaattiselle arvolle, S Oy:n ei ollut perittävä lähdeveroa siltä osin kuin A:lle maksettava osinko ei ylittänyt 90 000 euroa. Jos A:n saaman osingon määrä ylitti 90 000 euroa,

¹⁰³ Helminen 2008B, s. 404.

¹⁰⁴ Helminen 2008B, s. 404.

lähdeveroa oli perittävä 28 prosenttia laskettuna tuon osingonosan 70 prosentin määrästä. Jos osingon määrä ylitti edellä tarkoitetun vuotuisen tuoton, lähdeveroa oli perittävä lähdeverolaissa säädetty 28 prosenttia laskettuna tuon osingonosan 70 prosentin määrästä.

Veroasiamies vaati valituksessaan ennakkoratkaisun kumoamista ja lausuttavaksi uutena ennakkoratkaisuna ensisijaisesti, että A:n S Oy:ltä saamasta osingosta on perittävä lähdeveroa 28 prosenttia osingon kokonaismäärästä ja toissijaisesti, että A:n S Oy:ltä saaman osingon kokonaismäärästä on perittävä lähdeveroa 28 prosenttia, mutta lähdevero on jätettävä perimättä siltä osin, jolta lähdevero ylittää niiden verojen ja maksujen määrän, jotka kohdentuvat osinkoon jaettaessa osinko yleisesti verovelvolliselle.

Kun otettiin huomioon S Oy:n asema lähdeveron perimiseen velvollisena, veroasiamiehen asiassa esittämät vaatimukset sekä EY 18 ja 56 artiklan määräykset, korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei ollut syytä muuttaa Keskusverolautakunnan päätöksen lopputulosta ja hylkäsi veroasiamiehen valituksen. Äänestys 4 – 1. Ennakkoratkaisu vuodelle 2007.

Unionin tuomioistuimen aikaisemmin antamien tuomioiden ja jo edellä käsiteltyjen Denkavit II- ja Amurta-tapauksien perusteella korkein hallinto-oikeus katsoi, että ulkomailla (Isossa-Britanniassa) asuvan ja Suomessa asuvan osingonsaaja on vertailukelpoinen ja näin ollen Suomessa asuvien saamat verovapaudet on myönnettävä myös muissa EU-valtioissa asuville. Denkavit II- ja Amurta-tapausten perusteella ja EU-sopimuksen pääomien vapaan liikkuvuuden periaatteen mukaan korkein hallinto-oikeus katsoi, että Isossa-Britanniassa asuvaa osingonsaajaa ei saa verottaa ankarammin kuin Suomessa asuvan osingonsaajan saamaa osinkoa verotetaan. Näin ollen EU-valtiossa asuvan osingonsaajan osingosta ei voida periä 28 %:n lähdeveroa.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Helminen 2008B, s. 404.

3.8. Rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön Suomesta saamien osinkojen lähdeverotus

Ennen vuoden 2009 lakimuutoksia rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön saamasta osingosta perittiin lähdevero joko voimassa olleen lähdeverolain tai Suomen ja henkilön asuinvaltion välisen verosopimuksen mukaan. Vuoden 2009 alusta lähdeverolain 13 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan rajoitetusti verovelvollinen luonnollinen henkilö voi vaatia verotusmenettelylain mukaista verotusmenettelyä lähdeverotuksen sijaa. Tällä turvataan se, että tietyt edellytykset täyttävä rajoitetusti verovelvollinen maksaa osingosta veroa niin vaatiessaan enintään yhtä paljon kuin yleisesti verovelvollinen luonnollinen henkilö.¹⁰⁶ Verotusmenettelylain mukainen osinkotulojen verotus voidaan soveltaa rajoitetusti verovelvollisiin luonnollisiin henkilöihin seuraavien edellytysten täytyessä:

- henkilön kotipaikka on Euroopan talousalueella,
- osingonsaajan kotivaltioon voidaan soveltaa virka-apudirektiiviä¹⁰⁷ tai Euroopan talousalueella muuta Suomen ja kotivaltion välistä sopimusta virka-avusta ja tietojenvaihdosta,
- osingosta perittävää lähdeveroa ei voida tosiasiallisesti hyvittää osingonsaajan kotivaltiossa Suomen ja osingonsaajan asuinvaltion välisen verosopimuksen mukaan.¹⁰⁸

Verotusmenettelylain mukaisessa järjestyksessä toimitettava verotus tarkoittaa käytännössä sitä, että rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön osinkotulo lasketaan TVL:n säännösten mukaisesti ja verotetaan näin ollen samalla tavalla kuin yleisesti verovelvollisen saama osinkotulo. Verotusta sovelletaan sekä listattujen että listaamattomien yhtiöiden jakamiin osinkoihin.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Helminen 2009, s. 271.

¹⁰⁷ Virka-apudirektiivi 77/799/ETY.

¹⁰⁸ Malmgrèn 2008, s. 70 - 71, Ranta-Lassila 2008 s. 23, Helminen 2009, s. 271.

¹⁰⁹ HE 113/2008, s. 11.

Kun kyseessä on listaamattomasta yhtiöstä saatu osinkotulo, osingosta peritään käytännössä ensin lähdeverolain 15 §:n mukainen 30¹¹⁰ % suuruinen lähdevero tai verosopimuksen määräämä lähdevero ja verotusmenettelylain mukainen verotus toimitetaan vasta myöhemmin verovelvollisen sitä vaatiessa, jos kaikki edellä esitetyt ja laissa vaaditut edellytykset täyttyvät.¹¹¹ Verotusmenettelylain mukainen verotus voidaan yleensä toteuttaa vasta osingon maksamisen jälkeen, koska osingon pääomatulo-osuuden laskeamisen pohjana käytettävä osakkeen matemaattinen arvo vahvistetaan lopullisesti vasta osinkoa jakavan yhtiön verotuksen valmistuessa.¹¹²

Verotusmenettelylain mukaista verotusta sovelletaan vaatimusten täytyessä ja verovelvollisen sitä vaatiessa sekä listatuista että listaamattomista yhtiöistä saatuun osinkotuloon.¹¹³ Seuraava esimerkki kuvastaa listatusta yhtiöstä saatua osinkoa ja osingon verotusta ennen ja jälkeen vuoden 2009 lakimuutosta.

Esimerkki 2. Rajoitetusti verovelvollinen luonnollinen henkilö saa 100.000 euroa osinkoa suomalaisesta julkisesti noteerausta yhtiöstä. Ennen lakiuudistusta osinko on kokonaisuudessaan veronalaista ja lähdevero 28 %. Lähdeveroa osingosta 28.000 euroa. Vuodesta 2009 alkaen laissa mainitut edellytykset täyttyvät ja verovelvollinen vaatii verotusmenettelylain mukaisen verotuksen. Tällöin osingosta 70 % on veronalaista pääomatuloa ja 30 % verovapaata. Pääomatulon veroprosentti on 30. Vero osingosta 21 000 euroa.

Kuten *esimerkistä 2* ilmenee, uusi käytäntö johtaa tässä tapauksessa edullisempaan lopputulokseen rajoitetusti verovelvollisen kannalta kuin verotuskäytäntö ennen vuotta 2009. Edullisuus ei kuitenkaan ole tavoitteena tai tarkastelun kohteena, vaan nimenomaan samankaltainen verotuskohtelu yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön kanssa. Koska yleisesti verovelvollista koskee osittainen osingon verovapaussäännös, tulee sama periaate olla mahdollinen myös rajoitetusti verovelvollisella, jotta EU:n perustamissopimuksessa kiellettyä syrjintää ei tapahdu.

¹¹⁰ lähdeverolaki 15 §: Pääomatulosta suoritetaan tuloveroa 30 prosentin mukaan. Siltä osin kuin verovelvollisen verotettavan pääomatulon määrä ylittää 50 000 euroa, pääomatulosta suoritetaan veroa 32 prosentin mukaan.

¹¹¹ Malmgrèn 2008, s. 70 - 71.

¹¹² HE 113/2008, s. 11.

¹¹³ HE 113/2008, s. 11.

Rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön osingon lähdeverotukseen tullut muutos tarkoittaa käytännössä sitä, että kun rajoitetusti verovelvollisen saama osinkotulo verotetaan VML:n mukaisessa järjestyksessä TVL:n mukaisesti, ovat yleisesti verovelvollinen ja rajoitetusti verovelvollinen täsmälleen samanlaisen verotuksen kohteena. Tällöin ristiriitaa EU-oikeuden asettamiin vaatimuksiin ei synny, koska rajoitetusti verovelvollinen luonnollinen henkilö maksaa osingosta saman verran veroa kuin yleisesti verovelvollinen luonnollinen henkilö.

Rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön verotukseen sovelletaan vaihtoehtoisesti siis lähdeverolain mukaista verotusta, vaatimuksesta verotusmenettelylain mukaista verotusta tai vaatimuksesta verosopimuksen määräyksiä, jos sopimus merkitsee lievempää verotusta kuin lähdeverolaki. Euroopan talousalueella asuvalle luonnolliselle henkilölle maksettu verosopimusten mukainen lähdevero on yleensä 15 %¹¹⁴. Verosopimuksen mukainen lähdevero voi siis olla alhaisempi kuin yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön listatusta yhtiöstä saaman osingon vero, joka on 30¹¹⁵ %.

Esimerkki 3. Julkisesti noteerattu yhtiö jakaa osinkoa 10.000 euroa sekä yleisesti verovelvolliselle luonnolliselle henkilölle että rajoitetusti verovelvolliselle luonnolliselle henkilölle. Yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön maksama vero on 21 %. (Listatusta yhtiöstä saadun osingon verotus; 70 % veronalaista 30 %:n pääomaverokannalla; $70 \% \times 0,30 \% = 21 \%$.) eli vero on 2.100 euroa. Rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön saama osinko verotetaan verovelvollisen vaatimuksesta verosopimuksen mukaan 15 % eli vero on 1.500 euroa.

Kuten edellä esitetystä *esimerkistä 3* selviää, vuoden 2009 lähdeverolain uudistusten jälkeen rajoitetusti verovelvollisen verotus voi joissakin tapauksissa, kuten verosopimustilanteessa, johtaa jopa edullisempaan verotukseen kuin yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön. Pääasia ja tutkielman kannalta oleellinen havainto on kuitenkin

¹¹⁴ Malmgrèn 2008, s. 71.

¹¹⁵ TVL 124 §: Pääomatulosta suoritetaan tuloveroa 30 prosenttia (*pääomatulon tuloveroprosentti*). Siltä osin kuin verovelvollisen verotettavan pääomatulon määrä ylittää 50 000 euroa, pääomatulosta suoritetaan veroa 32 prosenttia (*pääomatulon korotettu tuloveroprosentti*). Yhteisön tuloveroprosentti on 24,5. Yhteisetuuden tuloveroprosentti on 28. Yhteisöjen ja yhteisetuuk-sien veron jakautumisesta eri veronsaajien kesken säädetään verontilityslaissa

se, että rajoitetusti verovelvollisen verotus ei lakimuutoksen 2009 jälkeen ole ankarampaa tai EU-perusvapauksia rajoittavaa tai muuten syrjivää verrattuna yleisesti verovelvollisen verotukseen.

3.9. Osingot kolmansiin maihin

3.9.1. Pääomien vapaa liikkuvuus SEUT 63 artiklan soveltuminen

SEUT 63 artiklan mukaan kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääomaliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Nopeasti tarkasteltuna artiklan soveltuminen kolmansiin maihin maksettaviin osinkoihin näyttää selkeältä – artikla kieltää rajoitukset jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä ja näin ollen sitä tulee noudattaa myös EU:n ulkopuolisiin maihin osinkoja maksettaessa.

SEUT 63 artiklan soveltuvuutta on EU:ssa kuitenkin jouduttu pohtimaan ja sen soveltamisalue ei olekaan niin selvä kuin miltä se ensitarkastelulla näytti. Pääomien vapaan liikkuvuuden takaavan artiklan soveltaminen samalla tavalla kuin EU-jäsenmaihin, on merkittävä kysymys mm. sen vuoksi, että kolmansiin maihin tehdään suuriakin sijoituksia¹¹⁶. Päällimmäiseksi kysymykseksi on artiklan kolmansiin maihin soveltumisen lisäksi noussut se, että jos artikla soveltuu myös kolmansiin maihin, niin soveltuuko se samalla tavalla kuin EU:n jäsenmaihin¹¹⁷. Koska asia ei ole ollut täysin selvä, on eri soveltamisvaihtoehdoista käyty keskustelua EU:ssa. SEUT 63 artiklan soveltamisvaihtoehtoina on esitetty mm. kolmansien maiden sulkemista vapauden ulkopuolelle kokonaan sekä vain osittaista soveltamista¹¹⁸. Vaihtoehto, jossa kolmansiin maihin sovellettaisiin pääomien vapaan liikkuvuuden takaavaa artiklaa vain osittain, on saanut kannatusta. Voidaan myös argumentoida, että ei ole olemassa sellaista lauselmää, jonka perusteella pääomien vapaan liikkuvuuden takaavaa SEUT 63 artiklaa tulisi soveltaa kolmansiin maihin samassa laajuudessa kuin EU-jäsenmaihin ja kolmansille maille tulisi antaa sama suojaus kuin EU-jäsenmaille. Miksi kolmansien maiden tulisi hyötyä EU:n

¹¹⁶ Panayi 2008, s. 571.

¹¹⁷ Codewener - Kofler - Schindler 2007, s. 119.

¹¹⁸ Codewener - Kofler - Schindler 2007, s. 110 - 111.

jäsenmaiden ”hyödyistä”, kun ne eivät kuulu Euroopan unioniin eivätkä ole allekirjoittaneet samoja sopimuksia?¹¹⁹.

3.9.2. *Kolmansiin maihin maksetut osingot*

Unionin tuomioistuimessa ei ole ollut käsittelyssä tapauksia, jotka olisivat koskeneet osinkojen lähdeverotusta ja osinkoa, joka maksetaan EU:n ulkopuolisessa valtiossa asuvalle. ETA-sopimuksen perusteella EU-valtioihin maksettujen osinkojen periaatteita pitäisi soveltua myös EFTA-valtioihin maksettuihin osinkoihin. EU-valtioiden ei tulisi verottaa EFTA-valtioissa asuville maksettuja osinkoja ankarammin kuin kyseisissä valtioissa asuvalle maksettuja osinkoja verotetaan. EU-valtioiden tulisi poistaa taloudellinen kaksinkertainen verotus EFTA-valtioihin maksettujen osalta samassa laajuudessaan kuin ne poistavat sen omassa valtiossa asuvienkin osalta. Perusteena yhtä ankaralle verotukselle EFTA-valtioihin kuin kotimaahan maksettujen valtioiden osalta edellyttäen, että kyseessä olevan EFTA-valtion kanssa on sovittu riittävästä tietojenvaihdosta ja ettei EFTA-valtion ja kotimaan välillä ole verosopimuksessa sovittu, että kahdenkertaisen verotuksen poistamisesta huolehtii osingonsaajan asuinvaltio.¹²⁰

SEUT 63 artiklan mukaan kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääomanliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Saman artiklan määräysten mukaisesti kiellettyjä ovat kaikki rajoitukset, jotka koskevat maksuja jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Tämän perusteella voidaan todeta, että artiklan mukaan jäsenvaltiot ja kolmannet maat ovat pääomanliikkeiden osalta samassa asemassa.¹²¹ Kuitenkin SEUT 64 artikla¹²² antaa

¹¹⁹ Panayi 2008, s. 582.

¹²⁰ Helminen 2008B, s. 405, Helminen 2008C, s. 359 - 360.

¹²¹ ks. esim. Julkisasiamies asiassa C-513/03 van Hilten: ”...yhteisöjen oikeudessa käyttöön otetulla pääomien vapaan liikkuvuuden periaatteella pyritään mahdollistamaan se, että yhteisön kansalaiset voisivat saada hyväkseen ne edullisimmat edellytykset, jotka heille voidaan tarjota yhteisön sisällä ja kolmansissa valtioissa, kun he investoivat ja sijoittavat pääomaansa”.

¹²² SEUT 64 artikla: 1. Mitä 63 artiklassa määrätään, ei estä soveltamasta kolmansiin maihin sellaisia rajoituksia, jotka ovat kansallisen lainsäädännön tai unionin oikeuden mukaan voimassa 31 päivänä joulukuuta 1993 ja jotka koskevat pääomanliikkeitä kolmansiin maihin tai kolmansista maista, jos näihin liittyy suoria sijoituksia, kiinteistösijoitukset mukaan luettuina, sijoittautumista, rahoituspalvelujen tarjoamista tai arvopaperien hyväksymistä pääomamarkkinoil-

mahdollisuuden soveltaa niitä rajoituksia pääomanliikkeisiin kolmansiin maihin, jotka olivat voimassa 31.12.1993. Tämä rajoitusmahdollisuus koskee lähinnä suoria sijoituksia.¹²³

Unionin tuomioistuimen ratkaisu C-101/05 on olennainen kolmansista maista maksettujen osinkojen verotuskäytäntöä pohdittaessa.

Tapaus C-101/05: Tuomiolauselmä: EY 56 (SEUT 63 artikla) ja EY 58 artiklaa on tulkittava siten, että niiden kanssa ei ole ristiriidassa jäsenvaltion lainsäädäntö, jonka nojalla vapautus tuloverosta voidaan myöntää tytäryhtiön osakkeiden muodossa olevien osinkojen osalta vain, jos osinkoja jakavan yhtiön kotipaikka on Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa tai valtiossa, jonka kanssa verottava jäsenvaltio on tehnyt verosopimuksen, jossa määrätään tietojenvaihdosta, kun tälle vapautukselle on asetettu edellytyksiä, joiden noudattamisen kyseisen jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat tarkistaa vain, jos he saavat tietoja valtiosta, jossa osinkoja jakavan yhtiön kotipaikka.

Kyseinen tuomio koski Ruotsin osinkoverotusta. Siinä oli kyseessä sveitsiläisen yhtiön Ruotsissa asuvalle A:lle jakaman osingon epäedullisempi kohtelu kuin Ruotsista ja ETA-valtioista saaduilla osingoilla. Tapauksessa osinko jaettiin tytäryhtiön osakkeina. Ruotsin ja Sveitsin välisessä verosopimuksessa ei ollut tietojenvaihtoa koskevaa artiklaa. SEUT 63 artiklan mukaan pääomien vapaa liikkuvuus koskee myös kolmansia maita. Näin ollen erilainen kohtelu tarkoitti pääomien vapaan liikkuvuuden rajoittamista. Tapaukseen liittyi kuitenkin hyväksyttäviä oikeuttamisperusteita. SEUT 65 artiklan¹²⁴ mukaan pääomien vapaalla liikkuvuudella ei rajoiteta jäsenvaltioiden oikeutta toteuttaa kaikki toimenpiteet, joilla estetään verotusta koskevien lakien ja asetusten rikkominen.

le. Bulgariassa, Virossa ja Unkarissa kansallisen lainsäädännön mukaan voimassa olevien rajoitusten osalta kyseinen päivämäärä on 31 päivä joulukuuta 1999.

¹²³ Helminen 2008B, s. 405.

¹²⁴ SEUT 65: 1. Mitä 63 artiklassa määrätään, ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta:

- a) soveltaa niitä verolainsäädäntönsä säännöksiä, joiden mukaan verovelvollisia kohdellaan eri tavoin heidän asuinpaikkansa tai heidän pääomansa sijoituspaikan perusteella;
- b) toteuttaa kaikki toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä, jotta estetään verotusta ja rahoituslaitosten toiminnan vakauden valvontaa koskevien jäsenvaltioiden lakien ja asetusten rikkominen, taikka säätää pääomanliikkeitä koskevista ilmoitusmenettelyistä hallinnollisten tietojen tai tilastotietojen saamiseksi taikka toteuttaa toimenpiteitä, jotka ovat perusteltuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta.

Koska Sveitsin kanssa ei ollut sopimusta tietojen vaihtamisesta, ei Ruotsin lainsäädäntö ollut ristiriidassa pääomien vapaan liikkuvuuden kanssa. Ankarampi verotus saattaa siis olla sallittua, jos kyseisen valtion kanssa ei ole sovittu riittävästä tietojenvaihdosta. Tapauksen C-101/05 perusteella voidaan todeta, että EU:n ulkopuolisten valtioiden osalta pääomien liikkuvuuden rajoittaminen saattaa olla helpommin hyväksyttävissä kuin EU-valtiossa asuvien osalta.¹²⁵

3.10. Verosopimusten vaikutus osinkojen lähdeverotukseen

Kun rajoitetusti velvollinen saa Suomesta osinkoa, maksaja perii tulosta lähdeverolain mukaisesti 24,5 % tai 18,38 %:n suuruisen lopullisen lähdeveron suorituksen yhteydessä, ellei verosopimus edellytä pienempää veroprosenttia tai ellei tuloa ole vapautettu lähdeverosta¹²⁶. Verosopimukset ovat valtioiden välisiä sitovia kansainvälisiä sopimuksia. Jos kansallinen lainsäädäntö ja verosopimus ovat keskenään ristiriidassa, on verosopimuksella etusija kansalliseen lainsäädäntöön nähden.¹²⁷ Verosopimustilanteissa Suomen lähdeverotusoikeus on yleensä pienempi kuin lähdeverolain mukaiset veroprosentit.

Portfolio-osinkojen kohdalla Suomen verosopimuksissa sallittu lähdeveroprosentti vaihtelee sopimuksesta riippuen. Tavallisin ja OECD:n mallia vastaava on 15 % verotusoikeus. Suomesta yhteisölle maksettujen suorasijoitusosinkojen kohdalla verotusoikeus on usein sopimuksesta riippuen kokonaan poistettu tai se on säädetty hyvin alhaiseksi n. 0 - 5 % tasolle. Uusimmissa sopimuksissa Suomi on luopunut kokonaan suorasijoitusosinkojen lähdeverotusoikeudesta ja suorasijoitusosinkojen määritelmä on sopimuskohtainen. Monissa Suomen solmimissa sopimuksissa edellytyksenä on vähintään 25 %:n omistusosuus osinkoa jakavan yhtiön pääomasta, mutta joissakin sopimuksissa edelly-

¹²⁵ Helminen 2008B, s. 405.

¹²⁶ VH 2010B.

¹²⁷ Helminen 2009, s. 16.

tyksenä on vähintään 10 %:n osuus osinkoa jakavan yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä.¹²⁸

Verosopimuksien määräyksiä sovelletaan myös luonnolliselle henkilölle maksetun osingon lähdeverotukseen, jos verosopimuksen soveltaminen merkitsee lievempää verotusta kuin lähdeverolain mukainen verotus. Verosopimuksissa on usein luonnollisten henkilöiden saamille osingoilla eri lähdeveroprosentti kuin yhteisöille ja Euroopan talousalueella se on yleensä 15 %. Näin ollen verosopimuksen mukainen veroprosentti voi olla alempi, kuin yleisesti verovelvollisen luonnollisen henkilön listatusta yhtiöstä saaman osingon vero, joka on TVL §:n mukaan 19,6 %.¹²⁹ Lähdeverolain muutoksista 1.1.2009 alkaen huolimatta Suomen solmimien verosopimuksia sovelletaan entiseen tapaan osinkojen lähdeverotusta koskevissa rajat ylittävissä tilanteissa¹³⁰.

¹²⁸ Helminen 2009, s. 274 – 275, Malmgrèn 2009, s. 164, Helminen 2012, luku 9 Vieraan ja oman pääoman tuotto, verosopimusten vaikutus.

¹²⁹ Malmgrèn 2009, s. 165.

¹³⁰ Malmgrèn 2009, s. 164.

4. SICAV:LLE JA ULKOMAISELLE SIJOITUSRAHAS- TOLLE MAKSETUN OSINGON LÄHDEVEROTUS

4.1. *Ongelmia SICAV:n saamien osinkojen lähdeverotuksessa*

4.1.1. SICAV

Lähdeverolain muutostenkin jälkeen erityisesti sijoitusrahastojen asema on edelleen ollut epäselvä ja herättänyt paljon keskustelua mm. siitä, toteutuvatko EU-oikeuden Suomalaiselle asettamat vaatimukset SICAV-yhtiöiden ja muiden ulkomaisten sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotuksessa. KHO:n ja unionin tuomioistuimen SICAV-yhtiömuotoisen yhtiön saamia osinkoja koskevat tuomiot ovat tuoneet SICAV-yhtiöiden saamien osinkojen lähdeverokohteluun hieman selvyyttä.

SICAV eli *Société d'investissement à capital variable* on vaihtuvapääomainen sijoitusyhtiö. SICAV on osa yhteissijoitusjärjestelmää, joka on käytössä mm. Italiassa, Itävallassa, Luxemburgissa ja Ranskassa. SICAV-sijoitusrahaston varat omistaa osakeyhtiö, toisin kuin suomalaisissa sijoitusrahastoissa. Rahastosijoittajat taas omistavat SICAV:n osakkeet. Osakepääoma muuttuu, kun sijoittajat merkitsevät tai lunastavat yhtiön osakkeita. Luxemburgissa yhteissijoitusjärjestelmässä voi olla kyse myös esimerkiksi FCP-rahastosta, jossa ei ole kyse myöhemmin käsiteltävässä KHO:n päätöksessä olleesta toimintamuodosta. Valtioiden SICAV-yhtiön määritelmät voivat poiketa toisistaan.¹³¹

Viimeaikaisten unionin tuomioistuimen ja korkeimman hallinto-oikeuden antamien ratkaisujen myötä SICAV-yhtiömuotoisiin sijoitusrahastoihin liittyviin verokysymyksiin on saatu lisävalaistusta.¹³² Mm. seuraavat KHO:n antamat ratkaisut koskevat SICAV:n saaman tulonlähdeverotusta Suomessa (KHO 2010:15), SICAV:n maksaman tuoton verokohtelua (KHO 12.3.2010/470) ja SICAV:n alarahastojen välisen vaihdon kohtelua luovutusvoittoverotuksessa (KHO 27.4.2009/1010).¹³³ Tutkielmassa keskitytään erityisesti SICAV:ille maksettavia osinkoja käsitteleviin tapauksiin, kuten KHO 2010:15 ja unionin tuomioistuimen ratkaisu Aberdeen C-303/07.

¹³¹ VH 2011A, Pörssisäätiö 2008.

¹³² Viitala 2010, s. 285.

¹³³ Viitala 2010, s. 285.

4.1.2. Ennen 1.1.2009 SICAV:lle maksettujen osinkojen lähdeverotus

Lähdeverolain 3 § mukaan rajoitetusti verovelvolliselle maksetusta osingosta oli suoritettava lähdevero, jollei lähdeverolaissa ole muuta säädetty. Ennen vuoden 2009 lähdeverolain lakiuudistuksia ulkomaisilla yhtiöillä ei ollut Suomen sisäisen lainsäädännön mukaista mahdollisuutta saada osinkoja verovapaasti. Poikkeuksen verovapauteen antoi ainoastaan emo-tytäryhtiödirektiivi ja tuolloin yhtiön tuli omistaa välittömästi vähintään 15 % osinkoa maksavan yhtiön pääomasta.¹³⁴ Näin ollen SICAV-yhtiöiden Suomesta ennen 1.1.2009 saamat osingot ovat olleet Suomen ja Luxemburgin verosopimuksen mukaisesti joko 15 %:n tai 5 %:n lähdeveron alaisia.¹³⁵

Luxemburgin lainsäädännön mukaan perustettu SICAV ei ollut oikeutettu emo-tytäryhtiödirektiivin mukaisiin verovapaisiin osinkoihin sen vuoksi, että sitä ei mainita emo-tytäryhtiödirektiivin kattamien yhtiömuotojen luettelossa. SICAV ei ollut myöskään vapautettu lähdeverosta lähdeverolain perusteella, koska lähdeverolakia muutettiin vasta 1.1.2009 alkaen. Tämän vuoksi SICAV-yhtiömuotojen verotus oli selvästi ristiriidassa EU-oikeuden kanssa, koska sille maksettuja osinkoja verotettiin Luxemburgin verosopimuksen mukaisesti joko 15 % tai 5 %:n lähdeverolla kun vastaava osinko oli Suomalaiselle verovapaata. Tämän ristiriidan vuoksi Suomi kysyi asiassa ennakkoratkaisua unionin tuomioistuimelta. Myöhemmin esitellään unionin tuomioistuimen asiansa antama ennakkoratkaisu ja sen vaikutukset SICAV:ien lähdeverotukseen.

4.2. Ongelmia muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotuksessa

Sijoitusrahastotoimintaa on monenlaista. Toimintaan vaikuttaa mm. se, minkä valtion säännösten mukaan rahasto on perustettu eli minkälainen yhteissijoitusjärjestelmä rahaston perustamisvaltiossa on käytössä. Olemassa voi olla sijoitusrahastoja jotka ovat

¹³⁴ VH 2011A, Viitala 2010, s. 287.

¹³⁵ Viitala 2010, s. 287.

sijoitusrahastodirektiivissä¹³⁶ tarkoitettuja sijoitusrahastoja tai sitten sen ulkopuolisia rahastoja. Sijoitusrahasto voidaan yleensäkin perustaa joko sopimusoikeudellisten säännösten tai yhtiöjärjestyksen mukaan. Suomessa sijoitusrahastot on perustettu yleensä sopimusoikeudellisen mallin mukaan jolloin sijoitusrahastoa hallinnoi suomalainen rahastoyhtiö. Muissa Euroopan maissa on käytössä kumpaan mallia.¹³⁷ Ongelman sijoitusrahastojen verotusta pohdittaessa muodostaa se, että sijoitusrahoitustoimintaan liittyvät määritelmät voivat olla erilaisia ja toisessa valtiossa sijoitusrahastoksi määriteltyä toimintamuotoa ei aina välttämättä pidetäkään Suomessa sijoitusrahastona. Tämä johtuu siitä, että toisen valtion yhteissijoitusjärjestelmä poikkeaa usein Suomen järjestelmästä.¹³⁸

4.3. SICAV:n ja muiden sijoitusrahastojen lähdeverotukseen Suomessa vaikuttaneet oikeustapaukset

4.3.1. Unionin tuomioistuimen ratkaisun Aberdeen C-303/07 esittely

Unionin tuomioistuimen ratkaisuilla on merkittävä vaikutus jäsenmaiden lainsäädäntöön. Tapauksella Aberdeen C-303/07 on ollut vaikutusta mm. Suomessa ja Ranskassa SICAV-yhtiömuotojen saamien osinkojen lähdeverotukseen¹³⁹. Unionin tuomioistuimessa käsitellyssä tapauksessa Aberdeen C-303/07 ongelmana oli, että Suomi peri lähdeveron Luxemburgin lainsäädännön mukaan perustetulta SICAV-yhtiömuotoiselle yhtiölle maksetusta osingosta, vaikka kotimaisten osakeyhtiöiden tai sijoitusrahastojen saamat osingot ovat pitkälti verovapaita. Korkein hallinto-oikeus päättikin pyytää unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua asiassa. Kysymyksenä oli, pitäisikö verovapauden koskea myös SICAV:eille maksettuja osinkoja EU:n perusvapauksien vuoksi, vaikka SICAV:ia ei kuitenkaan mainita emo-tytäryhtiödirektiivissä ja vaikka SICAV:it eivät maksa tuloveroa Luxemburgissa.¹⁴⁰

¹³⁶ sijoitusrahastodirektiivi 85/611/ETY

¹³⁷ VH 2011A.

¹³⁸ VH 2011A.

¹³⁹ Robert - Lauratet - Tredaniel - Reillac 2009 ovat kirjoittaneet Aberdeen tapauksen vaikutuksista Ranskassa: Dividends withholding tax levied on investment funds: Aberdeen and its implication in France.

¹⁴⁰ Helminen 2008B, s. 401 - 402.

SICAV-yhtiöille Suomesta maksetun osingon lähdeverotus on ratkaistu unionin tuomioistuimen antamalla ennakkoratkaisulla (Aberdeen, C-303/07), jonka unionin tuomioistuin antoi 18. kesäkuuta 2009. Asiassa oli kyse Luxemburgin lainsäädännön mukaan perustetusta vaihtuvapääomaisesta sijoitusyhtiöstä (Société d'Investissement à Capital Variable eli SICAV), jonka tarkoituksena oli sijoittaa Pohjoismaissa (Suomessa) sijaitseviin kiinteistöihin. Kyseisessä tapauksessa oli tarkoitus tehdä sijoitukset suomalaisiin kiinteistöihin kokonaan omistetun (100 %) suomalaisen osakeyhtiömuotoisen tytäryhtiön kautta. Tytäryhtiön oli tarkoitus tehdä edelleen sijoituksia kiinteistöyhtiöihin ja kiinteistöihin. Suomalaisista kiinteistöyhtiöistä ja kiinteistöistä saadut tulot oli tarkoitus kotiuttaa osinkoina Luxemburgiin.¹⁴¹

C-303/07: Unionin tuomioistuin totesi mm. seuraavaa: EY 43 ja 48 artiklaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa vapautetaan lähdeverosta tässä valtiossa asuvan tytäryhtiön samassa valtiossa asuvalle osakeyhtiölle jakama osinko mutta jonka nojalla lähdevero peritään vastaavasta osingosta, joka maksetaan sellaiselle emoyhtiölle, jonka yhtiömuoto on vaihtuvapääomainen sijoitusyhtiö (SICAV), kun tämä emoyhtiö asuu toisessa jäsenvaltiossa, sen yhtiömuotoa ei tunneta ensin mainitun valtion oikeudessa, sitä ei mainita eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä annetun direktiivin 90/435, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2003/123, 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettujen yhtiöiden luettelossa ja se on kyseisen toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan vapautettu tuloverosta.

Tällainen osinkojen erilainen verokohtelu emoyhtiöiden välillä niiden kotipaikan perusteella muodostaa nimittäin EY 43 ja EY 48 artiklassa lähtökohtaisesti kielletyn sijoittautumisvapauden rajoituksen sikäli kuin se tekee sijoittautumisvapauden käyttämisen vähemmän houkuttelevaksi muihin jäsenvaltoihin sijoittautuneille yhtiöille, jotka saattavat tämän johdosta luopua tytäryhtiön hankinnasta, perustamisesta tai ylläpitämisestä jäsenvaltiossa, joka toteuttaa kyseisen erilaisen kohtelun.

Unionin tuomioistuin perusteli päätöstään sijoittautumisvapauden perustuen. SEUT 40 artiklan sijoittautumisvapautta on sovellettava silloin, kun yhtiöllä on omistuksessaan

¹⁴¹ Viitala 2010, s. 285, Robert - Lauratet - Tredaniel - Reillac 2009, s. 606.

toisen yhtiön osakkeita, jotka antavat sille selvän vaikutusmahdollisuuden yhtiön toimintoihin. Lisäksi SICAV:n ja suomalaisen osakeyhtiön välillä ei nähty riittävästi eroa ja erilainen verokohtelu muodostaisi rajoitteen sijoittautumisvapaudelle.¹⁴²

4.3.2. KHO 2010:15 esittely

Unionin tuomioistuimen antaman ratkaisun Aberdeen C-303/07 perusteella korkein hallinto oikeus antoi ratkaisun Luxemburgissa sijaitsevalle vaihtuvapääomaiselle SICAV-muotoiselle sijoitusrahastolle maksettavasta osingosta ja osinkoon liittyvästä lähdeverotuksesta.¹⁴³

KHO: 2010:15: A Oy on Luxemburgin lainsäädännön mukaan perustetun vaihtuvapääomaisen SICAV-yhtiön kokonaan omistama tytäryhtiö. SICAV-yhtiön yhtiömuotoa vastaavaa ei tunneta Suomen lainsäädännössä. SICAV-yhtiö ei ole direktiivissä 90/435/ETY tarkoitettu yhtiö. SICAV-yhtiö on asuinvaltiossaan vapautettu tuloveron suorittamisesta. Näistä seikoista huolimatta, kun otetaan huomioon EY 43 ja 48 artiklat, A Oy:n ei ollut perittävä SICAV-yhtiölle maksamastaan osingosta lähdeveroa. Ennakkoratkaisu vuosille 2005 ja 2006.

Unionin tuomioistuimen perusteella KHO kumosi keskusverolautakunnan aikaisemmin samasta asiasta antaman päätöksen. KHO katsoi, ettei Suomessa rajoitetusti verovelvolliselle Luxemburgissa sijaitsevalle vaihtuvapääomaiselle SICAV:lle maksetusta osingosta tule periä Suomessa lähdeveroa, koska vastaavassa tilanteessa kotimaiselle osakeyhtiölle maksettu osinko olisi ollut verovapaa. KHO:n mukaan kyseisessä tilanteessa suoritettu lähdeverotus olisi muodostanut SEUT 49 artiklan vastaisen rajoitteen sijoittautumisvapauteen.¹⁴⁴

¹⁴² Robert - Lauratet - Tredaniel - Reillac 2009, s. 606, Grüssner 2009.

¹⁴³ Viitala 2010, s. 285, VH 2011A.

¹⁴⁴ VH 2011A, Viitala 2010, s. 286.

4.3.3. KVL 21/2011 esittely

Yksi tuoreimmista ulkomaisia sijoitusrahastoja koskevista ratkaisuista on keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu 21/2011, jonka keskusverolautakunta on antanut 30.3.2011. Ratkaisun mukaan Suomesta norjalaiselle sijoitusrahastolle maksetusta osinkotulosta ei tullut periä lähdeveroa, kun vastaava tulo on suomalaiselle sijoitusrahastolle verovapaata.¹⁴⁵

KVL 21/2011: Norjalainen sijoitusrahasto A oli Norjan sijoitusrahastolain mukainen, sijoitusrahastodirektiivissä (85/611/ETY) tarkoitettu yhteissijoitusyritys. Sen varoja hallinnoi norjalainen osakeyhtiömuotoinen rahastoyhtiö. Sijoitusrahasto oli Norjassa erillinen oikeushenkilö ja yleisesti verovelvollinen saamastaan tulosta. Sijoitusrahaston voitiin katsoa olevan keskeisiltä ominaisuuksiltaan samanlainen kuin suomalainen sijoitusrahasto. Sijoitusrahaston saamat osingot ja luovutusvoitot oli erityisillä säännöksillä vapautettu pääosin tuloverosta.

Kun sijoitusrahasto A oli sijoitusrahastodirektiivissä tarkoitettu yhteissijoitusyritys, ei sen ja vastaavan suomalaisen sijoitusrahaston välillä katsottu olevan objektiivisia eroja. Sijoitusrahastojen erilaista verotuskohtelua ei voitu myöskään perustella tarpeella turvata verojärjestelmän johdonmukaisuus tai verotusvallan tasapainoinen jakautuminen jäsenvaltioiden välillä. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen pääomien vapaata liikkuvuutta koskevien säännösten katsottiin näin ollen edellyttävän tuloverolain 20 §:n 1 momentin 2 kohdan soveltamista norjalaiseen sijoitusrahastodirektiivissä tarkoitettuun sijoitusrahastoon.

Sijoitusrahasto A ei tuloverolain 20 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella ollut Suomessa verovelvollinen suomalaisista pörssiyrityksistä saamastaan osinkotulosta. Sijoitusrahasto A:n saama osinkotulo oli siten vapautettu lähdeverosta. Ennakkoratkaisu vuosille 2010–2011.

Keskusverolautakunta katsoi ennakkoratkaisussaan, että Suomi ei voi periä lähdeveroa osingoista, jotka maksetaan sellaiselle norjalaiselle sijoitusrahastolle, joka on sijoitusrahastodirektiivissä (85/611/ETY) tarkoitettu yhteissijoitusyritys. KVL katsoi, että norja-

¹⁴⁵ Laaksonen - Romppainen 2011, Järvinen - Leppänen 2011.

laisen sijoitusrahaston ja vastaavan suomalaisen sijoitusrahaston välillä ei nähty objektiivisia eroja ja ulkomaiset yhteissijoitusyritykset ovat näin ollen vertailukelpoisia suomalaisten sijoitusrahastojen kanssa.¹⁴⁶

Ratkaisussa todettiin, että norjalaista sijoitusrahastoa tuli kohdella samalla tavalla kuin suomalaista sijoitusrahastoa pääomien vapaata liikkuvuutta koskevien säännösten nojalla. Suomalaisen sijoitusrahaston saamat osinkotulot ja luovutusvoitot ovat sille verovapaata tuloa. KVL:n antaman ratkaisun mukaisesti norjalainen sijoitusrahasto ei ollut Suomessa verovelvollinen suomalaisista pörssiyrityksistä saamastaan osinkotulosta. Sijoitusrahaston saama osinkotulo oli siten vapautettu lähdeverosta.¹⁴⁷

4.4. 2009 jälkeen SICAV:lle ja muille sijoitusrahastoille maksettujen osinkojen lähdeverotus

Edellä esitellyillä oikeustapauksissa Aberdeen C-303/07, KHO 2010:15 ja KVL 21/2011 on ollut merkittävä vaikutus SICAV-yhtiöiden ja sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotukseen Suomessa. Aberdeen –tapauksella on lisäksi ollut merkittävä vaikutus osinkojen lähdeverotukseen myös muissa EU-jäsenmaissa, kuten esimerkiksi Ranskassa¹⁴⁸. Unionin tuomioistuimen Aberdeen -tuomion myötä Verohallinto antoi ohjeen SICAV-yhtiöiden saamien osinkojen verotuksesta: KHO 2010:15 päätöksen vaikutukset Euroopan talousalueella asuvan rajoitetusti verovelvollisen osinkotulon lähdeverotukseen (SICAV-yhtiö) 24.6.2010. Tässä verohallinnon ohjeessa muiden sijoitusrahastojen asema jäi kuitenkin vielä auki.¹⁴⁹ Verohallinto on päivittänyt ohjetta 30.5.2011 keskusverolautakunnan antaman ennakkoratkaisun 21/2011 myötä. Seuraavassa käsitellään SICAV-yhtiöiden ja muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotusta.

Suomen sisäisen lainsäädännön mukaan ulkomaiselle yritykselle, joka on Suomessa rajoitetusti verovelvollinen, maksettava osinko on lähdeverolain 3 §:n mukaan verovapaa-

¹⁴⁶ Laaksonen - Romppainen 2011, Järvinen - Leppänen 2011.

¹⁴⁷ Laaksonen - Romppainen 2011, Järvinen - Leppänen 2011.

¹⁴⁸ ks. lisää vaikutuksista Ranskassa Robert - Lauratet - Tredaniel - Reillac 2009, s. 608 - 609.

¹⁴⁹ Penttilä 2011, s. 64.

ta ainoastaan jos osingonsaajana on emo-tytäryhtiödirektiivin mukainen yhtiö, joka omistaa välittömästi vähintään 10 % osingon maksavan yhtiön pääomasta tai osingonsaajan kotipaikka on Euroopan talousalueella (pois lukien Liechtensteinia). Lisäksi on täytyttävä seuraavat ehdot:

- kyse on kotimaista yhteisöä vastaavasta ulkomaisesta yhteisöstä,
- vastaava osinko olisi verovapaa kotimaiselle yhteisölle maksettuna elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (EVL) 6 a §:n perusteella,
- lähdeveroa ei osingonsaajan selvityksen mukaan voida tosiasiasa kokonaisuudessaan hyvittää osingonsaajan asuinvaltiossa Suomen ja osingonsaajan asuinvaltion välillä kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta tehdyn sopimuksen perusteella.¹⁵⁰

Ulkomaista yhtiötä voidaan pitää kotimaista yhteisöä vastaavana yhteisönä, jos se täyttää TVL 3 §:n edellytykset:

- ulkomainen yhtiö on kotivaltiossaan erillinen oikeushenkilö,
- ulkomainen yhtiö on sovellettavan verosopimuksen mukaan sopimusvaltiossa asuva ja sitä kautta verosopimuksen etuuksiin oikeutettu.¹⁵¹

EVL 6 a §:n mukaisena osinkona voidaan pitää sellaista osinkoa, johon sovelletaan EVL 6 a §:n säännöstä, ja jonka mukaan osinko ei ole veronalaista. Tällaisia osinkoja ovat tietyt osakeyhtiön osakkeenomistajilleen voitonjakona maksamat osingot, jotka ketjuverotuksen välttämiseksi ovat verovapaita.

Kuten edellä on käyty läpi, rajoitetusti verovelvolliselle yhtiölle maksettavasta osingosta ei suoriteta lähdeveroa Suomeen, mikäli se täyttää lähdeverolain 3 §:n mukaiset edellytykset. Verohallinnon päivitetyn ohjeen mukaan, kun otetaan huomioon voimassa olevan lainsäädännön ja KHO 2010:15 päätöksen, luxemburgilaiselle vaihtuvapääomaiselle SICAV-yhtiölle maksettavasta EVL 6 a §:n mukaisesta osingosta ei suoriteta lähdeveroa, jos sen voidaan katsoa täyttävän edellä mainitut edellytykset. Lähdeverolain edel-

¹⁵⁰ VH 2011A.

¹⁵¹ VH 2011A.

lytysten lisäksi Suomen voimassa olevat verosopimukset voivat rajoittaa Suomen lähdeverolakiin perustuvaa verotusoikeutta.¹⁵²

4.5. SICAV- yhtiöiden ja ulkomaisten sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotuksen EU-oikeudenmukaisuus

Kun kyseessä on Aberdeen C-303/07 –tapauksessa käsitellyn SICAV-yhtiömuodon mukainen yhtiö ja sen saamat osingot, ei lähdeverotuksessa ole epäselvyyttä, vaan osinkojen verotus tapahtuu verohallinnon ohjeistuksen¹⁵³ mukaisesti ja EVL 6 a §:n mukaisesta osingosta ei suoriteta lähdeveroa, jos SICAV:n voidaan katsoa täyttävän edellä mainitut edellytykset. Mikäli kyseessä ei ole KHO 2010:15 ratkaisun mukaisesta SICAV-toimintamuodosta, ei tällaisen toimintamuodon verotukseen voida suoraan soveltaa kyseistä ratkaisua vaan tällaisessa tilanteessa lähdeverotus Suomessa tulee edelleen ratkaista tapauskohtaisesti.

Ulkomainen sijoitusrahasto, joka on sijoitusrahastodirektiivin mukainen ja sopimusoikeudellisten säännösten mukaan perustettu, ja joka merkittävältä ominaisuuksiltaan vastaa kotimaista sijoitusrahastoa, ei ole Suomessa verovelvollinen täältä saamastaan tuloista TVL 20 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella. Tältä osin voidaan todeta, että kun rajoitetusti verovelvollinen (ulkomainen sijoitusrahasto) ja yleisesti verovelvollinen (kotimainen sijoitusrahasto) ovat samanlaisen verorasituksen kohteena, ei EU-oikeuden asettamia vaatimuksia rikota ja perusvapauksien takaamia oikeuksia rajoiteta.

Verohallinnon antaman uudemman ohjeistuksen VH 4040/37/2011 voidaan sanoa olevan KVL 21/2011 ennakkoratkaisun mukainen. Ulkomainen sijoitusrahasto, joka on sijoitusrahastodirektiivin¹⁵⁴ mukainen ja sopimusoikeudellisten säännösten mukaan perustettu, ja joka merkittävältä ominaisuuksiltaan vastaa kotimaista sijoitusrahastoa, ei ole

¹⁵² VH 2011A.

¹⁵³ VH 2011A.

¹⁵⁴ sijoitusrahastodirektiivi 85/611/ETY.

Suomessa verovelvollinen täältä saamastaan tulosta TVL 20 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella.¹⁵⁵

Edellä käsiteltyjen KHO 2010:15 ja unionin tuomioistuimen ratkaisu Aberdeen 303/07 selvensivät Luxemburgissa perustetun SICAV-yhtiön saamien osinkojen verokohtelua. Euroopan unionin perustamissopimuksen perusvapauksien valossa on selvää, että ratkaisuja on sovellettava yhtäläisesti muiden valtioiden lainsäädännön mukaan perustettuihin vastaaviin SICAV -yhtiömuotoihin¹⁵⁶.

Mikäli kyseessä ei ole KHO 2010:15 ratkaisun mukaisesta SICAV toimintamuodosta, ei tällaisen toimintamuodon verotukseen voida suoraan soveltaa kyseistä ratkaisua vaan tällaisenkin toimintamuodon verotus Suomessa tulee edelleen ratkaista tapauskohtaisesti¹⁵⁷. KHO:n ja unionin tuomioistuimen ratkaisut jättävät periaatteessa auki muiden kuin yhtiömuotoisten sijoitusrahastojen verokohtelun¹⁵⁸. Vaikka KHO:n ja unionin tuomioistuimen ratkaisut koskevat vain kyseistä SICAV-yhtiömuotoa, voidaan ratkaisuista kuitenkin vetää vähintään seuraava johtopäätös koskemaan muitakin kuin ei-yhtiömuotoisia sijoitusrahastoja; jos tulo on kotimaiselle rahastolle verovapaa, ei myöskään vastaavalle ulkomaiselle rahastolle maksetusta tulosta voida verottaa Suomessa¹⁵⁹.

¹⁵⁵ Penttilä 2011, s. 64.

¹⁵⁶ Viitala 2010, s. 288.

¹⁵⁷ VH 2011A.

¹⁵⁸ Viitala 2010, s. 288.

¹⁵⁹ Viitala 2010, s. 288.

5. ULKOMAISELLE VAKUUTUSYHTIÖLLE JA ELÄKERAHASTOLLE MAKSETUN OSINGON LÄHDEVEROTUS

5.1. *Ongelmia ulkomaisen vakuutusyhtiön ja ulkomaisen eläkerahaston saamien osinkojen verotuksessa*

Lähdeverolain 7 §:n 3 kohdan mukaan lähdevero on 18,38 % osingosta jos osingonsaaja on 3 §:n 5 momentissa tarkoitettu rajoitetusti verovelvollinen yhteisö ja osinkoa jakavan yhteisön osakkeet kuuluvat osingonsaajan sijoitusomaisuuteen eikä osingonsaaja ole emo- ja tytäryhtiödirektiivissä tarkoitettu yhtiö, joka omistaa osinkoa jaettaessa välittömästi vähintään 10 % osinkoa maksavan yhteisön osakepääomasta tai osinkoa jakava yhteisö on TVL 33 a §:n 2 momentissa tarkoitettu julkisesti noteerattu yhtiö ja osingonsaaja on muu kuin julkisesti noteerattu yhteisö, joka omistaa osinkoa jaettaessa välittömästi alle 10 % osinkoa jakavan yhteisön osakepääomasta. Ulkomaista vakuutusyhtiötä ja eläkerahastoa verotetaan tämän pääsäännön mukaisesti Suomesta saamistaan osinkotuloista.

Kuten luvussa 3. käsiteltiin, Suomessa yleisesti verovelvollisen elinkeinotulon verotus on ns. nettoverotusta eli verovelvollinen saa elinkeinotoiminnan tuloa laskettaessa EVL 7 §:n mukaan vähentää elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. Lisäksi laissa on eritelty vähennyskelpoisia menoja ja EVL 8 § 10 kohdan mukaan vähennyskelpoista on mm. *vakuutusyhtiöiden, vakuutusyhdistysten, vakuutuskassojen ja muiden niihin rinnastettavien vakuutuslaitosten lakisääteiset siirrot korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen sekä eläkesäätiöiden ja muiden niihin rinnastettavien eläkelaitosten eläke sitoumuksista ja muista sellaisista sitoumuksista johtuvan vastuun peittämiseen tarvittavat vakuutusteknisten perusteiden mukaan lasketut määrät*. Tämä vähennysoikeus on vain yleisesti verovelvollisella ja EVL 8 § 10 kohdassa mainituilla yhteisöillä.

Ongelmia EU-oikeuden vaatimusten kanssa syntyy, kun rajoitetusti verovelvollisen vakuutusyhtiön ja eläkerahaston verotus on ns. bruttoverotusta, eli oikeutta tulonhankki-

miskulujen vähentämiseen ei ole¹⁶⁰. Edellä esitetty EVL 8 § 10 kohdan erityinen vakuutusyhtiöiden ja vastaavien yhteisöjen oikeus vähennysoikeus ei siis koske ulkomaisia vakuutusyhtiöitä.

Tilanne, jossa ulkomaista vakuutusyhtiötä tai eläkerahastoa verotetaan 18,38 % lähdeveron mukaisesti ja vastaavassa tilanteessa kotimaista yhteisö on oikeutettu EVL 7 §:n mukaisiin tulonhankkimiskulujen vähennyksiin tai kotimainen vakuutusyhtiön tai eläkerahastoon oikeutettu EVL 8 § 10 kohdan mukaisiin erityisiin vähennyksiin, voi johtaa tilanteeseen, jossa kotimaisen vakuutusyhtiön tai eläkerahaston efektiivinen verorasitus voi jäädä pienemmäksi kuin ulkomaisen. Tämä erilainen verokohtelu ei aina automaattisesti johda kotimaisia vakuutusyhtiöitä tai eläkerahastoja suosivaan tilanteeseen, mutta yksittäisissä tilanteissa ja erityisesti eläkerahastojen kohdalla näin voi käydä¹⁶¹. Tämän erilaisen verokohtelun muodostaessa alhaisemman verorasituksen kotimaiselle vakuutusyhtiölle kuin ulkomaiselle muodostaa mahdollisesti ristiriidan EU-oikeuden vaatimusten kanssa.

5.2. Ongelmallisten tilanteiden käsittelyä tuomioistuimissa

5.2.1. KVL 19/2010 tapauksen esittely

Lähdeverolain uudistuksista huolimatta ulkomaille maksettaviin osinkoihin voidaan edelleen kohdistaa kysymyksiä EU-oikeuden vaatimusten toteutumisen suhteen. Kuten jo mainittiin, yksi vielä epävarmuutta sisältävä alue on vakuutusyhtiön sijoitusomaisuuteen kuuluneille osakkeille maksettu osinko.¹⁶² Keskusverolautakunta on käsitellyt vakuutusyhtiöiden sijoitusomaisuuteen kuuluvilla osakkeilla maksettuja osinkoja ratkaisussaan KVL 19/2010.

KVL 19/2010: Luxemburgiin rekisteröidyn vakuutusyhtiön X S.A.:n sijoitusomaisuuteen kuului suomalaisen julkisesti noteeratun osakeyhtiön osakkeita, jotka tuottivat alle 10 prosentin osuuden osakeyhtiön osakepääomasta. Suomen lähde-

¹⁶⁰ Helminen 2010A, s. 2.

¹⁶¹ Helminen 2010A, s. 2.

¹⁶² Penttilä 2011, s. 64.

verolain säännösten mukaan X S.A.:lle suoritettavasta osingosta tuli periä lähdevero.

Luxemburgin lainsäädännön mukaan osingot eivät käytännössä sisältyneet X S.A.:n verotettavaan tuloon, minkä vuoksi Suomessa perittävää lähdeveroa ei voitu hyvittää Luxemburgissa.

Vastaavanlainen sijoitusomaisuuden perusteella saatu osinko on veronalaista tuloa elinkeinoverolain säännösten mukaisesti, kun se maksetaan kotimaiselle yhteisölle. Koska osinkotulo on veronalaista sekä rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle että vastaavassa asemassa olevalle kotimaiselle yhteisölle, lähdeverolain säännösten ei katsottu syrjivän kansalaisuuden perusteella tai rajoittavan pääoman liikkeitä jäsenvaltioiden välillä. Lähdeverolain säännöksiä ei siten ollut pidettävä Euroopan Unionin oikeuden selvän, täsmällisen ja ehdottoman normin vastaisina eikä niitä tullut jättää soveltamatta.

Suomessa toimivien vakuutusyhtiöiden elinkeinotoiminnan tulosta tehtävää EVL 8 §:n 10-kohdassa tarkoitettua lakisääteistä siirtoa korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen ei pidetty osinkotuloon välittömästi kohdistuvana vähennyksenä, eikä sillä siten ollut merkitystä osingosta perittävän lähdeveron kannalta. X S.A.:lle maksettavasta osingosta tuli periä lähdeveroa lähdeverolaissa säädetyllä tavalla. Ennakkoratkaisu vuosille 2010–2011. Äänestys 4-3

Tapauksessa Luxemburgilaisen vakuutusyhtiön sijoitusomaisuuteen kuului alle 10 %:n osuus suomalaisesta julkisesti noteeratusta osakeyhtiöstä. Luxemburgilaisen vakuutusyhtiön saamat osingot eivät sisältyneet yhtiön verotettavaan tuloon, osingoista Suomessa perittävää lähdeveroa ei käytännössä voitu hyvittää Luxemburgissa. Keskusverolautakunta katsoi ratkaisussaan, että osingoista voitiin Suomessa periä lähdevero, koska vastaava osinko oli veronalaista tuloa kotimaiselle yhteisölle. Ennakkoratkaisussa kysymys oli siitä, onko peritty lähdevero ulkomaista vakuutusyhtiötä syrjivä, kun kotimaisen vakuutusyhtiön verorasitus osingosta voi EVL 8 §:n 10 kohdassa olevan vähennysoikeuden vuoksi jäädä tosiasiallista pienemmäksi. KVL:n mukaan kysymyksessä ei ollut kansalaisuuden perusteella tapahtuva syrjintä tai pääomien vapaata liikkuvuutta estävä menettelytapa. KVL katsoi, että siirto korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen ei ol-

lut osinkotuloon välittömästi kohdistuva vähennys, eikä sillä näin ollen ollut merkitystä lähdeveron perimisen kannalta.¹⁶³

Ennakkoratkaisun perusteella Luxemburgilaiselle vakuutusyhtiölle maksetusta osingosta voitiin siis periä lähdevero, koska vastaava osinko olisi ollut veronalaista tuloa myös kotimaiselle yhteisölle ja lähdeveron ei katsottu olevan EU-oikeuden vastainen.¹⁶⁴

5.2.2. *Komissio vs. Suomi C-342/10 tapauksen esittely*

Vaikka EU-tuomioistuin on käsitellyt osinkoverotusta useassa tapauksessa, on rajat ylittävien osinkojen verotus edelleen ongelmallista SEUT 63 artiklan eli pääomien vapaan liikkuvuuden näkökulmasta.¹⁶⁵ Euroopan komissio on nostanut kanteen Suomea vastaan unionin tuomioistuimessa ulkomaille maksettavia osinkoja koskevassa asiassa. Komissio väittää, että Suomen verotus on ristiriidassa pääomien vapaan liikkuvuuden periaatteen kanssa seuraavalla tavalla: EVL 8 §:n 10 kohdan vähennys huomioituna Suomen lähdevero on ulkomaisia eläkerahastoja syrjivä ja koska kotimaisille eläkerahastoille ja ulkomaisille eläkerahastoille maksettavia osinkoja kohdellaan eri tavalla.¹⁶⁶

C-342/10: Komissio katsoo kanteessaan (7.7.2010), että Suomi rikkoo pääomien vapaata liikkuvuutta koskevia määräyksiä, koska ulkomaisille eläkerahastoille maksettuja osinkoja verotetaan syrjivästi. Komission mukaan ulkomaisten eläkerahastojen Suomesta saamia osinkoja verotetaan ankarammin kuin kotimaisten eläkerahastojen saamia osinkoja pääasiallisesti siitä syystä, että ulkomaisilla eläkerahastoilla ei ole oikeutta vastaaviin vähennyksiin kuin kotimaisilla eläkerahastoilla. Suomi kiisti komission kanteen vastineessaan (22.9.2010) ja vastaajan vastauksessa (24.2.2011). Suomi katsoi, ettei ulkomaisten eläkerahastojen Suomesta saamia osinkoja veroteta syrjivästi. Siltä osin kuin ulkomaisia ja kotimaisia eläkerahastoja kohdellaan eri tavoin, erilainen kohtelu on SEUT 65 artiklan perusteella sallittua. Suomesta osinkotuloja saavat ulkomaiset eläkerahastot eivät ole komis-

¹⁶³ Deloitte 2010, Penttilä 2011, s. 65.

¹⁶⁴ Deloitte 2010.

¹⁶⁵ Helminen 2011, s. 102.

¹⁶⁶ Helminen 2010A, s. 1, Helminen 2011, s. 102, Penttilä 2011, s. 65.

sion tarkoittamien vähennysten osalta tilanteessa, joka olisi objektiivisesti arvioiden rinnastettavissa Suomessa yleisesti verovelvollisten eläkerahastojen tilanteeseen.

Lähdeverolain 7 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan toisissa EU- tai ETA-valtioissa asuville yhteisöille, mukaan lukien eläkerahastot, Suomesta maksetuista osinkoa verotetaan osingon bruttomäärästä 18,38 % lähdeverolla, ellei verosopimus edellytä alhaisempaa veroprosenttia. Päästäkseen tähän 18,38 % lähdeverotuksen piiriin, tulee osingonsaajana olevan yhteisön olla sellainen ETA-valtiossa asuva yhteisö, joka voi saada lähdeverolain 3.5 §:n mukaisia verovapaita osinkoja. Tämä tarkoittaa, että yhteisön on asuttava valtiossa, joka vaihtaa Suomen kanssa verotietoja joko EU-direktiivin tai muun sopimuksen perusteella.¹⁶⁷

EVL 7 § antaa kotimaiselle yhteisölle mahdollisuuden vähentää elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. Tätä vähennysoikeutta vielä tarkentaa EVL 8 §:n 10 kohta, joka tarjoaa kotimaiselle vakuutusyhtiölle ja eläkerahastolle erityisen vähennysoikeuden. EVL 8 § 10 kohdan vuoksi kotimaisen eläkerahaston sijoitusomaisuuteen kuuluvista osakkeista saaman osingon tosiasiallinen verorasitus voi jäädä alemmaksi kuin 18,375 %. Koska vastaavaa vähennysoikeutta ei ole ulkomaisella vakuutusyhtiöllä, aiheutuu ristiriita EU-oikeuden asettamien vaatimusten kanssa ja tämän vuoksi komissio on nostanut kanteen Suomea vastaan.

5.3. Ulkomaisen vakuutusyhtiön ja eläkerahaston saamien osinkojen lähdeverotuksen EU-oikeudenmukaisuus

Lähdeverolain 7 §:n 3 kohdan mukaan ulkomaisen vakuutusyhtiön ja eläkerahaston saamien osinkojen lähdevero 18,38 % ellei verosopimus edellytä alhaisempaa veroprosenttia. Lähdevero lasketaan osingon bruttomäärästä. Päästäkseen tähän 18,38 % lähdeverotuksen piiriin, tulee osingonsaajana olevan yhteisön olla sellainen ETA-valtiossa asuva yhteisö, joka voi saada lähdeverolain 3.5 §:n mukaisia verovapaita osinkoja. Tä-

¹⁶⁷ Helminen 2011, s. 102.

mä tarkoittaa, että yhteisön on asuttava valtiossa, joka vaihtaa Suomen kanssa verotieto- ja joko EU-direktiivin tai muun sopimuksen perusteella.¹⁶⁸

EVL 6 a 2 § 1 kohdan mukaan vakuutusyhtiön sijoitusomaisuuteen kuuluvien osakkeiden perusteella maksetusta osingosta on 75 % veronalaista tuloa, jos osingonjakaja ei ole ulkomainen emo-tytäryhtiödirektiivissä mainittu yhtiö, jonka osakepääomasta osingonsaaja omistaa välittömästi vähintään 10 %. Näin ollen kotimaisen vakuutusyhtiön toiselta kotimaiselta osakeyhtiöltä saamasta osingosta on 75 % veronalaista tuloa ja 25 % verovapaata. Kun veronalainen osuus (75 %) verotetaan voimassa olevalla yhteisöverokannalla 24,5 %, muodostuu sijoitusomaisuuteen kuuluvan osakkeen tuottaman osingon verorasitukseksi 18,375 eli 18,38 %, joka on sama kuin lähdeverolain 7 §:n 3 kohdan mukainen vero. Tämän perusteella verorasitus näyttää rajoitetusti verovelvollisen vakuutusyhtiön ja kotimaisen yleisesti verovelvollisen vakuutusyhtiön kohdalla samantasuiselta eikä toisistaan poikkeavalta. Veroprosentteja ja verorasitusta tällä tavalla tarkasteltaessa tilanne ei näyttäisi olevan EU-oikeuden asettamien vaatimusten vastainen.¹⁶⁹

Ristiriita EU-oikeuden asettamien vaatimusten kanssa kuitenkin syntyy, kun kotimaiselle vakuutusyhtiölle EVL 8 §:n 10 kohdan mukaan vähennyskelpoisia menoja ovat: *vakuutusyhtiöiden, vakuutusyhdistysten, vakuutuskassojen ja muiden niihin rinnastettavien vakuutuslaitosten lakisäätöiset siirrot korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen sekä eläkesäätiöiden ja muiden niihin rinnastettavien eläkelaitosten eläke sitoumuksista ja muista sellaisista sitoumuksista johtuvan vastuun peittämiseen tarvittavat vakuutusteknistien perusteiden mukaan lasketut määrät.*

Ongelmallinen tilanne EU-oikeuden näkökulmasta syntyy, kun rajoitetusti verovelvollisen kohdalla 18,38 %:n lähdevero peritään osingon bruttomäärästä ja yleisesti verovelvollisen vero peritään osingon nettomäärästä ja kotimaisella eläkerahastolla on oikeus vähentää esimerkiksi tulonhankkimismenot ennen verotusta. Tulonhankkimismenoina kotimainen yhteisö saa vähentää tavanomaiseen liiketoimintaan liittyvien menojen lisäksi eläkesitoumuksia ja muista vastaavista sitoumuksista johtuvien vastuiden peittä-

¹⁶⁸ Helminen 2011, s. 102.

¹⁶⁹ Penttilä 2011, s. 65.

miseen tarvittavat vakuutusteknisten perusteiden mukaan laskettavat määrät. Koska yleisesti verovelvollisella yhteisöllä on erityiset vähennysoikeudet ja osinko verotetaan nettomäärästä eikä bruttomäärästä, voi kotimaisen eläkerahaston efektiivinen vero olla pienempi kuin ulkomaisen eläkerahaston. Näin ulkomaisten rahastojen saamien osinkojen verotus voi olla ankarampaa kuin kotimaisten rahastojen verotus, varsinkin jos verosopimukseen ei kompensoi vähennysoikeuden eroista johtuvaa haittaa.¹⁷⁰

KVL 19/2010:a, lähdeverolakia ja EVL:sta tarkastelemalla voidaan havaita mahdolliseksi syntyä tilanne, jossa rajoitetusti verovelvollista vakuutusyhtiötä sekä eläkerahastoa ja kotimaista vakuutusyhtiötä sekä eläkerahastoa verotetaan samanlaisessa tilanteessa toisistaan poikkeavalla tavalla ja rajoitetusti verovelvollinen joutuu raskaamman verotuksen kohteeksi kuin yleisesti verovelvollinen. Koska EVL 8 §:n 10 kohdan vähennysoikeus ei KVL:n ratkaisun perustelujen mukaan kuitenkaan kohdistu suoraan osinkotuloon, ei tästä suoraan voida tehdä johtopäätöstä, jossa Suomi kohtelisi ulkomaisia vakuutusyhtiötä syrjivästi tai rajoittaisi pääomien vapaata liikkuvuutta. Komissio on kuitenkin nostanut Suomea vastaan kanteen samaisen EVL 8 § 10 kohdan vähennysoikeuden vuoksi, joten ristiriita EU-oikeuden perusteella voidaan todeta olevan.

Unionin tuomioistuimen osinkoverotusta koskevat tuomiot eivät kuitenkaan anna suoraan vastausta siihen, onko Suomen verotus ristiriidassa EU-oikeuden asettamien vaatimusten ja erityisesti pääomien vapaan liikkuvuuden kanssa. Aikaisemmat osinkoverotusta koskeneet tapaukset eivät anna vastausta EU-oikeudenmukaisuutta pohdittaessa, koska kuvatussa ulkomaisen eläkerahaston tilanteessa kyseessä ei ole monenkertaisen verotuksen poistamiseen liittyvä tai osinkoverotussääntöihin liittyvä ristiriitatilanne, vaan rajoitetusti verovelvolliselta puuttuu yleisesti verovelvolliselle kuuluva vähennysoikeus.¹⁷¹

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella rajoitetusti verovelvollisella tulisi olla vastaavanlainen oikeus suoraan tulonhankkimiseen liittyviin vähennyksiin kuin yleisesti verovelvollisella on. Se sijaan yleisiin vähennyksiin, jotka eivät suoraan liity

¹⁷⁰ Helminen 2011, s. 103.

¹⁷¹ Helminen 2011, s. 106.

kyseessä olevan tulon (osingon) hankkimiseen, ei oikeutta tarvitse välttämättä myöntää, ellei rajoitetusti verovelvollisen pääosa tuloista tule juuri Suomesta.¹⁷²

Edellä esitetyn perusteella voidaan sanoa, että Suomen rajoitetusti verovelvollista eläkerahastoa koskevat lähdeverosäännökset näyttävät aiheuttavan rajoituksen pääomien vapaalle liikkuvuudelle siltä osin, kun rajoitetusti verovelvollinen ei ole oikeutettu samoihin osinkotulojen hankkimisesta johtuneisiin vähennyksiin kuin yleisesti verovelvollinen. Tälle rajoitukselle ei myöskään ole löytynyt hyväksyttävää oikeuttamisperustetta.¹⁷³

KVL 19/2010 ennakkoratkaisu ei ole lainvoimainen. Komission Suomea vastaan nostama kanne C-342/2010 koskee samaa EVL 8 § 10 kohdan vähennysoikeutta. Komission kanne odottaa edelleen ratkaisua¹⁷⁴. Koska kysymystä EU-oikeuden vaatimusten täyttymisestä ulkomaisten vakuutusyhtiöiden ja eläkerahastojen saamien osinkojen lähdeverotuksessa EVL 8 § 10 kohdan vähennyksen suhteen ei nykyisen oikeuskäytännön valossa pystytä yksiselitteisesti ratkaisemaan, tapaus ratkeaa vasta, kun komission kanne Suomea vastaan saa ratkaisunsa.

5.4. Lähdeverojen palautus

Keskusverolautakunnan ratkaisun perusteella voidaan sanoa, että Suomi ei saisi periä lähdeveroa osingoista, jotka maksetaan sijoitusrahastodirektiivissä tarkoitettulle ulkomaiselle yhteissijoitusyritykselle, sillä perusteella, että vastaavat osingot ovat verovapaata tuloa kotimaiselle sijoitusrahastolle. KVL 21/2011 ennakkoratkaisun perusteella on mahdollista, että sijoitusrahastodirektiivissä tarkoitettut yhteissijoitusyritykset olisivat myös oikeutettuja lähdeveron palautuksiin Suomesta saaduista osingoista perityn lähdeveron osalta. Tämä verovapaus saattaa olla mahdollista aikaisemmiltakin vuosilta, sillä

¹⁷² Helminen 2011, s. 106.

¹⁷³ Helminen 2011, s. 106.

¹⁷⁴ Komissio vs. Suomi C-342/2010 odottaa vielä ratkaisua. Tarkastettu valtioneuvoston internet-sivuilla 28.3.2012.

KVL 21/2011 ennakkoratkaisun perusteella voidaan todeta lähdeveron pidättämisen olleen EU-oikeuden vastaista.¹⁷⁵

Lähdeveron palautusta on mahdollista hakea normaalin verotuksen muutoksenhaun puitteissa. VML 64 §:n mukaan verovelvollisen tai muun muutoksenhakuun oikeutetun on tehtävä oikaisuvaatimus viiden vuoden kuluessa verovelvollisen verotuksen päättymistä seuraavan vuoden alusta. Tämä tarkoittaa, että vuoden 2011 aikana voitiin vielä vaatia vuonna 2006 ja sen jälkeen maksettujen lähdeverojen palauttamista¹⁷⁶. Vuoden 2012 aikana ehtii verotuksen muutoksenhaun puitteissa hakea takaisin vuonna 2007 ja sen jälkeen maksettuja lähdeveroja.

¹⁷⁵ Järvinen - Leppänen 2011.

¹⁷⁶ Järvinen - Leppänen 2011.

6. LOPPUPÄÄTELMÄT

6.1. *EU-oikeuden asettamat vaatimukset rajoitetusti verovelvolliselle maksettavien osinkojen lähdeverotukselle*

Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 toi Suomen vero-oikeuteen uuden osa-alueen, EU-vero-oikeuden¹⁷⁷. Johtuen EU-oikeuden etusijasta Suomen kansalliseen lainsäädäntöön nähden tulee Suomen lainsäädännön olla EU-oikeuden mukaista. EU:n perustamissopimuksen perusvapauksien, erityisesti pääoman vapaan liikkuvuuden (SEUT 63) ja sijoittautumisvapauden (SEUT 49), ja emo-tytäryhtiödirektiivin sekä unionin tuomioistuimen antamien tuomioiden perusteella voidaan todeta tietyt vaatimukset, jotka EU-oikeus asettaa Suomen kansalliselle lainsäädännölle rajat yli maksettavien osinkojen lähdeverotusta koskevissa tilanteissa.

SEUT 63 artiklan mukaan Suomi ei saa rajoittaa pääomien, eli tarkastelussa olevien osinkojen, vapaata liikkuvuutta. SEUT 49 artikla turvaa myös sijoittautumisvapauden, eli Suomen kansallinen lainsäädäntö ei saa tehdä valtioon sijoittautumista epäsuotuisaksi ulkomaiselle yhteisölle kotimaiseen yhteisöön verrattuna. Perusvapauksien lisäksi rajat yli maksettavien osinkojen verotukseen vaikuttaa emo-tytäryhtiödirektiivi. Direktiivi on implementoitu osaksi Suomen kansallista lainsäädäntöä. Direktiivin vapauttaa lähdeverosta ulkomaiset yhteisöt tiettyjen edellytysten, kuten keskinäisen vähimmäisomistusosuusvaatimuksen¹⁷⁸ ja tietyn yhteisömuodon¹⁷⁹, vallitessa.

Unionin tuomioistuimen antamien tuomioiden¹⁸⁰ perusteella voidaan vetää johtopäätöksiä vaatimuksista itse verotuskäytäntöön. Tuomioiden perusteella voidaan sanoa, että

¹⁷⁷ Helminen 2008A, s. 23.

¹⁷⁸ Vähimmäisomistusosuusvaatimus 10 % 1.1.2009 alkaen.

¹⁷⁹ yhteisömuodot lueteltu direktiivin liitteessä. Yhteisömuodosta unionin tuomioistuin on ratkaisuisaan ollut hyvinkin tarkka ja esim. C-247/08 Gaz de France –tapauksessa Unionin tuomioistuin ratkaisi asian niin, että emo-tytäryhtiödirektiivin yhtiömuotojen listaus oli tyhjentävä. Tuomioistuimen mukaan direktiiviä ei voitu soveltaa muihin yhtiömuotoihin, vaikka kyse olisi vastaavanlaisesta yhtiöstä. Gaz de France tapauksessa ollut SAS-yhtiö ei näin ollen ollut oikeutettu direktiivin etuihin ennen sen lisäämistä direktiivin luetteloon.

¹⁸⁰ mm. Amurta, Denkavit, ACT Group Ligation.

rajoitetusti verovelvollista osingonsaajaa ei saa vastaavassa tilanteessa verottaa ankaremmin kuin yleisesti verovelvollista osingonsaajaa.

6.2. Rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotus

Ennen vuotta 2009 Suomessa verotettiin rajoitetusti verovelvollisen saamia osinkoja EU-oikeuden vastaisesti sellaisissakin tilanteissa kun vastaava osinko oli yleisesti verovelvolliselle osittain tai kokonaan verovapaa. Koska lähdeverotus oli EU-oikeuden vastaista, lähdeverolakia muutettiin 1.1.2009 alkaen. Vuodesta 2009 alkaen lähdeverolain mukaan suomalaisen yhteisön rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle maksamasta osingosta ei tiettyjen edellytysten¹⁸¹ täytyessä peritä Suomessa lähdeveroa, jos vastaavien kotimaisten yhteisöjen välillä maksettu osinko olisi verovapaa.

Ennen vuoden 2009 lakimuutoksia rajoitetusti verovelvollisen luonnollisen henkilön saamasta osingosta perittiin lähdevero joko voimassa olleen lähdeverolain tai Suomen ja henkilön asuinvaltion välisen verosopimuksen mukaan, vaikka vastaava osinko saattoi olla kokonaan tai osittain verovapaata yleisesti verovelvolliselle. Jotta EU-oikeuden mukainen ja yhtäläinen verotuskohtelu rajoitetusti verovelvollisen ja yleisesti verovelvollisen välillä toteutuisi, vuoden 2009 alusta lähdeverolain 13 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan rajoitetusti verovelvollinen luonnollinen henkilö voi vaatia verotusmenettelylain mukaista verotusmenettelyä lähdeverotuksen sijaan.

¹⁸¹ Rajoitetusti verovelvollisen yhteisön suomalaiselta yhteisöltä saama osinko on verovapaa edellyttäen, että kaikki seuraavat edellytyksistä täyttyvät: Osingonsaajana oleva yhteisö vastaa TVL 33 d §:n 4 momentissa tai EVL 6 a §:ssä tarkoitettua kotimaista yhteisöä, osinko olisi verovapaata kotimaiselle yhteisölle, osingonsaajana olevan yhteisön kotipaikka on Euroopan talousalueella, Suomen ja osingonsaajan välillä sovelletaan sopimusta virka-avusta ja tietojenvaihdosta veroasioissa, osingonsaajan selvityksen mukaan lähdeveroa ei voida tosiasiaassa kokonaisuudessaan hyvittää osingonsaajan kotivaltiossa.

6.3. SICAV-yhtiöiden ja muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotus

SICAV-yhtiöiden ja muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen verotukseen ei suoraan löydy vastausta lainsäädännöstä, joten vastausta tulee etsiä muualta, kuten unionin tuomioistuimen antamien tuomioiden perusteella muodostuvasta oikeuskäytännöstä sekä verohallinnon antamasta ohjeistuksesta¹⁸². Näiden perusteella voidaan sanoa, että mikäli kyse on Aberdeen –tapauksen tai KHO 2010:15 mukaisesta SICAV-yhtiöstä, on yhtiö lähdeverosta vapaa ja mikäli kyse ei ole KHO 2010:15 ratkaisun mukaisesta SICAV-toimintamuodosta, ei tällaisen toimintamuodon verotukseen voida suoraan soveltaa ratkaisuja, vaan lähdeverotus tulee edelleen ratkaista tapauskohtaisesti

Unionin tuomioistuimen ja KHO:n sijoitusrahastoja koskevat ratkaisut jättävät periaatteessa auki muiden kuin yhtiömuotoisten sijoitusrahastojen verokohtelun¹⁸³. Näiden perusteella voidaan kuitenkin vetää seuraava johtopäätös koskemaan muitakin kuin yhtiömuotoisia sijoitusrahastoja: jos tulo on kotimaiselle rahastolle verovapaa, ei vastaavalle ulkomaiselle rahastolle maksetusta tulosta voida verottaa Suomessa¹⁸⁴. Lisäksi ulkomainen sijoitusrahasto, joka on sijoitusrahastodirektiivin mukainen ja sopimusoidellisten säännösten mukaan perustettu, ja joka merkittävältä ominaisuuksiltaan vastaa kotimaista sijoitusrahastoa, ei TVL 20.1 §:n 2 kohdan perusteella ole Suomessa verovelvollinen täältä saamastaan tulosta.

SICAV-yhtiöiden ja muiden sijoitusrahastojen saamien osinkojen lähdeverotus on ratkaistu vain osittain. Sijoitusrahastoja on niin monenlaisia, että kaikenkattavaa vastausta siihen, miten kaikkia SICAV-yhtiöitä tai kaikkia sijoitusrahastoja tulisi verotta, ei ole vielä ole. Tämän vuoksi vastaus kysymykseen: täyttyvätkö EU-oikeuden asettamat vaatimuksen SICAV-yhtiöiden ja muiden sijoitusrahastojen verotuksessa ei ole yksiselitteinen. Kun lähdeverotus toteutetaan niin, että pääomien vapaata liikkuvuutta ei rajoiteta eikä yhtiön sijoittautumista toiseen jäsenvaltioon rajoiteta, täyttää verotus EU:n perus-

¹⁸² VH 2011A.

¹⁸³ Viitala 2010, s. 288.

¹⁸⁴ Viitala 2010, s. 288.

tamissopimuksen asettamat vaatimukset perusvapauksien näkökulmasta. Jos verotus lisäksi tapahtuu niin, että vastaavanlaisessa tilanteessa rajoitetusti verovelvollisen verorasitus ei ole yleisesti verovelvollista suurempi, voidaan verotuskäytännön todeta olevan EU-oikeuden mukaista.

6.4. Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden ja eläkerahastojen saamien osinkojen lähdeverotus

Suomesta rajojen yli ulkomaisille vakuutusyhtiöille ja eläkerahastoille maksettaviin osinkoihin kohdistuvaan lähdeverotukseen kohdistuu merkittävimmät ristiriidat EU-oikeuden kanssa. Eläkerahastoja ja EVL 8 § 10 k vähennystä koskeva komission Suomea vastaan nostama kanne on edelleen unionin tuomioistuimessa ratkaistavana. Suomen rajoitetusti verovelvollista eläkerahastoa koskevat lähdeverosäännökset näyttävät aiheuttavan rajoituksen pääomien vapaalle liikkuvuudelle siltä osin, kun rajoitetusti verovelvollinen ei ole oikeutettu samoihin osinkotulojen hankkimisesta johtuneisiin vähennyksiin kuin yleisesti verovelvollinen. Tälle rajoitukselle ei myöskään ole löytynyt hyväksyttävää oikeuttamisperustetta.¹⁸⁵ Tämän perusteella ei kuitenkaan täysin yksiselitteisesti voida väittää, että Suomen lähdeverotus olisi ristiriidassa EU-oikeuden sen vuoksi, koska Suomi ei salli rajoitetusti verovelvolliselle samoja TVL 7 § ja TVL 8 § 10 kohdan vähennysoikeuksia kuin yleisesti verovelvolliselle.

Onko Suomen EVL 7 § ja EVL 8 § 10 kohdan vähennyksissä sitten kyse EU-oikeuden vastaisesta verottamisesta eli esimerkiksi pääomien vapaan liikkuvuuden rajoittamisesta? SEUT 63 kieltää rajoitukset, jotka koskevat pääoman liikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. SEUT 49 kieltää rajoitukset, jotka koskevat jäsenvaltion kansalaisen vapautta sijoittautua toisen jäsenvaltion alueelle. Unionin tuomioistuin on antanut useita osinkojen lähdeverotukseen liittyvää päätöstä, joiden perusteella osinkoverotukselle asetetut vaatimukset ovat jo selviä. EVL 8 § 10 kohdan vähennysoikeus poikkeaa kuitenkin unionin aikaisemmin käsiteltävänä olleista

¹⁸⁵ Helminen 2011, s. 106.

osinkoverotusta koskeneista tapauksista siksi, että EVL 8 § 10 k ei suoraan koske taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen poistamiseen sovellettavien osinkoverojärjestelmien erilaista soveltamista kotimaisissa ja rajat ylittävissä tilanteissa¹⁸⁶. EVL 8 § 10 k vähennyksissä ei ole kyse eri verokannan soveltamisesta rajoitetusti verovelvolliseen yleisesti verovelvolliseen verrattuna, vaan vähennysoikeuden erilaisuudesta. Sen sijaan että pohditaan, muodostaako EVL 8 § 10 k vähennysoikeus ankaramman verorasituksen rajoitetusti verovelvolliselle kuin yleisesti verovelvolliselle, tulee pohtia, edellyttääkö EU-oikeus ja erityisesti SEUT 63 pääomien vapaa liikkuvuus, että rajoitetusti verovelvollinen osingonsaaja saa hyväkseen samat vähennykset kuin yleisesti verovelvollinen¹⁸⁷.

Suomen hallitus on esittänyt komission kanteessa esitettyjä väitteitä vastaan omia näkemyksiään. Hallituksen mielestä ulkomaisia eläkerahastoja ei veroteta kotimaisista eläkerahastoista poikkeavasti. Perusteluna tähän on esitetty, että molempiin kohdistuva veroprosentti on sama 18,38 % ja verosopimustilanteissa ulkomaisiin eläkerahastoihin saattaa kohdistua jopa alempi verokanta. On myös esitetty, että ulkomainen eläkerahasto ja kotimainen eläkerahasto eivät ole vertailukelpoisissa asemissa toisiinsa nähden. Tämä erilainen olisi perusteltavissa sillä, että ulkomaisia eläkerahastoja verotetaan Suomessa vain Suomesta saamistaan tuloista ja kotimaista vastaavasti kaikista saamistaan tuloista. Koska kotimaista eläkerahastoa verotetaan kaikista tuloistaan, eivät vähennykset kohdistu suoraan osinkotuloon vaan kaikkiin tuloihin.¹⁸⁸

Väitteitä voidaan siis esittää EVL 8 § 10 kohdan pääomien vapaan liikkuvuuden rajoittamisesta sekä puolesta että vastaan. Jotta yllä mainittuun kysymykseen voidaan muodostaa vastaus, tulee tutkia unionin tuomioistuimen antamia muita tuomioita ja etsiä tätä kautta ratkaisua. Unionin tuomioistuin on antanut tuomioita koskien kustannusten vähennysoikeutta. Unionin tuomioistuimen antamasta tuomiosta C-290/04 Scorpio on pääteltävissä, että jos ulkomailla asuvalla ei ole oikeutta vähentää samoja tulon hankkimiseen liittyviä menoja, ei ulkomailla asuvan kokonaisverorasitus saa muodostua korkeammaksi kuin vastaavassa tilanteessa olevalla yleisesti verovelvollisella. Unionin tuomioistuimen mukaan välittömästi rajoitetusti verovelvollisen tulon hankkimiseen liitty-

¹⁸⁶ Helminen 2011, s. 104.

¹⁸⁷ Helminen 2011, s. 104.

¹⁸⁸ Helminen 2010A, s. 2.

vät menot on voitava vähentää samalla tavalla kuin yleisesti verovelvollisetkin voivat.¹⁸⁹

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella voidaan vetää seuraava johtopäätös Suomen verotusjärjestelmän osalta: sellaiset vähennykset, jotka liittyvät suoraan osingon hankkimiseen, tulisi myöntää myös ulkomaisille eläkerahastoille. Jos vähennystä ei myönnetä, se merkitsee SEUT 63 pääomien vapaan liikkuvuuden rajoitusta. Sen sijaan, kun kyseessä on jokin muu kuin suoraan osingon hankkimiseen liittyvä vähennys, kyseessä ei näyttäisi olevan pääomien vapaan liikkuvuuden rajoitus, koska muiden vähennysten osalta rajoitetusti verovelvollinen ei ole samassa asemassa kuin yleisesti verovelvollinen saadessaan pääosan tulostaan muualta kuin Suomesta.¹⁹⁰ Suomen verotussäännökset näyttävät tämän perusteella muodostavan rajoituksen pääomien vapaalle liikkuvuudelle siltä osin, kun rajoitetusti verovelvollinen osingonsaaja ei ole oikeutettu vähennyksiin, jotka liittyvät suoraan osinkotulon hankkimiseen¹⁹¹.

Rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotukseen kohdistuvia paineita ei ole ainoastaan Suomessa. Viimeaikoina on uutisoitu, että monessa muussakin EU:n jäsenvaltiossa painitaan samojen ongelmien kanssa. Unionin tuomioistuimen antama tuomio C-284/09 totesi Saksan osinkojen lähdeverotuksen olevan EU-oikeuden vastainen, koska Saksan ulkopuolelle sijoittautuneita valtioita verotettiin saamistaan osingoista korkeammalla verokannalla kuin Saksassa asuvia¹⁹². Myös Ruotsissa osinkojen lähdeverotus on ollut pinnalla, koska Ruotsin hallintotuomioistuin on antanut useita tuomioita, joissa määrättiin palautettavaksi EU-oikeuden vastaisesti ulkomaisilta sijoitusrahastoilta Ruotsista saaduista osingoista perittyä lähdeveroa¹⁹³.

¹⁸⁹ Helminen 2011, s. 104, ks. myös C-290/04 kohta 49: ”Näin ollen toisessa jäsenvaltiossa asuvan palvelujen tarjoajan tuloverosaatavasta riita-asian tosiseikkojen tapahtumajakson aikana katson, että turvautuminen lähdeverotustekniikkaan oli perusteltua tämän veron kantamisen tehokkuuden turvaamiseksi, ja se oli oikeasuhteinen keino verottajavaltion verosaatavan perimiseksi.”

¹⁹⁰ Helminen 2011, s. 104.

¹⁹¹ Helminen 2011, s. 106.

¹⁹² Äimä 2011.

¹⁹³ Äimä - Salo 2012.

6.5. Lopuksi

Tulisiko lakia rajoitetusti verovelvolliselle maksettavan tulon verottamisesta sitten vielä muuttaa osinkojen lähdeverotusta koskevilta osin? Lähdeverolaissa ongelmallisiksi kohdiksi ovat osoittautuneet mm. osingon käsitteen sekä yhteisön käsitteen määrittely. Kuten jo todettiin, ulkomaisia sijoitusrahastoja voi olla monenlaisia ja niiden tyyppi riippuu asuinmaasta ja lainsäädännöstä, jonka mukaan ne ovat perustettuja. Rajoitetusti verovelvollisten saamien osinkojen verotusta voisi siis helpottaa selkeämpi käsitteiden määrittely, tai listaus verovapauden piiriin laskettavista yhteisöistä.

On myös esitetty väitteitä, että pelkkä lähdeverolain muuttaminen yksinään ei tule ratkaisemaan osinkojen lähdeverotukseen kohdistuvia ongelmia, vaan koko Suomen osinkoverotusjärjestelmää tulisi muuttaa¹⁹⁴. Muutoksia lähdeverolakiin on joka tapauksessa tehty, mutta edelleen ristiriitaisuuksia EU-oikeuden asettamien vaatimusten kanssa on löydettävissä. Yhdynkin siinä mielessä esitettyyn väitteeseen, jotta Suomessa rajoitetusti verovelvollisen saamien osinkojen lähdeverotus täysin vastaisi EU-oikeuden asettamia vaatimuksia, tulisi tarkastelua laajentaa koko osinkoverotusjärjestelmään. Kun osingot kotimaisten yhtiöiden välillä ovat lähes aina verovapaita, miksi meillä Suomessa peritään ollenkaan lähdeveroa rajat yli maksettavista osingoista?

¹⁹⁴ Helminen 2008C, s. 360.